

KATIE
KITAMURA

Într-o zi
HC+VRA-BI VARĂ
FAVORITA «FOSTUL»
EXCELENTE BARACK



KATIE
KITAMURA



O interviueta vine la la-
ca să lucreze la Cully
International. O femeie
care vorbește rr.ulte
limbi, alib.ulte
identități și își poartă
locul care să-i poată
deveni Camin.
Prinsa între o Tyrntum
ce un job pe care-l
execută perfect, viața
protagonistei, aparent
banală, este ca o oglindă
cu două fețe. Provocarea
cea mai intensă, care
amenință să
izgonească lumea din
temeli, apare în

momentul în care este
nevoia să-l reprezinte ca
interpret, în cadrul unui
proces pe un dictator
judecat pentru crime
în numele umanității.
Că femeie? pasiunii or
înșelate, eroina cărții aj
unde astfel să se
confrunte, atât în plan
profesional, cât și
personal, cu puterea
dăruștea și violența.
Curând, trădarea și
sufletul riscă să-l
copleșască, obligându-l
să decidă dacă dorește
de la viață.

I

TRei

1

„O carte extraordinară.”

„Proza lui Kitamura te ține în priză, îmbinând
țesătura complicată din stilul Elenei Ferraiite
cu atmosfera tensionată dintr-un roman polițist
de primă mână.

„Katie Kitamura
Intimități

t

Traducere din limba engleză
de Laura Karsch

A

TRe

iEditori:

Silviu Dragomir Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial: Magdalena Mărculescu

Redactare: Luana Crăciun

Design și ilustrație copertă: Andrei Gamarț

Director producție: Cristian Claudiu Coban

Dtp:

Mihaela Gavriloiu

Corectură: Dana Anghelescu Cristina

Spătărelu

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României KITAMURA, KATIE**

Intimități / Katie Kitamura ; trad. din **lb.**
engleză de Laura Karsch. - București:

Editura Trei, 2021

I. Karsch, Laura (trad.)

Titlul original: *Intimacies* Autor: Katie

Kitamura

Copyright © 2021 by Katie Kitamura

Originally published by Riverhead Books, an
imprint of Penguin Random House LLC.

Copyright © Editura Trei, 2021 pentru
prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București Tel.:

+4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

1.

Niciodată nu este
ușor să te muți într-o

altă țară, dar eram
bucuroasă, ce-i drept, că
plecasem din New York.
De la moartea tatălui
meu și subita retragere a
mamei la Singapore, mă
simțeam dezorientată în
orașul acela. Pentru
prima dată înțelegeam în
ce măsură mă
ancoraseră părinții mei
în acel loc din care nu
provenea niciunul dintre
noi. Lunga boală a
tatălui meu fusese ceea
ce mă ținuse acolo, însă
odată cu deznodământul
ei nefericit eram brusc
liberă să plec. Aplicasem
pentru poziția de
interpretă la Curte dintr-

un impuls, dar după ce
acceptasem postul și mă
mutasem la Haga mi-am
dat seama că nu mai
aveam de gând să mă
întorc la New York, nu
mai știam cum să mă
simt acasă acolo.

Am sosit la Haga cu
un contract pe un
an la Curte și în
rest mai nimic. În
primele zile

eorașul mi-era străin, călătoream cu tramvaiul fără țintă și umblam ore în șir pe jos, așa încât uneori mă rătăceam și trebuia să verific harta pe telefon. Haga semăna cu orașele europene în care petrecusem lungi perioade din viața mea și poate din acest motiv eram surprinsă de cât de ușor și de frecvent îmi pierdeam simțul orientării. În acele momente, când familiaritatea străzilor ceda în fața derutei, mă întrebam dacă aș putea fi vreodată mai mult decât o vizitatoare acolo.

Și totuși, străbătând străzile și cartierele, aveam din nou senzația că totul este posibil. Trăisem atâta vreme cu doliul meu lent, încât încetasem să-i mai acord atenție și nu mai remarcam cât de insensibilă mă făcuse. Dar acum începea să se risipească. Un spațiu nou se deschidea. Pe măsură ce zilele treceau, simțeam că avusesem dreptate să plec din New York, deși nu știam dacă avusesem dreptate să vin la Haga. Vedeam detaliile peisajului într-o lumină intensă și uneori bulversantă, fiindcă locul nu era încă uzat de obișnuință sau deformat de memorie și fiindcă începusem să caut ceva, fără să știu ce anume.

Cam pe atunci am întâlnit-o pe Jana, printr-o cunoștință comună din Londra. Se mutase în Olanda cu doi ani înaintea mea

6

pentru un post de curator la Mauritshuis — menajera unei galerii naționale de artă, așa își numea ea poziția, ridicând ironic din umeri. Avea o fire cu totul diferită de a mea. Ea era deschisă într-un mod aproape compulsiv, în vreme ce eu devenisem reținută în ultimii ani — boala tatălui meu îmi servise drept avertisment mut împotriva unor speranțe prea mari. Și totuși, intrase în viața mea într-un moment când eram mai receptivă decât de obicei la promisiunea intimității. Compania ei guralivă îmi aducea o alinare înviorătoare și mă gândeam că în diferențele dintre noi atingeam un soi de echilibru.

Cinam frecvent împreună și în seara aceea se oferise să gătească, spunând că se săturase să tot mănânce la restaurant și că astfel vom face amândouă economie — era vorba despre creditul ei cel nou și deloc neglijabil. Jana cumpăraseră recent un apartament în zona gării și mă tot îndemna să mă mut și eu în cartier când urma să îmi expire contractul de închiriere pe termen scurt. Începuse chiar să-mi trimită anunțuri imobiliare, asigurându-mă că era un cartier care avea multe de oferit, printre altele fiind bine conectat la transportul în comun. De fapt acum îi era mai ușor să meargă la serviciu, era mai degrabă o plimbare cu tramvaiul, decât o navetă.

În timp ce mergeam de la stația de tramvai spre locuința ei, sub tălpi îmi scrâșneau cioburi de sticlă. Imobilul în care locuia Jana, o construcție modestă, acoperită cu șiruri de balcoane, era înghesuit între un bloc de locuințe sociale și o clădire nouă, din oțel și sticlă, cu apartamente proprietate privată, două ipostaze ale unui cartier aflat în continuă schimbare. Am sunat la interfon și m-a lăsat să intru fără un cuvânt. A deschis ușa înainte să apuc să bat, ce se întâmpla la serviciu era un

coșmar, m-a anunțat fără niciun preambul, nu se mutase de la Londra la Haga ca să-și petreacă zilele aplecată în fața unor tabele Excel. Și când colo exact asta făcea zi de zi, își făcea griji din pricina bugetelor și a declarațiilor de presă, iar în ceea ce privește arta în sine, abia dacă apuca să vadă ceva; cumva, asta devenise răspunderea altcuiva. Mi-a făcut semn să intru și mi-a luat sticla de vin din mână. Hai, stai cu mine cât gătesc, mi-a spus peste umăr și a dispărut în bucătărie.

Mi-am agățat haina în cuier. Mi-a oferit un pahar cu vin când am intrat în bucătărie și s-a întors la plită. Mâncarea e gata într-un minut. Cum e la serviciu? Ți-au spus ceva în legătură cu contractul? Am clătinat din cap. Nu știam dacă îmi vor prelungi sau nu contractul. Era ceva la care mă gândeam tot mai frecvent, începusem să cred că mi-ar fi plăcut să rămân la Haga. Mă trezeam analizând sarcinile pe care le primeam, felul de a fi al supervizoarei mele, căutând un semn, ceva. Jana a dat din cap înțeleghătoare și pe urmă m-a întrebat dacă aruncasem o privire peste anunțurile pe care mi le trimisese, în imobilul de vizavi era un apartament liber.

I-am spus că da și am sorbit din paharul cu vin. Deși se mutase abia recent, Jana părea să se simtă deja ca acasă, pusese stăpânire pe spațiu cu entuziasmul ei caracteristic. Știam că achiziționarea apartamentului reprezenta pentru ea un soi de siguranță care-i lipsise până atunci: se căsătorise și divorțase încă înainte de a împlini treizeci de ani și-și petrecuse ultimul deceniu cățărându-se până la poziția ei actuală de la Mauritshuis. Am privit-o cum deschide bufetul și scoate dinăuntru o sticlă cu ulei de măsline și o râșniță de piper, remarcând că toate își aveau deja locul lor. Am simțit un zvâcnet — nu de invidie, poate de admirație, deși între cele două exista o legătură.

Mâncăm la bar? a întrebat Jana. Am dat din cap și m-am așezat. Mi-a pus în

față un castron cu paste și pe urmă a zis: de când mă știu, mi-am dorit o bucătărie cu un bar la care să mănânc. Oi fi văzut ceva de genul ăsta în copilărie. Nu asta e sursa tuturor aspirațiilor noastre? S-a așezat pe taburetul de lângă mine. Jana crescuse la Belgrad, cu o mamă sârboaică și un tată etiopian, înainte de a fi trimisă la un internat din Franța în timpul războiului. Nu se mai întorsese niciodată în Iugoslavia sau în ceea ce astăzi se numea fosta Iugoslavie. M-am întrebat unde o fi văzut ea primul bar de bucătărie, cel pe care, în sfârșit, reușise să-l reproducă într-o formă sau alta aici, în bucătăria aceasta.

Am felicitat-o că-și împlinise o dorință și mi-a zâmbit. Să știi că îmi priește, a spus. Nu a fost ușor, tot procesul ăsta de găsire a apartamentului și pe urmă de finanțare — a scuturat din cap și m-a privit amuzată. S-a dovedit că nu e ușor să obții un credit ipotecar dacă ești o femeie de culoare, singură și trecută de patruzeci de ani. S-a întins după paharul ei de vin. Bineînțeles, contribui la scumpirea cartierului. Dar trebuie să locuiesc și eu undeva...

În acel moment, a răsunat în stradă sunetul unei sirene. Am ridicat privirea, speriată. Sunetul s-a amplificat și pe urmă a invadat apartamentul, pe măsură ce vehiculul se apropia. Un vârtej de lumini roșii și portocalii se rotea prin bucătărie. Jana s-a încruntat. Afară, sunetul unor portiere trântite și huruitul înăbușit al unui motor. Tot timpul se aud sirene, a spus Jana întinzându-se după paharul cu vin. Au fost vreo două jafuri, anul trecut a avut loc un schimb de focuri de armă. Nu că nu m-aș simți în siguranță, s-a grăbit să adauge. Chiar în timp ce vorbea s-au mai apropiat două sirene. Jana a luat furculița și a continuat să mănânce. Am urmărit-o cum mestecă încet, pe fondul coral și tot mai zgomotos al sirenelor. Nu e nicio diferență față de cartierele în care obișnuiam să locuiesc la Londra, a spus Jana. A ridicat vocea pentru a se

face auzită peste hărmălaia de afară. Faza e că, dacă trăiești la Haga, te dezveți. Uiți foarte ușor ce înseamnă să trăiești într-un oraș autentic.

Sirenele au amuțit și am rămas înconjurate de o liniște subită. O sirenă poate însemna orice, am spus eu în cele din urmă. Cineva a alunecat în baie, a făcut infarct în bucătărie. A dat din cap și am realizat că se temea; nu fiindcă s-ar fi simțit amenințată de vreo primejdie sau de violență, sau nu numai de asta — în momentul acela, percepția sa asupra apartamentului se schimbase. Nu mai era o sursă a siguranței mult căutate, ci cu totul altceva, mai nestatornic și incert.

Restul serii s-a scurs sub semnul frământărilor și curând am spus că ar trebui să plec.

M-am dus în living să-mi iau lucrurile și, în timp ce-mi îmbrăcam haina, m-am zgâit prin perdele la strada de dedesubt, acum luminată slab de felinare. Pe drum nu era nicio mișcare, cu excepția licărului unei țigări — un bărbat își plimba câinele. În timp ce-l urmăream, a aruncat chiștocul pe jos și a smucit lesa câinelui, înainte de a dispărea după colț.

Jana stătea sprijinită de perete, ținând într-o mână o ceașcă de ceai, și părea mai obosită decât de obicei. I-am zâmbit. Odihnește-te, i-am spus și a dat din cap. A deschis ușa și, când am trecut pe lângă ea, m-a apucat brusc de braț. Ai grijă până la tramvai, bine? Am rămas surprinsă de tonul ei stăruitor, de încleștarea degetelor ei în jurul brațului meu. Mi-a dat drumul și a făcut un pas înapoi. Nu strică să fii prudentă, a spus. Am dat din cap și m-am întors să plec; ea închisese deja ușa în urma mea. Am auzit clicul unei yale care se răsucea, apoi al încă uneia și apoi tăcere.

12

fiction connection2.

Locuiam în centru, într-un cartier foarte diferit de al Janei. Îmi găsisem apartamentul acesta mobilat înainte de a sosi aici, printr-un anunț de pe internet. Nu era ieftin să trăiești la

Haga, dar era mai ieftin decât la New York. Drept urmare, locuiam într-un apartament prea mare pentru o persoană, cu două dormitoare, living și sufragerie separate.

Mi-a luat ceva timp să mă obișnuiesc cu mărimea apartamentului, un efect pe care-l exacerba și mobilierul, care era prea sumar pentru dimensiunile lui. În living aveam o canapea extensibilă, în sufragerie, o masă și câteva scaune. Spațiul era astfel conceput încât să fie deopotrivă temporar și impersonal. Când semnaseam contractul, considerasem ariditatea aceea un lux, îmi amintesc că umblam prin locuință, pașii îmi răsunau în gol și marcam în sinea mea o cameră drept dormitor, o alta drept posibil birou.

Cu timpul, sentimentul acela pălise și dimensiunile apartamentului nu mi se mai păreau remarcabile. Nici caracterul provizoriu al amenajării, deși în seara aceea, când m-am întors de la Jana, m-am gândit din nou la calda intimitate a apartamentului ei, la ușurința cu care părea să-l ocupe. Am avut un vag sentiment de dor și curând m-am dus la culcare. Când m-am trezit a doua zi dimineată, afară era încă întuneric. Mi-am făcut o cafea, mi-am luat pe mine o geacă și am ieșit pe balcon — o altă calitate a apartamentului, de care profitam până și în aceste luni reci de iarnă. Înghesuisem la perete o măsuță și un singur scaun pliant, împreună cu câteva plante în ghiveci, acum veștejite.

M-am așezat cu cafeaua, înfăolită în geacă. Era încă prea devreme pentru ca pe străzi să circule mașini sau pietoni. Haga era un oraș liniștit și stăruitor de civilizat. Dar cu cât petreceam mai mult timp în oraș, cu atât atmosfera lui de curtoazie, clădirile renovate și parcurile manichiurate răspândeau o notă insidioasă de straniețate — aveam sentimentul că nimic nu era așa cum părea. Mi-am amintit ce spusese Jana despre viața la Haga, că te dezvăță de ceea ce înseamnă un oraș autentic. M-am

gândit că era adevărat, că atmosfera docilă a orașului ascundea un caracter mai complex și contradictoriu.

Abia săptămâna trecută, pe când făceam niște cumpărături în centru, văzusem trei bărbați în uniformă mergând pe stradă alături de un utilaj mare, pe care păreau să-l escorteze de-a lungul aglomeratei străzi pietonale. Doi dintre ei aveau niște clești lungi și subțiri, în vreme ce al treilea ținea un furtun mare, care ieșea din utilaj, senzația fiind că ducea un elefant de trompă. Mă oprișem să-i observ, fără să știu exact de ce, poate doar din cauză că mă intriga natura muncii lor lente.

În cele din urmă au ajuns mai aproape și atunci am putut să văd ce sarcină îndeplineau — cei doi bărbați cu clești extrăgeau cu multă grijă mucuri de țigară din crăpăturile trotuarului pavat, unul câte unul, o muncă migăloasă ce explica viteza de melc cu care avansau. Am coborât privirea și am băgat de seamă că întreg trotuarul era presărat cu mucuri de țigară, și asta în ciuda faptului că pe porțiunea aceea de stradă existau mai multe scrumiere publice bine amplasate. Cei doi bărbați continuau să scoată mucuri din crăpături, în vreme ce al treilea îi urma cu aspiratorul lui elefantin, absorbind conștiincios gunoaiele cu utilajul a cărui cuvă conținea probabil multe mii sau chiar sute de mii de mucuri de țigară, fiecare înlăturat de pe stradă prin munca lor.

Cei trei erau aproape sigur imigranți, posibil turci sau surinamezi. Munca lor era impusă de estetica ereditară a orașului, fără să mai pun la socoteală nepăsarea populației înstărite, care-și arunca mucurile de țigară pe pavaj fără să stea pe gânduri, deși recipientul sortit lor se afla la o distanță de numai câțiva metri; acum vedeam că erau zeci de mucuri de țigară pe jos, chiar dedesubtul scrumierelor. Spoiala de bună-cuviință a orașului ceda permanent, iar în unele locuri, abia dacă mai exista.

în jurul meu începea să se facă lumină, orizontul se păta de culoare. Am intrat în casă și m-am îmbrăcat pentru serviciu. La scurt timp am ieșit; deși mă trezisem atât de devreme, riscam să întârzii. M-am dus grăbită în stația de tramvai din apropiere. Jana m-a sunat în timp ce așteptam, încă era acasă și o auzeam umblând prin locuință, își lua cheile și-și aduna cărțile și cataloagele. M-a întrebat dacă ajunseseam teafără aseară și am liniștit-o că nu mi se întâmplase nimic pe drum. A urmat o pauză, am auzit cum se trăneste o ușă, se pregătea să iasă din clădire. Părea distrată, de parcă n-ar mai fi știut de ce mă sunase, pe urmă mi-a amintit că urma să vin sâmbătă cu Adriaan la ea la cină și m-a întrebat dacă exista ceva ce mânca sau ceva ce nu mânca în mod special. Tramvaiul intra în stație și i-am spus că orice mâncare va fi pe placul lui și că-i voi telefona mai târziu. Am închis și am urcat în tramvai, iar în scurt timp hurducăiam spre Curtea pentru care lucram deja de aproape șase luni. Cei mai mulți dintre colegii mei trăiseră în diverse țări și erau cosmopoliți prin natura lor, cu o identitate ce nu putea fi separată de resursele lor lingvistice. Și eu mă defineam într-un mod similar. Vorbeam cu o fluentă nativă engleza și japoneza, datorită părinților mei, și franceza, datorită copilăriei trăite la Paris. Mai învățasem și spaniola și germana până la nivel de competență profesională, deși acestea, împreună cu japoneza, erau mai puțin importante

decât engleza și franceza, limbile oficiale ale Curții

.Dar fluenta era doar fundamentul în cazul oricărei munci de interpretariat, care cerea o precizie extremă; și deseori mă gândeam că mai degrabă înclinația mea către aceasta din urmă, decât vreuna dintre aptitudinile mele lingvistice, făcea din mine o bună interpretă. Acea precizie era și mai importantă într-un context juridic și, în decurs de o săptămână de când lucram pentru Curte, am învățat că vocabularul ei era deopotrivă specific și ezoteric, cu o terminologie oficială stabilită pentru fiecare limbă și apoi respectată îndeaproape de către toți interpreții din echipă. Motivele erau evidente, dedesubtul cuvintelor se întindeau mari abisuri între două sau uneori mai multe limbi, care se puteau căsca fără nicio avertizare.

Sarcina noastră, ca interpreți, era să întindem punți peste aceste goluri. Acea navigare — care alături de acuratețe presupunea o anumită doză de spontaneitate nativă, căci uneori trebuia să improvizezi, pentru a-ți croi o cale în jurul unei sintagme necunoscute sau intraductibile, și mereu lucrai sub presiunea timpului — era mai importantă decât ai fi putut crede. O traducere inconsecventă, de exemplu, putea face ca un martor credibil să pară nedemn de încredere, aparent, schimbându-și depoziția cu fiecare interpret. Acest fapt putea afecta, la rândul său, deznodământul unui proces, fiind puțin probabil ca judecătorii să remarce o schimbare de personal în cabina interpreților, chiar dacă vocea care le vorbea în ureche era brusc cu totul alta, trans- formându-se din masculină în feminină, din șovăitoare în sigură pe sine.

Singurul lucru pe care-l remarcam era că îl percepeau altfel pe martor. Odată ce o fărâma de lipsă de credibilitate ar fi produs fisuri în depoziția martorului, fisurile s-ar fi transformat în crăpături, care ar fi amenințat, la rândul lor, întregul

personaj al martorului. Oricine depunea mărturie prezenta un personaj de un fel sau altul: depoziția era pregătită și modelată în detaliu fie de către apărare, fie de către acuzare, fiecare era adus în fața instanței pentru a juca un rol. Curtea funcționa după principiul suspendării îndoielii: toți cei aflați în sala de judecată știau, și totuși nu știau, că martorii erau pregătiți, că o bună doză de artificialitate înconjura chestiuni întemeiate pe autenticitate.

La Curte, în joc era nimic mai puțin decât suferința câtorva mii de oameni, or în suferință nu putea fi vorba despre amăgire. Și, totuși, Curtea era prin natura ei un loc al teatralității. Iar aceasta se regăsea nu doar în mărturiile atent elaborate ale victimelor. Prima dată când am asistat la o ședință am fost bulversată, atât acuzarea, cât și apărarea au fost lipsite de orice măsură în pledoariile lor. Și apoi, acuzații înșiși erau deseori formidabili prin firea lor, deopotrivă imperativi și autocompătitori, erau politicieni și generali, oameni obișnuiți să ocupe o scenă spațioasă și să-și audă sunetul propriilor voci. Interpreții nu puteau evita pe de-a-ntregul acest teatru, sarcina noastră era nu doar să traducem cuvintele rostite de către subiect, ci să indicăm și atitudinea, nuanța și intenția din spatele cuvintelor.

Prima dată când ascultai un interpret vorbind, vocea lui putea să ți se pară rece, precisă, lipsită de orice inflexiune, dar cu cât îl ascultai mai mult, cu atât auzai mai multă variație. De exemplu, dacă se făcea o glumă, era în sarcina interpretului să comunice umorul sau tentativa de umor; la fel, dacă ceva era spus cu ironie, era important să precizezi că sensul cuvintelor nu era cel aparent. Acuratețea lingvistică nu era suficientă. Interpretarea era un act de mare subtilitate, cuvântul aplicându-se nu doar actului traducerii. Despre un actor, de exemplu, se spune că interpretează un rol sau despre un

muzician, că interpretează o compoziție muzicală.

Exista un anumit nivel de tensiune intrinsec Curții și activităților ei, o contradicție între natura intimă a durerii și arena publică în care era expusă. Un proces era un calcul complex al reprezentăției în care eram cu toții implicați și de care niciunul dintre noi nu putea fi pe deplin scutit. Sarcina interpretului nu era doar să enunțe sau să interpreteze, ci să repete inexprimabilul. Poate că aceasta era adevărata anxietate în cadrul Curții și în rândul interpreților. Faptul că activitatea noastră zilnică depindea de descrierea repetată — nu doar descrierea, ci elaborarea și înfățișarea amănunțită — a chestiunilor care erau, în general, subiectul eufemismului și omisiunii.

Tramvaiul era aglomerat și la un moment dat a urcat un grup numeros de elevi. Erau gălăgioși, dar pe mine, spre deosebire de ceilalți călători — care-i priveau strâmb, pentru a-și feri apoi privirea — nu mă deranjau, dimpotrivă, am profitat de ocazie pentru a asculta conversația lor sau cel puțin fragmentele pe care le puteam descifra.

Când mă mutasem la Haga nu vorbeam și nu aveam decât un contact pasager cu olandeza, însă asemănarea ei cu germana era de asemenea natură încât după șase luni dobândisem o oarecare stăpânire a limbii. Desigur, majoritatea olandezilor vorbeau fluent engleza, iar la Curte nu se iveau niciodată ocazia de a vorbi olandeza, astfel încât în mare parte am învățat ascultând — pe stradă, într-un restaurant sau o cafenea, ori în tramvai, ca acum. Un loc are o atmosferă stranie când nu-i înțelegi decât parțial limba și în acele prime luni senzația a fost deosebit de bizară. La început mă deplasam într-un nor de necunoaștere, limbajul din jurul meu era impenetrabil, dar foarte curând a devenit mai puțin evaziv, pe măsură ce am început să înțeleg cuvinte, și pe urmă sintagme,

iar acum chiar frânturi de conversație. Mi se întâmpla să nimeresc în situații mai intime decât mi-aș fi dorit, orașul nu mai era locul inocent în care sosisem.

Dar să trag cu urechea aici, în tramvai, nu era ceva în esență invaziv, elevii vorbeau tare, aproape la capacitatea maximă a plămânilor lor, doreau să fie auziți. Ascultându-i, mi-am reamintit plăcerea de a învăța o limbă nouă, de a-i decoda sistemele, de a-i testa rezistența și flexibilitatea. Trecuse ceva vreme de când nu mai trăisem acest sentiment deosebit, dat fiind că-mi însușisem toate celelalte limbi în copilărie sau, mai târziu, la școală. Elevii vorbeau o olandeză condimentată cu expresii argotice, ceea ce-mi îngreuna înțelegerea exactă a ceea ce spuneau, în principal păreau să vorbească despre școală, despre un profesor sau un curs ori un prieten care-i enerva.

Două sau trei stații mai târziu mi s-a părut că o aud pe una dintre fete spunând *verkrachting*, cuvântul olandez pentru viol. Am ridicat speriată privirea, mintea începuse să-mi umble aiurea și nu le mai urmăream conversația la fel de atent ca atunci când urcaseră în tramvai. Fata care vorbise avea doisprezece, poate treisprezece ani, ochii machiați cu o dungă groasă de eyeliner și un piercing în nas. A continuat să vorbească, am auzit sintagma *vertel de politie*, sau cel puțin așa mi s-a părut. Dar, pe urmă, fata cu care vorbea a început să chicotească drept răspuns și o clipă mai târziu cea cu piercingul în nas a pufnit și ea în râs, și atunci n-am mai fost sigură de ceea ce auzisem — violul și chemarea poliției nu erau, în fond, un subiect de râs. Fata cu piercingul în nas mi-a simțit probabil privirea, ochii ei și-au schimbat brusc direcția și s-au ațintit asupra mea și cu toate că fata râdea în continuare ochii ei erau duri și goi, fără urmă de voioșie în ei.

Tramvaiul se apropia de stația mea. Fetele vorbeau acum despre calitățile

unui nou model de sneakersi și, în ciuda faptului că m-am mai uitat de câteva ori la ea, fata m-a ignorat. Tulburată de întâlnire, am coborât. Tramvaiul s-a îndepărtat și chiar în fața mea se afla Curtea, un complex mare, de sticlă, cuibărit între dunele de la marginea orașului. Era ușor să uiți că Haga era situată la Marea Nordului, în atât de multe feluri părea să se întoarcă spre interior, cu spatele spre întinderea mării.

Clădirea, în schimb, îți reamintea permanent ce invenție recentă era Curtea. Înainte de a sosi aici, când aplicasem pentru post și acesta îmi fusese oferit, îmi imaginasem Curtea aproape ca pe o instituție medievală, la fel de medievală ca Binnenhof, clădirile Parlamentului, aflate în centrul orașului, la distanță de numai două mile. Chiar și după ce ajunsesem aici, și timp de încă o lună de la angajare, tresăream de fiecare dată când zăream clădirea. Știam foarte bine că instituția Curții fusese înființată abia cu zece ani în urmă, dar arhitectura modernă tot părea nelalocul ei, poate chiar lipsită de autoritatea la care mă așteptasem.

Acum, după șase luni, era doar locul meu de muncă; după un timp, totul devine normal. I-am salutat pe paznici când am intrat și am trecut prin detector — o întrebare, două despre familiile lor, câteva vorbe despre vreme, acestea erau ocaziile cu care-mi puteam exersa olandeza. Mi-am recuperat poșeta, am traversat curtea și am intrat în clădire. Acolo l-am zărit pe Andrew, un alt interpret de la Curte, care m-a așteptat să mergem împreună. Era un englez solid și afabil, deschis și șarmant; eu, cu relativa mea reticență, eram neobișnuită printre interpreți. Dacă interpretariatul este un soi de reprezentație, cei care-l practică tind să fie încrezători în sine și guralivi. Andrew întrupa aceste trăsături, juca rugby la sfârșit de săptămână și participa la producții de teatru pentru amatori. Nu am lucrat niciodată împreună în cabină, dar uneori mă

întrebam ce fel de parteneriat ar face — ar fi dificil să nu te simți pus în umbră de prezența lui, să nu încerci să egalezi cadențele și înfloriturile vocii lui, care era neobișnuit de melodioasă, un produs al clasei lui sociale și al unei copilării petrecute în internate engleze.

În timp ce urcam spre biroul nostru, Andrew m-a informat că niciuna dintre Camere nu se întrunea astăzi în sedință, ceea ce era, sincer, o ușurare; presupunea că și eu eram la fel de în urmă cu hârtoagele și pregătirile ca și el. Ne-am salutat colegii în drum spre mesele noastre — interpreții lucrau toți laolaltă într-un spațiu deschis, cu excepția șefei, Bettina, care avea propriul ei birou. În departament domnea o atmosferă vădit colegială, datorată în parte faptului că cei mai mulți din echipă veniseră în Olanda, pentru a lucra la Curte, după ce acumulaseră în alte locuri experiența necesară. Unii erau la fel ca mine și nu știau cât timp vor mai rămâne nici la Curte, nici în Olanda, alții se stabiliseră deja mai mult sau mai puțin aici, ca de exemplu Amina, care se căsătorise recent cu un olandez și era însărcinată.

Acum ședea la birou, studiind cu o expresie senină documentele din fața ei. În vreme ce majorității interpreților li se întâmpla să devină confuzi sau chiar să își piardă firea, solici- tându-le uneori martorilor să-și tempereze ritmul relatării, Amina era întotdeauna destinsă, capabilă să interpreteze cu o consecvență și o iuțală remarcabile, indiferent de împrejurări, indiferent cât de neinteligibil era accentul sau felul de a vorbi al unui martor. Pe măsură ce sarcina ei avansa, Amina era parcă și mai imperturbabilă, cu un fel de a fi mereu calm. În vreme ce noi toți luptam împotriva unor metehne în vorbire sau traducere, Amina era singura care părea să nu întâmpine vreo dificultate.

Dar laudele de acest gen o făceau să se simtă prost și Amina insista frecvent că nu era nici pe departe perfectă.

Așezându-mă la biroul meu, mi-am amintit o istorioară pe care mi-o relatase la scurt timp după ce venisem la Curte, despre o situație în care pierduse controlul. Era o poveste la care mă gândeam adesea. I se dăduse sarcina să interpreteze pentru acuzat, în swahili, și o vreme fusese singurul interpret din echipă cu fluența necesară pentru a îndeplini această sarcină. Partenera ei de cabină nu stăpânea foarte bine limba, iar între patru ochi povestise că fusese cu gândul aiurea în timpul ședințelor care se lungiseră, ascultase engleza și franceza de origine, însă cu mai puțină atenție traducerea Aminei

.Dar în vreme ce partenera ei nu avea mari bătaii de cap, Amina se afla sub o presiune considerabilă, străduindu-se să gestioneze ședințele-maraton, mult mai lungi decât cele obișnuite. În vreme ce ea ședea în cabină, acuzatul era plasat chiar dedesubtul ei. Era un bărbat încă tânăr, un fost comandant de miliție, îmbrăcat într-un costum scump, care se lăfăia într-un scaun de birou cu design ergonomic, alături de diverși avocați și judecători. Era judecat pentru niște crime odioase, dar stând acolo, în sala de judecată, părea mai degrabă vexat și poate puțin plictisit. Desigur, inculpații poartă deseori costum și șed în scaune de birou, dar diferența consta în faptul că la Curte acuzații nu erau doar niște criminali dichisiți pentru respectiva ocazie, ci bărbați care purtaseră multă vreme un costum sau o uniformă ca simbol al autorității lor, bărbați obișnuiți cu puterea pe care le-o conferea acest simbol.

Și aveau un soi de magnetism, în parte înăscut și în parte sporit de circumstanțe. Curtea, în general, nu putea să-i rețină fără cooperarea guvernelor sau a organizațiilor străine, puterea ei de a opera arestări era destul de limitată. Erau multe mandate restante și mulți acuzați erau deținuți în alte țări, nu se poate spune că aveam o mulțime de criminali de război printre noi. Inculpații aveau, prin urmare, o anumită aură când erau aduși la Haga, auziserăm tot soiul de lucruri despre acești bărbați (și erau aproape întotdeauna bărbați), văzuserăm fotografii și înregistrări video și când, în sfârșit, apăreau în fața instanței, erau vedetele spectacolului și oricât de nelalocul ei ar părea, nu există o altă modalitate de a o spune, situația le pune în scenă charisma.

În acest caz particular, bărbatul nu era doar tânăr și, în mod incontestabil, arătos — mulți dintre bărbații judecați erau mai în vârstă, trecuți de prima tinerețe, captivanți, dar nu neapărat impresionanți din punct de vedere fizic —, ci avea și un aer uluitor de poruncitor, chiar și fără ajutorul sălii de judecată, era ușor de înțeles de ce și cum se supuseseră atâtea oameni ordinelor lui. Dar nici măcar asta nu era cauza, explica Amina, ci intimitatea interpretariatului — ea interpreta pentru un singur om, iar când vorbea în microfon, îi vorbea lui. Desigur, știuse, când acceptase postul de la Haga, că natura Curtii va fi mai sumbră decât cea a Națiunilor Unite, pentru care lucrase înainte. În fond, Curtea se ocupa în mod exclusiv de genocide, crime împotriva umanității, crime de război. Dar nu se așteptase la această proximitate; deși nu se găsea niciodată față în față cu acuzatul și era întotdeauna la adăpost în spatele pereților de sticlă ai cabinei interpreților, era permanent conștientă că ea și acuzatul erau singurele persoane din sală care înțelegeau limba pe care o vorbea ea, avocații lui fiind englezi, care nu înțelegeau nici

franceza, nici limba maternă a clientului lor.

Pe parcursul acestor sedințe, Amina începuse să se simtă tot mai tulburată. Cazul presupunea numeroase mărturii ale unor atrocități cumplite și, ceas după ceas, ea transporta aceste mărturii dintr-o limbă într-alta. I se întâmpla să aibă dificultăți să-și controleze tremurul din voce, simțea că devine mult prea emoțională. Dar pe urmă, în a doua zi de audieri și din motive pe care nu le înțelegea pe deplin, punea stăpânire pe ea o anumită duritate și descoperea un ton nou, aspru, nu tocmai neutru, poate chiar de reproș. La un moment dat, pe când reda detaliile unui complot de delapidare, un act îndoielnic din punct de vedere moral, dar un fleac în comparație cu celelalte fapte de care era acuzat bărbatul, s-a surprins folosind un ton de dezaprobare rece — ca o nevastă care-și ceartă soțul pentru un mic neajuns domestic, de exemplu, pentru că nu spălase vasele, în loc să abordeze subiectul infidelității lui neînfrânate și faptul că pierduse la jocuri de noroc agoniseala lor de-o viață.

În acel moment, spre surprinderea ei, l-a văzut pe acuzat întorcând capul și ridicând privirea către interpreți. Până atunci șezuse aproape nemișcat, privind drept în față, de parcă procesul n-ar fi avut nimic de-a face cu el, de parcă întreaga afacere ar fi fost sub nivelul lui, deși, se gândea Amina, rezultatul nu era o aparență demnă; mai degrabă semăna cu un adolescent țăfnos, luat la rost pentru o faptă pe care o comisese, dar de care refuza să se căiască. În cabinele de la mezanin ședeau poate șase interpreți, era improbabil ca el să știe care dintre ei era al lui, Amina nu remarcase ca el să-i fi observat vreodată. S-a silit să-și păstreze glasul calm și să se concentreze asupra sarcinii de îndeplinit, ultimul lucru pe care și-l dorea era să îi distragă atenția. Cu toate acestea, nu s-a putut abține să nu-

l privească pe acuzat pe furiș, în timp ce acesta cerceta cu privirea cabinele cu pereți de sticlă.

Simțind poate ochii Aminei asupra lui, bărbatul s-a oprit brusc și s-a uitat direct la ea, răsucindu-se în scaun pentru asta. Amina n-a mai rezistat, s-a poticnit, și-a cerut scuze, cât pe-aci să piardă șirul celor spuse. El se holba în continuare la ea, cu o expresie necruțătoare de satisfacție pe chipul arătos, poate fiindcă reușise s-o intimideze, o făcuse să ezite. Ea a simțit numaidecât, chiar prin peretele de sticlă care-i despărțea, voința bărbatului în deplinătatea ei. S-a înfiorat și a plecat privirea. Și-a reluat interpretarea mâzgălind în carnet, de parcă și-ar fi notat ceva. Când a ridicat din nou privirea, el se întorsese la loc și privea iarăși drept înainte, cu fața moale și îmbufnată

.Nu s-a mai uitat niciodată la ea, dar Amina a constatat că i se schimbase vocea, se lăsase intimidată împotriva propriei voințe. Data următoare când i s-a cerut să recite o litanie a oribilelor fapte comise de către acuzat, vocea ei a luat un ton implorator, la care acuzatul a răspuns cu un zâmbet în colțul gurii. Dintr-un motiv sau altul, Aminei îi devenise neplăcută ideea de a-l confrunta pe bărbat cu crimele lui, aceste acuzații abominabile pe care ea nici măcar nu le formula, ci doar le traducea pentru Curte. Nu omorî mesagerul, a fost cât pe-aci să adauge, înainte de a-și aminti că exact acesta era genul de lucruri pe care le făcea acuzatul, iar pe lista crimelor sale ar fi putut foarte bine să apară uciderea

mesagerului. Cu toate că știa că nu-i putea face nimic, nu putea nega că era înspăimântată, era un bărbat care înspira teamă, emana putere chiar și atunci când ședea nemișcat.

Dar ceea ce simțea înainte de toate nu era teamă, ci vină. Se simțea vinovată față de acuzat, care nu numai că era un om cumplit, ci era și o persoană față de care nu avea nicio responsabilitate, în afară de aceea de a traduce fidel ceea ce se spunea în Cameră și de a-și îndeplini rolul pentru ca lui să i se asigure un proces corect. Nu era responsabilă de fericirea lui, de altfel se îndoia că fusese fericit de când era reținut de Curte. Era un bărbat fără nicio morală și totuși sentimentul pe care-l avea față de el era de natură morală. Era illogic, nu avea niciun sens. A conchis că magnetismul bărbatului fusese cel care a convins mii de oameni să comită cumplite acte de violență; omul acesta nu avea nimic birocratic sau banal. Era un conducător în toate sensurile cuvântului, s-a gândit Amina, în timp ce se apleca spre microfon și continua să interpreteze constant și fără întrerupere. El nu s-a mai întors s-o privească, nici măcar o dată, după acea întâmplare. Dar Amina avea să se gândească ulterior că aceea fusese prima ei întâlnire adevărată cu răul.

Ziua a trecut fără să se întâmple mare lucru, urma să se însereze curând și am plecat de la Curte. Ploua și când am ridicat privirea spre cer și mi-am deschis umbrela mi-a sunat telefonul. Era din nou Jana. Abia dacă am apucat să rostesc un cuvânt, când mi-a spus că tocmai ajunsese în fața imobilului ei. Poliția blocase accesul.

Ploaia cădea zgomotos pe umbrelă, aproape asurzitor, și aveam dificultăți s-o înțeleg. Mă suna altcineva. M-am uitat la telefon și am văzut numele lui Adriaan. Acum ploua și mai tare. Mi-am dus telefonul din nou la ureche, continua să vibreze.

Cum adică?

Strada lăaturalnică, pasajul. Știi la care mă refer? Trec de multe ori pe

acolo când vin de la tramvai. Poliția a blocat accesul. Sigur s-a întâmplat ceva aseară.

Telefonul continua să sune. Jana, am spus, mă apelează cineva...

Nu se vede nimic. Dar pasajul e blocat.

Telefonul din mâna mea încetase să vibreze.

Jana...

Te sun mai târziu.

A închis și până să iau eu telefonul de la ureche a bâzâit din nou, un mesaj care mă anunța că aveam un apel pierdut, urmat de un al doilea mesaj, de la Adriaan, care spunea că va întârzia zece minute la întâlnire și-și cerea scuze anticipat

.3.

M-am întâlnit cu Adriaan într-un restaurant din centrul oraşului. Deşi mă anunţase că va întârzia, mă aştepta la masă, când am sosit, înainte de a mă muta la Haga nu asociasem punctualitatea cu felul de a fi al olandezilor, dar Adriaan, în special, era incapabil să întârzie. S-a ridicat când m-a văzut, m-am gândit iarăşi că arăta foarte bine şi am avut un sentiment de surpriză fericită că acesta era bărbatul cu care mă întâlneam la cină.

Adriaan era motivul pentru care credeam că vreau să rămân la Haga, sau cel puţin unul dintre motive, deşi eram jenată să admit acest lucru chiar şi faţă de mine însămi — nu-mi plăcea să cred că sunt o femeie care ia decizii în felul ăsta, de dragul unui bărbat. Mai ales când lucrurile erau încă la început şi situaţia atât de complicată. Ne cunoscuserăm abia cu patru luni în urmă, dar se instalase deja o anumită rutină în felul nostru de a fi împreună. Acea constanţă avea multe sensuri posibile şi era dificil de interpretat, uneori mă gândeam că era expresia unei dezinvolturi intrinseci dintre noi, a unei familiarităţi profunde, care înlătura numeroasele noastre diferenţe.

Dar alteori părea la fel de bine un produs al obișnuinței, el nu știa să fie altfel cu o femeie.

Obișnuință, fiindcă Adriaan era înșurat și avea copii, deși situația era în același timp mai puțin dramatică și mai complicată decât părea. Soția îl părăsise cu un an în urmă. Îl părăsise pentru un alt bărbat, cu care era acum confortabil instalată, nu la Haga sau la Rotterdam, ori chiar la Amsterdam, ci la Lisabona. Părăsise țara, lăsase în urmă vremea proastă și căsnicia și pusese să i se trimită copiii la o lună de la plecarea ei. Copiii pe care nici nu-i luase cu ea, nici nu-i părăsise, un aranjament care nu era într-un totu clar nici măcar acum, un an mai târziu.

Aflasem toate acestea la scurt timp după ce ne cunoscuserăm. Mersesem cu Adriaan la o petrecere. Eram în stadiul în care între noi nu era încă nimic declarat, iar când m-a prezentat celor întâlniți la petrecere cuvintele lui nu urmăreau niciun scop, încă nu eram „prietena” lui sau „tipa cu care ieșea” și nici măcar cineva cu care se culca. Poate că datorită acestei aparente neutralități nu mi s-a părut din caleafară de jenant sau semnificativ când un bărbat — destul de atrăgător,

apropiat ca vârstă și temperament de Adriaan, mai puțin arătos, dar totuși cât se poate de prezentabil, astfel încât n-am fost câtuși de puțin nemulțumită când l-am văzut venind spre mine — m-a tras deoparte și m-a întrebat de când îl cunosc pe Adriaan.

Întrebarea nu părea cu subînțeles, probabil ne văzuse sosind împreună. De puțin timp, am răspuns. A dat din cap, de parcă acesta ar fi fost răspunsul la care se așteptase. M-am întrebat, atunci, dacă Adriaan obișnuia să apară la petreceri mereu cu alte femei, dintre care niciuna nu rezista până la o a doua apariție publică, știam destul de puține despre el la vremea aceea. Ne aflam pe un pod suspendat deasupra unui atrium spațios, ticsit cu oameni eleganți și fascinanți, era lansarea unui fond cultural al întregului oraș. Dedesubt, chelnerii circulau prin mulțime servind aperitive executate cu o precizie insolită. Privirea mea îl urmărea pe unul dintre ei, care zigzaga prin atrium ducând o tavă de sandvișuri miniaturale cu brânză la grătar, oprindu-se când invitații culegeau de pe tavă triumghiurile atent prăjite. A trecut pe lângă un bărbat înalt, abia după o clipă mi-am dat seama că era Adriaan.

Foarte surprinzător ce s-a întâmplat, a spus bărbatul de lângă mine. Am dat distrată din cap, de parcă aş fi ştiut la ce se referea. Adriaan era adâncit în conversaţie cu o femeie care stătea cu spatele la mine. În timp ce-i observam, femeia şi-a fluturat mâna prin aer, iar Adriaan s-a aplecat către ea, de parcă nu i-ar fi înţeles prea bine vorbele. Chipul lui frumos s-a lăsat în jos, spre al ei. O clipă mai târziu, femeia a râs aruncându-şi capul pe spate şi dezvăluind-şi gâtul.

O cunosc foarte bine, a spus. Am ridicat privirea la bărbatul de lângă mine, îşi pusese în păr o cantitate considerabilă de produse, încât îi stătea ridicat în onduleuri rigide şi lucioase. Era evident că dorise să-şi accentueze bogăţia buclelor, la vârsta lui mulţi bărbaţi îşi pierdeau deja, parţial sau în totalitate, părul, dar efectul era puţin absurd, nu arăta ca un bărbat viril, în floarea vârstei, ci mai degrabă ca un adolescent pueril şi lipsit de experienţă, care încă nu învăţase cum să-şi gestioneze înfăţişarea. Formau ceea ce s-ar putea numi un cuplu de aur, a continuat. Cred că s-au cunoscut la universitate, pe parcursul anilor au început să semene unul cu altul —

amândoi foarte înalți, amândoi foarte arătoși, în cele din urmă amândoi oameni de succes, sofisticăți. O nouă dovadă, a spus bărbatul, în timp ce un rânjel îi brăzda fața aproape frumoasă, că știm prea puține despre ceea ce se întâmplă cu adevărat într-o căsnicie.

Era un enunț cât se poate de banal, dar am tresărit, la vremea aceea nici măcar nu știam că Adriaan era sau fusese căsătorit. M-am întors să-l privesc, era mulțumit fie de mărunta atenție pe care i-o acordam, fie de expresia mea surprinsă, și a zâmbit cu suficiență. Chiar și din interior, a continuat el încurajat, ce știi cu adevărat despre propria căsnicie? Într-o bună zi realizezi că trăiești cu un străin. Cam așa trebuie să fi fost și pentru Adriaan, l-a părăsit într-un mod atât de oribil, a plecat la Lisabona pentru un weekend și nu s-a mai întors. Nici n-a știut ce să le spună copiilor, dacă se mai întoarce sau nu, sunt adolescenți, cea mai proastă vârstă posibilă ca să ți se întâmple așa ceva.

Am dat din cap și am spus mecanic că adolescența era oricum dificilă, chiar și fără genul acesta de tulburări, îți poți doar imagina ce reacție vor fi avut la o asemenea trădare. Se pare că i-a trimis

lui Adriaan un e-mail, a continuat bărbatul. Te-ai fi așteptat să-i dea măcar un telefon, nu crezi? Și a trebuit să-i dau dreptate, era o anumită cruzime în gestul acesta de a-i trimite un e-mail, era un mod de comunicare prea comod pentru un subiect atât de grav, ai putea spune că era o persoană egoistă sau egocentrică. Și totuși, Gaby a fost întotdeauna foarte sinceră cu Adriaan, a spus bărbatul, și asta nu-i puțin lucru, nu-i așa?

Când s-a întâmplat asta? am întrebat. Bărbatul a ridicat din umeri. N-a trecut nici un an. A plecat în toiu iernii, poate se săturase de vremea proastă. Am privit dincolo de pereții de sticlă ai atriumului, ploua și în seara aceea. Mi-am scos telefonul și m-am uitat cum era vremea la Lisabona: cald, 21 de grade, și soare. Bărbatul și-a atins cu un gest afectat părul lucios, înainte de a întreba dacă mai voiam să beau ceva. Dedesubtul nostru, Adriaan vorbea în continuare cu femeia. Probabil spusese ceva amuzant, fiindcă Adriaan râdea fără să-și dezlipească privirea de la ea, până și de la distanța aceasta vedeam că femeia îl interesa. Brusc, am fost cuprinsă de sentimentul categoric că va pleca de la petrecere cu

ea, deși venise cu mine, un sentiment atât de viu, încât părea o premoniție. Femeia s-a răsucit și a pus paharul pe tava unui chelner aflat în trecere. Preț de o secundă i-am zărit profilul, avea trăsături mărunte, dar pronunțate, o față plină de limpezime. Se zice că iarna la Lisabona e minunată, a spus bărbatul.

Mi-am cerut scuze, pur și simplu nu-i mai suportam prezența. Bărbatul a părut surprins, poate se gândise că făcea progrese cu mine. Am traversat podul și am coborât scările, alăturându-mă petrecerii de jos. M-am îndreptat către Adriaan, a ridicat privirea și imediat a întins un braț să mă oprească. Unde ai fost, a întrebat, și s-a întors către femeia cu care stătuse de vorbă. Ea mi-a întins mâna și s-a prezentat într-o manieră prietenoasă și poate puțin curioasă, iar în timp ce vorbeam Adriaan mi-a pus, cu un gest nonșalant, mâna pe ceafă. La scurt timp după asta ea a plecat, aproape fără să fi produs impresie; când Adriaan s-a întors spre mine mi s-a părut ciudat că mă simțisem amenințată de această femeie, cineva în mod evident lipsit de importanță pentru el și cu care doar făcuse conversație.

Dar și eu făcusem doar conversație cu bărbatul de pe pod, nu lipsisem de lângă Adriaan mai mult de zece, poate douăzeci de minute. Cu toate acestea, în acel scurt răstimp se transformase, m-am uitat la el și la exteriorul lui frumos, nu arăta deloc ca cineva descurajat, care-și lingeă în secret o rană. Și totuși fusese părăsit de soție în modul cel mai crud și umilitor cu putință, era un om despre care se șușotea la petreceri, un bărbat a cărui catastrofă intimă devenise subiectul unor bârfe răutăcioase. A cuprins cu privirea petrecerea, părea ușor lipsit de astâmpăr și, în timp ce-l observam, pe chipul lui au apărut trăsături pe care până atunci nu le putusem vedea — în imaginația mea devenise, cu bune și cu rele, un personaj mai complicat.

M-a întrebat dacă vreau să iau o gură de aer și a spus că voia să fumeze o țigară, din păcate se reapucase de fumat. Nu m-a privit în timp ce vorbea, iar eu nu l-am întrebat ce provocase această reluare a unui obicei care nu mai era considerat sofisticat sau șic, ci doar un motiv de rușine. M-a prins de cot și m-a condus spre unul dintre numeroasele balcoane acoperite care mărgineau atriumul. Ploaia nu se

domolise și balconul era pustiu. Adriaan și-a scos o țigară și era pe punctul s-o aprindă când ușa de sticlă a balconului s-a deschis din nou și bărbatul de pe pod și-a făcut apariția. Adriaan a ridicat privirea, nu l-a salutat imediat, deși era evident că-l recunoscuse. Mă gândeam eu că tu erai cel care se strecoară afară cu domnișoara, a spus bărbatul. Adriaan nu i-a răspuns.

S-a mai jucat o vreme cu țigara între degete și pe urmă și-a vârât-o în buzunarul de la piept al hainei, de parcă ar fi vrut să și-o păstreze pentru mai târziu, poate că în prezența acestuia nu dorea să fie văzut fumând.

Adriaan l-a privit în tăcere pe bărbatul de pe pod, care acum părea ușor jenat, și care, în pofida agresivității cu care-l salutase pe Adriaan, era evident descumpănit de răceala reacției lui. Vă cunoașteți? a întrebat Adriaan în cele din urmă. Avea un aer degajat, mi-am dat seama după felul cum rostise cuvintele că nu presupunea cu adevărat că ne-am cunoaște, mai degrabă dorea să nu acorde prea multă importanță prezentării, de parcă ar fi spus: *nu e un om care merită să fie cunoscut, nău*

persoană demnă de o prezentare formală.

Bărbatul a rânjit lupește. Spre oroarea mea, a întins un braț și mi l-a înfășurat în jurul taliei. Suntem cei mai buni prieteni, a spus. Nu se uita la mine, ci își ațintise privirea asupra lui Adriaan, care a dus brusc mâna la buzunarul hainei și a scos până la urmă țigara. Atingerea bărbatului era umedă și cumva lipicioasă, chiar prin toate straturile mele de haine. De vină nu era natura pielii lui ori faptul că palmele sau degetele i-ar fi fost transpirate, ci mai degrabă felul în care mă prinsese pe după talie. Îmi dădea această impresie, era ca și cum m-ar fi îmbrățișat un calamar sau o caracatiță, un cefalopod de un soi sau altul.

Adriaan și-a dus țigara la buze, ne-a privit cu o expresie care devenise brusc suspicioasă, cu ochii umbriți, poate-și imagina că bărbatul era un fost iubit de-al meu, deși la vremea aceea nu locuiam de suficient timp la Haga pentru ca un asemenea lucru să fie posibil. Mai plauzibil era că avuseserăm o aventură de natură sexuală, că petrecuserăm o noapte sau două împreună — nu era deloc dificil să-ți

imaginezi că istoria sexuală a acestuia era alcătuită aproape în întregime din asemenea evenimente minore. Bărbatul m-a strâns și mai tare, brațul îi era încleștat în jurul taliei mele, iar cu degetul mare îmi masa elasticul de la dres prin materialul fustei, o mișcare lentă și regulată, deopotrivă obscenă și gratuită, practic era un străin pentru mine, nu-i cunoșteam nici măcar numele. Adriaan a înclinat capul pentru a-și aprinde în sfârșit țigara, iar eu m-am eliberat din strânsoare. Am schimbat câteva cuvinte adineauri pe pod, am spus, mă rătăcisem în drum spre baie.

Adriaan a expirat, un nor de fum i-a învăluit fața. A fluturat din mână, de parcă ar fi vrut să-l risipească. Nici măcar nu știu cum

44

îi ctKKi connectionte cheamă, i-am spus bărbatului, nu cred că te-ai prezentat, ai spus doar că ești prieten cu Adriaan. Bărbatul s-a încruntat, își îndesase mâinile în buzunare când mă trăsesem de lângă el și acum semăna și mai bine cu un adolescent ultragiut, cu cineva prins cu mâța-n sac. Adriaan îl observa, nu a spus nimic și nici bărbatul nu mi s-a prezentat. Am fost

prieten cu Gaby, a spus într-un final bărbatul cel arătos. Sau, mai bine zis, mai întâi am fost prieten cu Gaby.

Adriaan tot nu spunea nimic, nu se uita la mine, de fapt în clipa aceea era ca și cum n-aș fi existat deloc, nu doar pentru Adriaan, ci și pentru bărbat, care se întorsese pentru a-i susține privirea. Cei doi se uitau fix unul la celălalt; atunci am înțeles că exista un trecut de animozitate între ei și că bărbatul nu mă abordase de dragul meu, ci mai degrabă din cauza legăturii mele cu Adriaan. Ce fel de legătură percepușe el între noi, nu știam. Prieten? a spus Adriaan în cele din urmă, după o pauză destul de lungă, da, se poate spune și așa. Bărbatul a roșit sub părul lui lăcuit, părea stânjenit, de parcă nu s-ar fi așteptat la o replică atât de directă. Cu mult timp în urmă, a spus cu jumătate de gură, mă știu cu Gaby de când eram copii.

Ai vorbit cu ea recent? a întrebat Adriaan, sau cel puțin mi s-a părut că l-a întrebat. După ton era greu de spus dacă fusese o întrebare sau o afirmație, în orice caz, am înțeles că erau niște cuvinte cu subînțeles, posibil agresive. Bărbatul a roșit și mai tare, a privit peste umăr cu jind la petrecere,

probabil se gândea că până la urmă fusese o greșeală să iasă pe balcon. Când ni se alăturase, avea aerul cuiva care era, sau cel puțin se credea, într-o poziție sigură, de superioritate, dar acum părea să se întrebe cât de iute va fi în stare să scape din această situație.

Adriaan s-a întors acum spre mine, Kees e un bun prieten al soției mele. A fost prima dată când a menționat-o pe Gaby sau faptul că era, că fusese, căsătorit. Adevărul este, a continuat el, că au fost iubiți înainte de a mă căsători eu cu Gaby și cu toate că s-a întâmplat acum multă vreme au rămas foarte apropiați, chiar foarte apropiați, în toți anii când am fost noi căsătoriți. Am clipit când am auzit cuvintele *foarte apropiați, chiar foarte apropiați*, insinuarea era grosolană și nu-i stătea în fire. Adriaan a continuat: sunt convins că păstrează legătura cu Gaby chiar și acum. În ceea ce mă privește, nu știu mai nimic despre ce face Gaby, ce gândește, nici măcar pe unde este.

Te rog, Adriaan, l-a întrerupt bărbatul, iar mâinile i-au zburat către păr. Sunt întru totul de partea ta în această poveste, n-am mai vorbit cu Gaby de luni de zile, de când a plecat,

îmi mai trimite câte un e-mail din când în când, dar nimic serios, te asigur. Adriaan l-a fixat cu privirea preț de o secundă, înainte de a se întoarce spre mine. Vorbeau la telefon aproape în fiecare seară, a continuat necruțător. Acum devenise aproape guraliv, îmi vorbea de parcă aș fi fost familiarizată cu toate detaliile căsniciei lui, când în realitate nu-mi spusese nimic până în acel moment, nici că avea o soție, nici măcar că avea copii. Am înțeles foarte bine că Adriaan nu mi se adresa mie, ci lui Kees, că eu eram doar mediul prin care treceau afirmațiile lui, și am înțeles la fel de bine că prezența mea îi îngăduise probabil să-i vorbească atât de fățiș lui Kees — era ca și cum ar fi rostit lucruri pe care ani de zile dorise să le rostească, dar

fusesse incapabil, poate îl
reținuse o etichetă elementară
a căsniciei, respectul față de în-
delungata prietenie dintre soția
lui și acest bărbat

.Doar un confident, a spus Kees cu
jumătate de gură, și asta împotriva
voinței mele. Ea mă căuta, se întâmpla
întotdeauna la inițiativa ei, eu nu o
sunam niciodată, doar dacă aveam un
mesaj de la ea sau un apel pierdut.
Habar n-am de ce eu și nu vreuna
dintre numeroasele ei prietene. Și se
petrecea la orice oră din zi și din
noapte, te asigur că nu-mi plăcea
această intimitate, uneori era chiar su-
părătoare, am și eu problemele mele,
așa cum știi. A făcut un gest rugător
către Adriaan, al cărui chip a rămas
împietrit, deși nu aveam nicio îndoială
că știa mai multe decât și-ar fi dorit
despre problemele și grijile acestui
bărbat; Kees fusese probabil frecvent
invitat la cină acasă la ei, pe vremea
când încă mai aveau o casă comună,
obișnuitul casei, amicul burlac al
cuplului.

Gaby nu a fost niciodată o persoană
cu tact, a spus Kees și l-a privit pe

Adriaan ridicând puțin din umeri, de parcă ar fi spus sigur, tu știi asta mai bine decât oricine altcineva. Dar în lunile acelea a devenit de-a dreptul incredibilă, am ajuns să nu-i mai răspund la apeluri dacă nu aveam toată seara liberă, o oră întreagă sau două, uneori mai mult, era imposibil s-o faci să se oprească din vorbit, puteai să-i spui mi-a venit un amic în vizită sau trebuie să termin ceva până mâine, era surdă la asemenea scuze, nu putea accepta că ar exista ceva sau cineva mai interesant decât ea și grijile ei. Sigur, Gaby era obișnuită să fie ascultată, indiferent ce defecte ar avea, trebuie să admiți că era — sau mai bine spus este, fiindcă nu e ca și cum ar fi murit, e încă printre noi — o femeie fascinantă.

Gaby e așa cum e, a răspuns Adriaan irascibil. Kees s-a holbat la el o clipă și pe urmă a dat din cap, era limpede că în această chestiune nu puteau fi în dezacord. Pe urmă și-a luat rămas-bun, după toate aparențele nu mai era nimic de spus. Adriaan a dat scurt din cap și a mai fumat o țigară. La puțin timp după asta, am plecat de la petrecere. Poate n-o să-ți vină să crezi, a spus Adriaan pe când ne îndreptam

către mașina lui, dar Kees este un avocat de succes, unul dintre cei mai buni din țară.

Am spus că puteam să înțeleg foarte bine acest lucru, avea acea flexibilitate morală pe care eram sigură că o împărtășeau mulți avocați. Adriaan a clătinat din cap: până la urmă nu sunt convins că are de-a face cu flexibilitatea morală, în orice caz, mai puțin decât pare la prima vedere. Oricine are dreptul de a fi corect apărât în instanță, până și cel mai depravat criminal, până și cel care a comis crime abominabile, genul de fapte care sfidează imaginația, a căror simplă descriere ne-ar face pe majoritatea dintre noi să ne acoperim urechile și să ne ferim privirile. Avocatul apărării nu recurge la o asemenea lașitate, el sau ea are datoria nu doar să asculte, ci și să studieze cu multă atenție consemnările acestor fapte, el sau ea trebuie să ocupe și să respire atmosfera lor. Avocatul apărării trebuie să trăiască exact în miezul acelor lucruri pe care noi ceilalți nu le putem îndura.

Și-a încrețit fruntea. Dar Kees este într-adevăr meschin și în esență frivol, este unul dintre acele paradoxuri ale personalității sau ale naturii. Am dat

din cap și am mai mers o vreme tăcuți.
Când am ajuns la mașina lui m-am oprit
și m-am întors să-l privesc în față.
Strada era pustie și ploaia contenise.
Ești însurat, am spus.

Da, a spus el imediat. Dar nu știu
cât voi mai fi. E în regulă?

Erau niște cuvinte atât de simple
încât puteau părea grosolane, dar erau
și niște cuvinte care nu încercau să
distragă atenția sau să evite. Aș fi putut
să plec atunci și să mă hotărâsc să nu
mă mai implic. Dar m-a dezarmat
sinceritatea lui, întrebarea aceea
simplă la care era atât de dificil de
răspuns. Aparența simplității nu este
același lucru cu simplitatea însăși, chiar
și atunci îmi dădeam seama de acest
lucru. Conștient parcă de ezitarea mea,
mi-a apucat mâna, a dus-o la buze și mi-
a sărutat palma și degetele. M-am
înfiorat când am simțit pe piele
atingerea gurii lui, pe urmă a deschis
portiera mașinii și am urcat.

Acea a fost prima noapte pe care
am pe- trecut-o cu Adriaan. M-a condus
de la petrecere acasă la el fără alte
discuții. În acel moment, între noi ceva
fusesse convenit. Locuia într-un
apartament care ocupa etajele
superioare ale unei case impunătoare, o

locuință prea mare pentru un bărbat singur. Din clipa în care a descuiat și am intrat, am văzut urmele lăsate de Gaby: haina ei atârând în cuierul din hol, brățara de aur zăcând pe tăvița de lângă ușă. Vederea acestor obiecte m-a bulversat și m-a făcut să roșesc, deși am simțit că rămăseseră în locuință din neglijență, nu fiindcă Adriaan ar fi tânjit ca ea să se întoarcă — părea nici să nu le observe, când m-a condus înăuntru și mi-a luat haina.

M-a invitat în living, după care a spus că va pregăti ceva de băut și a dispărut în bucătărie. Mi-am plimbat privirea prin încăperea spațioasă și confortabilă; apartamentul, cu dezordinea lui elegantă, nu avea nimic pretențios. Biblioteca era ticsită cu cărți, dar adăpostea și suveniruri ori mici obiecte excentrice. Odiu- nindu-se pe un raft, era o fotografie înrămată a lui Adriaan cu soția și copiii lui. Kees nu exagerase, alcătuiau o familie frapantă. Gaby era frumoasă, mai frumoasă decât mi-aș fi putut eu imagina, deși era și o umbră de aroganță în felul în care își ținea gura, în modul fâțiș în care privea spre obiectiv. Am continuat să studiez fotografia, care fusese făcută cu vreo

zece ani în urmă. Kees spusese că cei doi copii erau acum adolescenți, în vreme ce copiii din fotografie nu aveau mai mult de cinci, poate șase ani. Dar Adriaan nu arăta foarte diferit de bărbatul din fotografie, nu îl marcaseră nici timpul, nici experiența. Părul îi încărunțise și îi apăruseră câteva riduri pe frunte și în zona gurii, dar impresia de ansamblu era neschimbată.

Și m-am gândit că așa cum Adriaan rămăsese același și Gaby trebuia să arate la fel, cu frumusețea nici acum împutinată, la fel de formidabilă astăzi cum fusese și în urmă cu zece ani. Stăteam încă în fața fotografiei când a revenit Adriaan. S-a oprit în spatele meu spunând că acum copiii erau în Portugalia, cu soția lui. Dar știi asta deja, a adăugat și pe urmă a tăcut. M-am întors să-l privesc și după aceea nu m-am mai gândit la Gaby, la copii sau la fotografie. M-a tras mai aproape, iar eu m-am întins la rându-mi către el. în

52

■ fiction connectio

nsăptămânile care au urmat, unele dintre lucrurile care-i aparțineau soției lui Adriaan au dispărut discret, nu toate deodată, ci unul câte unul. Fotografia, însă, a rămas.

L-am privit pe Adriaan peste masă. Avea deschisă în fața lui lista de vinuri și a înclinat-o spre mine cu un aer întrebător. Am spus că fusese o zi lungă. Atunci hai să comandăm o sticlă, a spus, și i-a făcut un semn chelnerului. Știi ce vrei să mănânci? Am dat din cap, abia dacă aruncasem o privire peste meniu, dar mai mâncaserăm de câteva ori în acest restaurant.

După ce chelnerul ne-a luat comanda, Adriaan s-a uitat din nou la mine peste masă. Ce mai face Jana? Adriaan încă nu o cunoscuse pe Jana — în weekend urma să se întâlnească întâia oară, Jana ne invitase la cină tocmai în acest scop. Ezitasem să i-l prezint Janei, în pofida faptului că ne cunoscuserăm prin intermediul ei, cel puțin indirect, la vernisajul unei expoziții a muzeului de artă modernă, la scurt timp după sosirea mea la Haga. Jana mă invitase la eveniment și, după ce mă prezentase unui grup de oameni, fusese asaltată de alții; din motive evidente, cunoștea mult mai mulți oameni acolo decât mine.

îmi amintesc că stăteam în mijlocul acelor străini cu un pahar în mână, incapabilă să urmăresc conversația care începuse în engleză, dar trecuse la olandeză. Pe vremea aceea cunoșteam încă prea puțin limba. L-am remarcat pe Adriaan fiindcă părea să se simtă în largul lui și fiindcă nici el nu spunea nimic, în vreme ce conversația părea să devină tot mai alertă în jurul nostru. Am tăcut atâta timp, încât am început să mă întreb dacă nu măș fi putut fofila de acolo, era ciudat să zăbovesc la marginea grupului fără să spun nimic. în clipa aceea Adriaan m-a întrebat dacă nu voiam să mai beau ceva. Am spus că da, iar el, când mi-a luat din mână paharul gol, a ezitat puțin și apoi m-a întrebat dacă nu voiam să-l însoțesc.

M-am simțit ușurată să părăsesc acea companie și mi s-a părut că și el se simțea la fel. Am străbătut galeria plină cu tablouri de Mondrian și el a spus că ținea foarte mult la acest muzeu și la colecția sa, era unul dintre locurile lui preferate din oraș. Vernisajele, în schimb, le găsea

întotdeauna bizare, galeriile erau pline de oameni care stăteau de vorbă și ignorau pe de-a-ntregul arta. Sigur, și el făcea acum exact la fel, râde ciob de oală spartă. Am râs și atunci s-a prezentat. În timp ce străbăteam galeria i-am spus că eram nou-venită în oraș și încă nu cunoșteam nici muzeul, nici colecția sa. A răspuns că în acest caz aveam noroc, erau atâtea lucruri splendide de descoperit.

Mai multe nu s-au întâmplat la acea primă întâlnire, dar după ce ne-am despărțit s-a întors și m-a rugat să-i dau numărul meu de telefon. Îmi amintesc că mi-a adresat rugămintea într-o manieră absolut firească și îmi mai amintesc și fiorul de plăcere pe care l-am simțit când l-am văzut revenind prin mulțime. I-am dat numărul meu și în aceeași seară, mai târziu, mi-a trimis un mesaj. M-a întrebat dacă ne-am putea vedea din nou și i-am trimis un singur cuvânt drept răspuns: da. Un asemenea răspuns nu-mi stătea în fire, nici prin concizia lui, nici prin lipsa lui de echivoc, era ca și cum m-aș fi lăsat

influențată de modul lui direct de a corespunda. Asta era, m-am gândit, șansa pe care ți-o oferea o relație nouă, prilejul de a fi altfel de cum ești.

Când i-am povestit Janei despre Adriaan a părut aproape perplexă sau poate un alt sentiment s-a insinuat — am văzut pe chipul ei cum i se modifică imaginea despre mine. Nu mă considerase genul de femeie care se cuplează atât de rapid cu un bărbat. A durat doar un moment, după care a redevenit ea însăși, m-a întrebat cum îl cheamă și pe urmă a spus că nu-l știe, dar s-ar bucura să-l cunoască. M-am gândit că vocea ei era exagerat de veselă și i-am spus că nu știu dacă se va ajunge la asta. Dar s-a ajuns la asta pe parcursul următoarelor săptămâni și apoi luni, iar când Jana a propus să venim la ea la cină, mi-a fost imposibil s-o refuz.

Acum, când l-am privit pe Adriaan și el m-a întrebat ce mai făcea Jana, m-a izbit cât de puțin îl frământa sau speria ideea de a se întâlni cu ea. Acest lucru ilustra, la

rândul său, diferențele dintre noi, asemenea situații nu erau niciodată atât de simple pentru mine. Minte mea se mișca în cerc, mă cam temusem să le fac cunoștință, dar acum dezinvoltura lui mă liniștea. Bine face, am spus. Am fost aseară la ea la cină. A fost ciudat, s-a întâmplat ceva pe stradă, a venit poliția.

A fost cineva rănit?

Nu știu.

În acel moment a venit chelnerul cu vinul și pe urmă cu o sticlă de apă și un platou de gustări. Adriaan a așteptat cu fața încremenită într-o grimasă răbdătoare, nu mai percepea aceste mici atenții drept altceva decât un ritual care trebuia suportat. Când chelnerul a plecat în sfârșit, Adriaan s-a aplecat și și-a așezat mâna pe mâna mea, parcă pentru a ne reafirma solitudinea. Gestul era mai degrabă liniștitor decât erotic — atingerea unui prieten ori chiar a unui tată, deși se putea transforma instantaneu, intenția lui era ambiguă.

în orice caz, a spus, te rog să nu te muți în cartierul Janei.

Glasul îi era deopotrivă îngrijorat și ușor jucăuș, ca și cum cuvintele ar fi fost o formă de flirt sau o invitație. M-am gândit la locuința lui, la mobilierul ales de soție, la ușile închise de la camerele copiilor. Casa aparținuse odinioară părinților săi și, în pofida faptului că fusese reconfigurată și pe urmă renovată, transformată în două apartamente, fiind prea mare pentru o singură familie, rămăsese locul în care-și petrecuse lungii ani din copilărie. Mie îmi era străin acest confort, noi ne mutam atât de des când eram mică, încât pentru mine nu există niciun loc pe care să-l pot considera căminul copilăriei mele — în cea mai mare parte a timpului noi soseam și apoi plecam, anii aceia au fost o continuă dislocare.

Nu la fel stăteau lucrurile cu Adriaan și m-am gândit că acesta era și motivul pentru care păreau să-l deranjeze atât de puțin rămășițele materiale ale căsniciei sale, toate acele lucruri pe care eu le-aș fi

aruncat în momentul abandonului, de durere sau de ciudă — scaunul pe care-l cumpărase Gaby, cărțile din bibliotecă și obiectele de artă pe care le aleseseră împreună. El, însă, nu percepea complexitatea acelor obiecte și a poveștii lor, el, oriunde se afla, era mereu un om acasă la el. Am zâmbit și i-am strâns mâna drept răspuns. Tocmai această dezinvoltură era ceea ce mă atrăsese la el, dar, în același timp, datorită ei înțelegeam ceva mai bine hotărârea cu care decorase Gaby locuința și o umpluse de lucruri, gradul în care încercase să ocupe un teritoriu străin. Acest demers mă ajuta să privesc dincolo de căsnicia eșuată și mai departe, în trecutul lui Adriaan.

* Mai târziu, în cursul nopții, după ce ne-am întors acasă la el și am adormit în ceea ce până nu demult fusese patul lui conjugal, dar care acum era, incontestabil, patul nostru, m-am trezit. Era miezul nopții și Adriaan dormea adânc, cu membrele lui lungi și goale întinse lângă mine pe cearșaf. Am întins mâna și l-am atins, dar nu s-a clintit,

avea pielea netedă și nu simțeam nicio tresărire. O clipă mai târziu m-am ridicat și am ieșit din dormitor, închizând ușor ușa în urma mea. Eram împresurată de întunericul din hol. Am bâjbâit după comutator și m-am dus în bucătărie. Mi-am umplut un pahar cu apă. Neavând ce face, m-am uitat pe geam la strada de dedesubt. Era pustie, doar la capătul ei cel mai îndepărtat am putut întrezări siluetele unui bărbat și unei femei. Mergeau lipiți unul de altul, făceau câțiva pași și se opreau. La un moment dat, femeia a întors capul și a privit înapoi. M-am aplecat în față, cu obrazul lipit de geam. Cei doi s-au luat de mână și au străbătut grăbiți strada. O clipă mai târziu, au dispărut. În purtarea lor se strecurase o umbră de vinovăție, de parcă ar fi simțit că cineva îi observa, și m-am întrebat dacă văzuseră că-i urmăream de la fereastră. Poate fuseseră amestecați în ceva ilicit sau în ceva ce abia adineauri le păruse ilicit — modul în care înțelegem asemenea lucruri depinde de gândul că am fost ori nu

văzuți. M-am îndepărtat de fereastră și m-am dus în living. M-am trezit uitându-mă din nou la fotografia în care erau Gaby, Adriaan și copiii — copiii pe care încă nu-i cunoșteam și pe care nu mi-i puteam imagina pe deplin. M-am întrebat cum trăiseră ei aici cu Gaby și Adriaan, cum umpluseră aceste încăperi, ce le lipsea acum, când erau atât de departe, într-o altă țară. M-am întrebat dacă știau că tatăl lor se întâlnea cu o altă femeie și, dacă da, ce simțeau: supărare, suspiciune, indiferență.

Ideea de a mă întâlni cu ei era greu de conceput, nu-mi puteam imagina cum ar fi decurs o asemenea întrevedere între mine și acești copii, acum adolescenți. S-a auzit un zgomot din dormitor și am ridicat privirea de pe fotografie. L-am auzit pe Adriaan cum se dădea jos din pat. După o scurtă tăcere m-a strigat. Sunt aici, i-am răspuns, și am plecat în grabă de lângă bibliotecă, n-am putut să dorm. S-a ivit în cadrul ușii. Iubito, hai în pat. M-am uitat la el nedumerită, nu mai folosise

niciodată față de mine acest apelativ tandru. Tonul lui era afectuos și familiar și atunci mi-a trecut prin minte: aceste cuvinte i le adresase probabil lui Gaby, apelativul acesta îi aparținea ei, *Iubito, hai în pat*. O teamă nedeslușită m-a înfiorat. Am făcut câțiva pași spre el, avea privirea împăienjenită de somn și pentru o clipă n-am fost sigură dacă era treaz. *Eu sunt*, am fost cât pe aci să-i spun și am deschis gura.

Mi-a pus mâinile pe umeri, o atingere stângace, și am înțepenit. Cât e ceasul? a întrebat. Avea un ton calm și impersonal, de parcă i-ar fi vorbit unei străine. Două, am spus. A dat din cap cu aerul că procesează informația, mi s-a părut că ochii i se închid din nou de somn. N-am putut să dorm, am repetat, n-am vrut să te trezesc. A căscat și pe urmă s-a aplecat brusc spre mine și m-a sărutat pe gât și apoi pe gură, cu mâinile pe spatele meu și apoi alunecând în jos. Hai în pat, a șoptit din nou, respirându-mi în ureche.

Imediat, am spus și m-am tras înapoi. Ce faci, a întrebat cu glasul

încă domol și somnoros. S-a
întâmpat ceva? Am scuturat din cap.
N-am putut să dorm, nu s-a
întâmpat nimic, vin imediat. A dat
din cap și m-a sărutat din nou, de
parcă am fi fost un cuplu care locuia
împreună, de parcă ar fi fost deja o
rutină — ea suferă uneori de
insomnie, în vreme ce eu dorm dus,
aș putea să dorm și în picioare, într-
un vagon de tren, cred că pentru ea
e foarte enervant —, poate că așa
fusesse între el și Gaby, poate că
folosise exact aceste cuvinte pentru
a-și descrie căsnicia.

S-a retras din încăpere. M-am
uitat la el cum pleacă și, odată ce am
fost sigură că era din nou în pat —
icnetul slab al arcurilor aceluia pat
enorm, sunetul corpului său care se
întorcea pe saltea —, am ridicat
privirea la fotografia lui Gaby din
bibliotecă. Mi-am dat seama că-mi
făcusem un obicei — poate că mă
amăgeam puțin singură — din a mă
gândi la ea la timpul trecut, de parcă
ea, și tot ceea ce reprezenta ea, ar fi
apartținut trecutului, deși știam că nu
era adevărat, *e încă printre noi*. Până

și viața aceasta care mă înconjura,
viața pe care o trăise între pereții
acestui apartament nu aparținea
neapărat trecutului, putea reveni în
prezent cu un simplu apel telefonic,
cu un bilet de avion, un moment de
somniaambulism.

M-am întors în dormitor.
Adriaan s-a răsucit cu fața
spre mine, nu dormea. Părea
chiar mai treaz decât
adineauri și când m-a privit
am știut că de data aceasta
mă vedea pe mine și pe
nimeni altcineva. E totul în
regulă? a întrebat șovăielnic.
M-am întins în pat. Totul e în
regulă, am spus, am băut
puțină apă, mă simt mult mai
bine. A dat din cap și m-a
tras mai aproape, spre
corpul lui cald. Bine, a spus.
Deja suna de parcă era pe
cale să adoarmă, nu-i
trebuse mult să se

liniștească. Noapte bună, am
spus, dar nu știam dacă mă
auzise, ațipea la loc, cu
brațul peste pieptul meu și
capul greu pe umărul meu

.A doua zi dimineața am mâncat împreună micul dejun, brânză cu pâine, iar Adriaan a pregătit cafeaua folosind un aparat scump care făcea mult zgomot și pe urmă producea o cafea încununată cu munți de spumă de lapte. A ridicat ironic din sprânceană când mi-a înmănat ceașca. L-am întrebat dacă aparatul i se datora lui Gaby. Păi cui altcuiva? a spus și am râs amândoi.

Nu a spus nimic despre noaptea trecută, iar purtarea lui era atât de firească încât m-am întrebat dacă, de fapt, se petrecuse ceva. După ce am mâncat și ne-am îmbrăcat, m-a condus la stația de autobuz din apropiere. M-a sărutat și mi-a spus că-mi va trimite mai târziu un mesaj. Când am coborât din mașină am văzut autobuzul în capătul străzii. M-am aplecat și mi-am luat din nou la revedere pe geamul deschis. A zâmbit și m-a mai sărutat o dată. Autobuzul se apropia rapid, dar am mai zăbovit o clipă și am privit în urma lui Adriaan.

Reîncepuse să picure. Am traversat strada în fugă și m-am

alăturat celorlalți pasageri cu fețele lor stoice ascunse în obscuritatea umbrelor înălțate, o scenă ca o pictură. Am urcat toți în autobuz într-un șir ordonat, în maniera atomizată a navetiștilor. Nu erau locuri libere, dar nu conta, locuința lui Adriaan era la numai câteva stații de Curte. Când am coborât, am văzut că afară se adunaseră o mână de demonstranți, susținători ai unui fost președinte vest-african, în prezent judecat într-unui dintre procesele mediatizate de la Curte. Când am intrat în clădire, unul dintre ei mi-a îndesat în mână un manifest, cu un gest mărunț de implorare.

Poate din cauza acestei cereri politicoase, dar insistente, am început să citesc bucata de hârtie în timp ce traversam holul. Era acoperită cu un text în engleză și în franceză, cuvintele aveau un ton strident: arestarea și procesul fostului președinte au fost nici mai mult, nici mai puțin decât o ilegalitate, se declara în manifest, întreaga afacere fiind o mârșăvie.

Imaginați-vă sentimentele fostului președinte, căruia nu i s-a dat nicio șansă de a contesta legalitatea arestării sale și care a fost pur și simplu dat din mâna unui grup de dușmani în mâna altuia! Acest aparat al imperialismului occidental, această Curte este adevăratul chip al neocolonialismului. Dosarul împotriva fostului președinte este cât se poate de șubred, o făcătură a Departamentului de Stat al SUA și a Palatului Elysée, o chestiune care ține mai degrabă de politică decât de justiție. O lovitură de stat executată de bărbați cu mânuși albe, pentru care Curtea este doar de fațadă...

Mi-am întrerupt lectura, am împăturit bucata de hârtie și mi-am strecurat-o în geantă. Afirmațiile nu-mi erau străine nici mie, nici tuturor celorlalți care lucrau la Curte. Datele vorbeau, din nefericire, de la sine: Curtea investigase și operase arestări îndeosebi în țări africane, deși crimele împotriva umanității se înmulțeau pe tot globul. Era adevărat că datele nu reflectau complexitățile jurisdicției Curții, nici

mijloacele sale limitate de aplicare a legii. Era adevărat că aceste date nu includeau numeroasele investigații preliminare pe care Curtea le făcuse în situații apărute în întreaga lume, inclusiv în țări occidentale. Dar o narațiune devine persuasivă nu prin complexitate, ci prin convingere, așa că atunci când am intrat în lift, iar pe urmă în birou, mi-am privit colegii și m-am întrebat cum se simțiseră ei întâia oară când li se dăduse un asemenea manifest, care fusese reacția lor.

Subiectul mi-a ieșit rapid din minte când, abia ajunsă la masa mea, mi s-a comunicat că Bettina dorea să-mi vorbească. Am străbătut în grabă încăperea și am bătut la ușa de sticlă a biroului ei, ea a ridicat privirea și mi-a făcut semn să intru. Bettina avea titlul oficial de șefă a Secției de Traducere și Interpretariat a Curții, ea era cea care mă interviewase și apoi mă angajase. Avea în subordine un număr relativ mare de angajați — zece interpreți, la care se adăugau traducătorii care lucrau pentru di-

versele departamente ale Curții. Nu era lipsită de amabilitate și ar fi putut chiar să aibă un caracter cald, în esență; mi-era imposibil să-mi dau seama. Nu era doar șefa mea directă, ci se și afla tot timpul sub o presiune considerabilă, pe chipul ei era adeseori întipărită o grimasă alarmată, de parcă se aștepta ca în orice moment să se întâmple ceva rău.

M-a întrebat cum îmi merge, continuând să-și privească încruntată monitorul calculatorului. După o scurtă pauză i-am răspuns că-mi merge bine. A dat din cap și fără nicio altă introducere a spus că ceea ce avea să-mi comunice era confidențial, cel puțin deocamdată. A ridicat în sfârșit privirea spre mine, stăteam în picioare în fața biroului ei. Te rog, ia loc, a spus cu un ton de scuză, și când i-am întâlnit privirea mi-am dat seama că era mai hărțuită decât de obicei.

A reluat. Curtea reușise să obțină extrădarea unui jihadist bine cunoscut, acuzat de crime împotriva umanității în patru capete de

acuzare și de crime de război în cinci capete de acuzare. Autoritățile l-au predat în cursul zilei de astăzi și chiar acum, în timp ce stăm de vorbă, este transportat la avion. Este strict confidențial, a repetat, chiar și la Curte doar o mână de oameni știu de arestare, mandatul a fost emis abia acum câteva zile. Te rog să nu divulgi acest lucru colegilor tăi. Situația este incertă.

S-a întrerupt, de parcă și-ar fi adunat gândurile. Ne așteptăm ca acuzatul să aterizeze la Haga puțin după miezul nopții, după care va fi transferat la Centrul de Detenție. Te-aș ruga să ne stai la dispoziție pentru servicii de inter-pretariat. Va fi nevoie să i se citească drepturile și, bineînțeles, vor mai fi și alte chestiuni, s-ar putea să aibă întrebări sau cereri, ori lucruri practice de comunicat. E foarte dificil să prevezi dispoziția acuzaților după ce sunt reținuți, deseori sunt în stare de șoc sau de negare.

Ne așteptăm ca acuzatul să vorbească franceza, a continuat. Aceasta este limba oficială a țării

sale și nu anticipăm probleme de înțelegere. Mi-a înmănat un dosar. Nu cred că-ți va trebui diseară, a spus cu un ton de scuză. Dar ar fi bine dacă ai apuca să arunci o privire peste material. Va fi obosit, sper că nu va trebui să rămâi acolo multă vreme. Bineînțeles, ți se vor deconta cheltuielile de transport, ia un taxi dacă e nevoie. Și-a mutat privirea în altă parte, am simțit o oarecare agitație în purtarea ei, am văzut că-i tremurau ușor mâinile.

Repet, a spus Bettina, iar eu mi-am ridicat privirea de la mâinile ei. Repet, este strict confidențial și nu ai voie să menționezi acest lucru niciunuia dintre colegii tăi, de fapt nimănui. Curtea procedează cu prudență, este o perioadă critică pentru organizație, după cum știi. Am dat din cap. Știam că o arestare însemna că tribunalul va fi ticsit de observatori, că transmisiunile în direct vor fi urmărite îndeaproape, că fiecare cuvânt rostit va fi ascultat de mult mai multe ori decât de obicei. Va trebui să fii acolo la ora unu noaptea, a spus Bettina. A

coborât privirea la documentele ei și pe urmă a adăugat: mă întreb ce fel de om o fi? Fiindcă nu părea să aștepte un răspuns la această întrebare, am ieșit din biroul ei.

Mai târziu, stăteam la biroul meu, cu dosarul deschis în fața mea. Mă simțeam puțin nesigură, în urechi îmi răsunau cuvintele Bettinei, apelul ei clar la discreție. Dar colegii mei erau absorbiți de propria lor muncă și, după toate aparențele, nu aveam de ce să-mi fac griji. Voiam să mă familiarizez cu elementele de bază ale situației, datele-cheie, numele, locurile, deși, după cum spusese și Bettina, era posibil să nu am nevoie nici măcar de aceste informații la noapte pentru o întâlnire care avea să fie, probabil, cât se poate de scurtă.

Totuși, voiam să aflu câte ceva despre bărbatul cu care urma să fac cunoștință. Acuzatul fusese membru și, ulterior, lider al unei grupări militante islamiste care preluase controlul asupra capitalei cu numai cinci ani în urmă. Gruparea începuse imediat să aplice legea Sharia în

teritoriul ocupat, interzicând muzica, obligându-le pe femei să poarte burqa și înființând tribunale religioase. Fiind abia al doilea jihadist reținut de Curte, multe dintre acuzații se refereau la persecutarea femeilor — în acest caz la căsătoriile silite, violarea repetată și înrobirea sexuală a fetelor și femeilor. Alte capete de acuzare se refereau la tortură și persecuție religioasă, inclusiv profanarea de morminte sacre.

Dosarul mai conținea și o notiță în care se spunea că, deși era o cauză importantă, fiind abia a doua în care persecuția pe criterii de gen se număra printre capetele de acuzare, realitatea era că naționalitatea acuzatului nu contracara în niciun fel consensul tot mai larg potrivit căruia Curtea suferea de prejudecăți față de țările africane. M-am gândit la manifest și la demonstrații de afară. O fotografie a acuzatului era atașată de dosar. Se afla pe stradă și privea într-o parte, de parcă ar fi fost conștient că este fotografiat, corpul

îi era în mișcare și expresia furișă.
Fața îi era parțial ascunsă sub un keffiyeh, însă ochii lui erau nemaipomenit de pătrunzători; celelalte trăsături erau șterse și nu se remarcă în vreun fel.

M-am întors acasă după serviciu și m-am gândit că aș putea să dorm în primele ceasuri ale serii, nu știam cât timp voi rămâne la Centrul de Detenție, puteau fi câteva minute sau câteva ore. După cum spusese Bettina, era dificil de prevăzut în ce dispoziție va sosi acuzatul, dacă va fi în stare de șoc sau de furie, dacă va tăcea mîlc ori se vor revărsa din el întrebări și acuzații și contraacuzații, dacă va fi pur și simplu obosit după călătorie, ca un om de afaceri care debarcă după un zbor de cursă lungă, sau dacă va fi într-o stare de colaps fizic. Am mâncat cina și pe urmă am moțait cu intermitență, ghemuită în pat, cu plapuma trasă peste mine. Nu eram în stare să dorm cu adevărat, era abia seara devreme, iar sarcina care mă aștepta mă apăsa.

Afară, ziua încă mai purta urme de lumină, zgomotele făcute de vecini se auzeau prin pereții apartamentului și cum stăteam acolo, întinsă în pat, ceea ce mă tulbura cel mai mult era fotografia, imaginea acestui bărbat. Nu arăta așa cum mă așteptasem să arate, fața lui nu se ridica la nivelul crimelor despre care citisem în dosar. Nu că ar fi arătat fie inocent, fie vinovat, doar că avea o față lipsită de profunzime.

Peste câteva ceasuri îl voi cunoaște pe acest bărbat, care atunci nu va mai fi un nume și o fotografie, o listă de fapte și acuzații, ci un om în carne și oase. Nu știam dacă eram pregătită pentru acest lucru, părea aproape imposibil de conceput — la un moment dat întrecuse o limită și umanitatea lui devenise găunoasă. Poate că fotografia era pe bună dreptate tulbure și de fapt mă pregătea pentru caracterul iminentei întâlniri. Mi-am verificat telefonul, nu aveam niciun mesaj. M-am gândit la

Adriaan, am închis ochii și am încercat din nou să dorm.

*
Am plecat spre Centrul de Detenție cu puțin înainte de ora unu noaptea. Străzile erau pustii, în timp ce taxiul trăgea în față. Când am închis portiera în urma mea și i-am spus destinația, l-am văzut pe șofer cum ridică privirea, l-am întrebat dacă știe unde se află clădirea și el a dat din cap. Pe când străbăteam orașul în direcția dunelor, a continuat să mă urmărească în oglinda retrovizoare, de parcă ar fi speculat asupra funcției pe care o ocupam — poate nu corespundeam ideii lui despre felul în care ar trebui să arate o avocată, o judecătoare, o funcționară de la Curte. Poate și-a imaginat ceva mult mai sordid, dată fiind ora târzie, poate s-a gândit că eram o escortă plătită să-l servească pe unul dintre bărbații deținuți în Centru, nu era imposibil. M-am uitat la hainele mele, eram îmbrăcată destul de conservator, în stilul descris de obicei drept „business casual”, dar mi se spusese că exact așa se îmbrăcau escortele, cele care

nu băteau străzile, cele care se aflau sub o considerabilă presiune de a fi discrete, care aveau clienți celebri și influenți — genul de bărbat pe care ți-l puteai imagina deținut în Centru. Mi-am schimbat poziția pe bancheta taxiului, mi-am tras fusta mai jos, mi-am făcut griji că poate, fără să vreau, mă îmbrăcasem provocator, bărbatul mă făcuse să mă simt nesigură.

Drept pentru care m-am simțit ușurată când am sosit la Centrul de Detenție, care se afla la marginea orașului, nu departe de Curte, în bezna nopții arăta amenințător, avea ziduri înalte și camere de supraveghere, și o gheretă aproape medievală la intrare — o pușcărie în toată regula, mai puțin numele. I-am plătit șoferului de taxi care m-a întrebat dacă nu doream să mă aștepte, am roșit și i-am spus că nu știam cât va dura și că-mi voi chema un taxi când voi dori să plec. Mi-a dat cartea lui de vizită și a spus că va lucra toată noaptea, gestul mi s-a părut nerușinat, dar și cumva trist, am lăsat cartea de vizită să-mi

alunece în buzunar cu sentimentul
că ar trebui să mă spăl pe mâini.
Mașina a mai zăbovit cât am sunat la
poartă, din fericire mi-au deschis
imediat. Eram așteptată. Am trecut
prin controlul de securitate, mi s-a
luat geanta și mi s-a spus să aștept,
arătându-mi-se un rând de scaune de
plastic.

M-am așezat cu mâinile goale.
Spațiul — mai puțin o recepție sau o
sală de așteptare, și mai degrabă un
coridor de-a lungul căruia fuseseră
așezate câteva scaune — era curat și
anonim, aș fi putut la fel de bine să
aștept în orice clădire a
municipalității, de exemplu la vreun
registru auto din America. Impresia
s-a accentuat odată ce a trecut de
ora două și s-a făcut aproape trei,
sentimentul că aștept după o
birocratie lentă și crudă s-a întetit,
nu mă mai aflasem niciodată într-o
asemenea situație și totuși, pe când
privirea mi se împăienjenea de
oboseală, mă simțeam de parcă aș
mai fi fost cândva aici, actul
așteptării suprimase orice
particularitate a circumstanțelor, ba

chiar uitasem pe cine aşteptam, doar că aşteptam pe cineva care se putea să nu mai vină şi că s-ar putea să nu mai ies niciodată din acest vestibul.

La ora trei şi ceva uşa din spatele meu s-a deschis abrupt. M-am ridicat în picioare, un gardian în uniformă mi-a făcut semn să-l urmez. Brusc, mi-am simţit gura uscată, am străbătut coridoare violent luminate şi am trecut prin puncte de control, gardianul a scanat cârduri şi a introdus coduri, până am ajuns în ceea ce părea a fi un bloc de celule. Uşile erau închise, cu excepţia uneia, în spatele căreia i-am văzut pe câţiva funcţionari de la Curte. Tonul pe care vorbeau nu era foarte scăzut, glasurile reverberau pe coridor şi m-am trezit că-mi fac griji pentru ocupanţii celorlalte celule, pe care sigur îi deranjau din somn. Când am ajuns în faţa uşii deschise, funcţionarii m-au salutat politicos, dar cu aerul repezit al unei urgenţe profesionale. După ce i-am salutat la rândul-mi, o vreme n-a mai spus nimeni nimic.

în cele din urmă, unul dintre funcționari și-a dres glasul. Întâmpinaseră oarecare dificultăți în a-l convinge pe acuzat să părăsească avionul, un timp a refuzat să se ridice din scaun. Acum sosise, a adăugat el, era pe drum. Am dat din cap și m-am întrebat cum își manifestase acuzatul refuzul, o făcuse ca un copil care nu vrea să se dea jos din cărucior ori ca un protestatar politic care se împotrivește să părăsească zona, sau poate că doar i se tăiaseră genunchii și nu a mai fost în stare să se ridice de pe scaun. Spațiul în care ne adunaserăm era ceva între o celulă și un dormitor, cu un singur pat și o masă, și toaleta într-un colț. Un televizor cu ecran plat era agățat pe perete, iar într-un capăt al încăperii era o fereastră mare, zăbreliată.

Am auzit cum se deschide în depărtare ușa blocului de celule și ne-am întors cu toții în același timp. O undă de așteptare a traversat încăperea, în pofida oboselii. Ușa s-a trântit și apoi am auzit sunetul unor picioare care se târșâiau pe coridor,

trecând prin fața celorlalte celule cu o încetineală de necrezut. Eram sigură că ceilalți deținuți erau treji și ascultau, amintindu-și poate propria sosire la Centrul de Detenție, începutul unei stări de expectativă nedefinită și ca atare cu atât mai dureroasă. Sunetul pașilor a devenit mai puternic, apoi s-a stins și acuzatul s-a ivit în pragul celulei. Era însoțit de doi gardieni, purta veșminte lungi, tradiționale, și părea mult mai în vârstă decât în fotografie, care totuși nu putea fi foarte veche, încât am simțit instantaneu și inexplicabil cum mi se pune un nod în gât. Ne-a privit furios pe fiecare în parte, avea gura strânsă punga, era evident că situația îl dezgusta. Noi stăteam ciorchine, confuzi, până când unul dintre funcționarii de la Curte a făcut un pas înainte,

cu o expresie încurcată, ba
chiar jenată. A ezitat și pe
urmă s-a uitat la mine, iar eu
m-am apropiat de acuzat.
După o nouă pauză,
funcționarul a luat în sfârșit
cuvântul, cu un glas
împăciuitor și nesigur. Vă voi
citi drepturile

.Eu am început imediat să
traduc, încli- nându-mi corpul către
acuzat și vorbindu-i cu glas scăzut la
ureche. Bărbatul și-a smucit capul,
de parcă l-ar fi sâcâit un țânțar sau
vreo altă insectă zburătoare, nu
dădea niciun semn că ar asculta.
Funcționarul s-a întrerupt, am
încheiat și eu după câteva clipe,
după care funcționarul l-a întrebat
dacă avea nevoie de lămuriri. Eu am
tradus, acuzatul a expirat zgomotos
și mie mi-a pierit glasul, cuvintele mi
s-au stins în aer. Acuzatul a început
să vorbească rapid în arabă și pe
măsură ce continua, privindu-l acum
înfuriat pe funcționar și gesticulând
către încăpere — care era, după cum

am înțeles din tonul și modul în care se manifesta, în mod evident necorespunzătoare sau împotriva căreia avea anumite obiecții —, m-a cuprins panica. M-am uitat la funcționarul care mă privea și aștepta. Am scuturat din cap — abia dacă știam câteva boabe de arabă — și m-am întors din nou către acuzat.

În cele din urmă, acesta m-a ținut cu privirea și a întrebat — într-o franceză șovăielnică, dar fluentă, în opinia mea — de ce nu i se pusese la dispoziție un interpret de limbă arabă. Am început să-mi cer scuze, m-a întrerupt — ridicând o mână și refuzând acum să mă privească, de parcă simpla mea vedere era o ofensă, poate fiindcă eram singura femeie din încăpere, ori poate că franceza mea i se părea atât de problematică — și a reînceput să vorbească în arabă, cu un ton ridicat, aproape arțăgos. Am remarcat că funcționarii de la Curte erau iritați și începeau să mă considere pe mine responsabilă de situație, era limpede că nu izbuteam să-mi îndeplinesc sarcina, deși nu

din vina mea directă. Omul avea nevoie să i se citească drepturile într-o limbă pe care o înțelegea și pe care eu, după toate aparențele, nu o vorbeam, și totuși — fiindcă nu știam ce să fac și pentru că situația îmi cerea să fac ceva — am început să-i mai recit o dată textul în franceza mea ofensatoare, vorbind mai tare decât el și întrebând la urmă dacă înțelesese.

Ați înțeles? am repetat.

Da, a spus în cele din urmă în franceză.

Dintr-odată s-a îndreptat către pat și s-a așezat. Mi-am dat seama că era epuizat. S-a întins și a închis ochii, iar în câteva secunde — atât de iute, încât părea de necrezut — sforăia dormind pe pat. L-am privit cu toții un moment, iar apoi unul dintre funcționari a făcut un semn din cap spre ieșire; am ieșit cu toții tiptil din încăpere și gardianul a închis ușa în urma noastră.

Funcționarul s-a uitat la mine și a spus: vom cere pe cineva care vorbește araba. Am dat din cap. Aproape mi-a părut rău pentru el, a

mai spus clătinând din cap. Eu nu eram de acord, nu mă puteam împiedica să simt că fuseserăm manipulați într-un fel sau altul, deși n-aș fi știut să spun în ce scop, acuzatul nu obținuse nimic în urma acestei mici drame și, bineînțeles, avea dreptul la un interpret care să vorbească în limba aleasă de el. Funcționarul mi-a spus că pot să plec, se făcuse — s-a uitat la ceas — aproape patru dimineăta. Mi-am luat haina pe mine și l-am urmat pe unul dintre gardienii în uniformă prin labirintul de coridoare. Gardianul mi-a chemat un taxi, care a sosit foarte curând. Ședeam în mașină și traversam orașul, afară încă era complet întuneric, nici urmă de zori, noaptea părea interminabilă. Am ajuns acasă și i-am plătit șoferului, care a așteptat să

intru în clădire. Acum, în sfârșit, cerul se lumina abia perceptibil, peste două ore avea să răsară soarele. Mi-am verificat mesajele, aveam unul de la Adriaan în care mă întreba ce fac, și încă unul, în care întreba dacă să aducă și ceva de mâncare, nu doar o sticlă de vin. M-am întins în pat fără să-i răspund și am adormit

.6.

Am mai primit un mesaj de la Adriaan mai târziu, în cursul dimineții. Se gândea să aducă ceva de mâncare de la restaurantul indonezian aflat pe strada lui, ca s-o scutească pe Jana de efortul de a mai găti. Am citit mesajul și m-am ghemuit la loc în pat. Faptul că primeam aceste mesaje, banale prin conținutul lor, mi-a dat un sentiment de liniște de care nu știusem că aveam nevoie. Tumultul din noaptea precedentă mă afectase mai mult decât îmi dădusem seama.

Senzația persista când m-am trezit puțin mai târziu, la amiază. Era sâmbătă, Curtea probabil avea să emită un comunicat abia luni, cel puțin încă o vreme nu voi putea să vorbesc despre evenimentele din noaptea trecută. Stând întinsă în pat, m-am întrebat dacă acuzatul se trezise din somnul lui subit — dacă despre somn fusese vorba și nu doar se prefăcuse —, speriat să se regăsească într-un loc atât de ciudat și amenințător, după ce visele îl transportaseră altundeva. Dacă el

avusese sentimentul copleșitor de a fi persoana greșită în locul greșit, am realizat că și eu am trăit propria mea versiune, minoră, pe când stătusem în celulă incapabilă să-i înțeleg spusele, incapabilă să îndeplinesc sarcina ce-mi fusese încredințată, de parcă la mijloc ar fi fost o confuzie de identitate.

Mi-am luat telefonul și i-am răspuns lui Adriaan la mesaj. I-am spus că era amabil din partea lui să aducă mâncarea și că Jana va aprecia foarte mult gestul, o voi anunța eu. Mi-a răspuns imediat că ne vom vedea acolo. I-am spus să mă sune dacă avea dificultăți să găsească apartamentul Janei. Dar, după cum s-a dovedit, dacă Adriaan s-ar fi rătăcit în drum spre cină, dacă ar fi apucat-o pe un drum greșit sau ar fi pățit ceva, dacă ar fi sunat să mă întrebe dacă era pe calea cea bună ori făcuse un viraj greșit n-aș fi fost în stare să-l ajut, nici măcar nu i-aș fi răspuns la telefon. Adormisem aproape ca o narcoleptică pe canapea, cu o carte în poală, cu capul răsturnat pe spate, cu

telefonul în cealaltă cameră, astfel încât nu l-aș fi putut auzi sunând. Dacă Adriaan ar fi sunat. Dar când m-am trezit seara, pe la opt și ceva, nu aveam niciun apel pierdut și niciun mesaj pe telefon, iar afară era deja întuneric. Dormisem cam toată după-amiaza.

M-am îmbrăcat în grabă și le-am trimis mesaje atât lui Adriaan, cât și Janei, să le spun că întârziam. Am ieșit afară, în întunericul timpuriu al iernii, străzile erau deja pline de așteptările unei seri de weekend. Am luat un taxi, întârzasem o jumătate de oră, în vreme ce Adriaan cu siguranță a fost punctual. Când șoferul a plonjat în plin trafic — era neobișnuit de dens sau cel puțin așa mi se părea mie, poate din cauza nerăbdării, eram conștientă că Jana și Adriaan vor fi puși alături în circumstanțe mai incomode și mai intime decât fusese prevăzut —, m-am aplecat în față și m-am uitat pe geam; în ritmul acesta va dura cel puțin douăzeci de minute până vom ajunge acasă la Jana.

Traficul nu s-a îmbunătățit; până când am ajuns la Jana era deja aproape nouă, iar Adriaan se afla la ea de mai bine de un ceas. Ai întârziat, a spus Jana când mi-a deschis ușa. Tonul ei nu era nici pe departe ostil și mi-a zâmbit, părea neobișnuit de relaxată. M-a mirat înfățișarea ei, arăta atât de diferit, cât pe-aci să n-o recunosc. A zăbovit în dreptul ușii mai mult decât ar fi fost normal, de parcă m-ar fi împiedicat să intru, pe moment am crezut că trebuia să-mi spună ceva. În spatele ei l-am văzut pe Adriaan stând în bucătărie, cu un pahar de vin în mână. Ne urmărea cu o expresie curioasă, m-am întrebat ce-i spusese Jana.

Într-un final, Jana a zis: haide, intră, și s-a tras înapoi parcă fără tragere de inimă. Cât mi-am dat jos haina și mi-am lăsat geanta, l-am privit din nou pe Adriaan cu o expresie întrebătoare, dar el fie nu a remarcat-o, fie a ales s-o ignore, a venit spre mine cu paharul de vin în mână și m-a sărutat, purtarea lui era cât se poate de firească. Eram

conștientă de faptul că Jana ne urmărea, în ultimul moment i-am întors obrazul și mi-am ferit gura, așa că sărutul lui a aterizat stângaci. Am simțit cum mi se încing obrajii. Îmi cer scuze că am întârziat. El a ridicat din umeri și a spus că nu conta, părea amuzat, stătea lângă mine cu o atitudine care mi s-a părut ciudat de protectoare și mi-am dorit din nou să nu fi întârziat atât de mult.

Cum v-ați înțeles, am întrebat. S-au privit și au zâmbit, nu mă uitam la Adriaan, ci la Jana. Se rușase și avea ochii fardați, ceea ce de obicei nu se obosea să facă, poate că pur și simplu nu eram eu obișnuită să-i văd buzele și ochii colorați, conturați în felul acesta, trăsăturile atât de accentuate. Am realizat cu întârziere că probabil se machiase pentru Adriaan; în orice caz, nu pentru mine. M-am întrebat atunci cum era să fii bărbat, cum era să fii atât de des înconjurat de trăsături atât de atent aranjate, mai vii decât cele reale.

M-am uitat la Jana și apoi din nou la Adriaan. Am remarcat că se crease între ei o oarecare intimitate. Nu era surprinzător, de fapt ar fi trebuit să prevăd asta din capul locului, amândoi erau oameni simpatici și chiar seducători. M-am gândit că acesta era, cu siguranță, motivul transformării inexplicabile a Janei, până la urmă nu putea fi pus totul pe seama rujului și a rimelului, acestea erau doar manifestarea fizică a unei schimbări mai imateriale. Mi-a trecut prin minte că le-ar fi stat bine ca pereche, m-am gândit că Gaby era probabil o femeie ca Jana, încrezătoare în sine și directă, imaginea în oglindă a lui Adriaan. Cuplurile erau deseori așa, chiar și atunci când asemănarea nu fusese acolo încă de la început. Bănuitoare, i-am urmărit pe Jana și pe Adriaan cum continuau să se privească, cu mult mai mult decât părea necesar. Jana rânjea prostește sau cel puțin așa mi s-a părut.

Am simțit un val de gelozie. Ne-am înțeles bine, a spus Adriaan, și vocea lui era degajată. S-a întors

spre mine, avea privirea caldă și zâmbea, nu părea să ascundă ceva. M-a cam luat la întrebări, dar sunt okay, am supraviețuit. Deși fraza îmi era adresată mie, iar Adriaan se uita în continuare la mine cu privirea lui prietenoasă și transparentă, i-am perceput totuși spusele ca pe un alt indiciu al complicității dintre el și Jana. Ea continua să-l privească, iar în acel moment a râs prea zgomotos, aruncându-și părul pe spate cu un gest extravagant, un gest pe care nu i-l știam, aveam senzația că se transformase în totalitate pentru această ocazie.

Nu-i adevărat! a exclamat ea cu cochetărie. Nici vorbă. Ți-am pus doar câteva întrebări, sunt foarte protectoare față de prietena mea, știi bine că nu prea are pe nimeni aici — cuvinte care, nu știu de ce, m-au făcut să mă simt de parcă locul meu nu ar fi fost aici, în orașul acesta sau în țara aceasta, ori chiar în încăperea aceasta. Jana m-a cuprins cu un braț pe după umeri, un gest cu siguranță drăgăstos, dar pe care eu l-am resimțit drept bizar și

deplasat pentru ea, de obicei nu avea gesturi atât de demonstrative. M-a strâns de umăr, o îmbrățișare care mi-a adus aminte de întâlnirea mea cu Kees la petrecere, când aflasem că Adriaan era însurat. Probabil nu păream în apele mele sau poate remarcase și el similitudinea dintre cele două îmbrățișări fiindcă Adriaan s-a încruntat puțin și o clipă mai târziu Jana și-a coborât brațul. Mi-am dres glasul și am întrebat dacă nu voiau să mâncăm. Jana s-a răsucit pe călcăie și a spus: Adriaan a adus niște mâncare indoneziană, de la un restaurant pe care nu-l cunosc.

Aranjase masa, pusese șervete de pânză și naproane și lumânări. Haideți să mâncăm, a spus Jana. Mâncarea e în cuptor, la cald. N-am știut cât vei întârzia. Mi-am dat seama că niciunul dintre ei nu ceruse o explicație pentru sosirea mea târzie. A început să scoată din cuptor recipientele de aluminiu, a clătinat din cap când m-am oferit s-o ajut și ne-a poftit să luăm loc. Adriaan și cu mine stăteam lângă

masă în tăcere, privind lumânările care pâlpâiau — cineva, Jana sau Adriaan, găsise de cuviință să le aprindă. Cum e la serviciu, ce ai mai făcut? a strigat Jana din bucătărie. Făcea o mulțime de zgomot în timp ce scotea mâncarea din cuptor, izbind ușa atunci când o deschidea și o închidea, zdrăngănind farfuriile. E bine, am strigat la rândul meu, un răspuns care a părut să treacă neobservat. Într-un fel m-am simțit ușurată, ar fi fost dificil să vorbesc despre serviciu fără să menționez arestarea, aș fi ocolit un subiect care-mi ocupa atât de mult gândurile, încât cu siguranță l-ar fi simțit prin omiterea lui.

Zgomotele din bucătărie continuau și, după ce i-am aruncat o privire lui Adriaan, m-am dus la Jana și am spus: hai să te ajut, și am început să aducem împreună la masă platourile cu mâncare. Arătau delicios și Jana s-a grăbit să-l complimenteze pe Adriaan pentru alegere: eu n-aș fi știut să comand cu atâta pricepere, a adăugat. Era un compliment ciudat și cam fără rost,

și în mod cert mincinos, ei îi plăcea să gătească și să mănânce în oraș și oricum nu era o realizare chiar atât de colosală să comanzi mâncare pentru acasă. Jana a ridicat paharul de vin zicând: iată-ne laolaltă. Continua să zâmbească și vocea îi vibra de tensiune. Adriaan a dat din cap, a ridicat și el paharul și i-a mulțumit Janei că-l invitase acasă la ea — dintre noi trei, el era singurul care părea să se simtă în largul său.

O vreme, eu și cu Jana l-am urmărit cum servea mâncarea. Ne transformaserăm în două femei care admiră competența unui bărbat, o situație absurdă și oribilă. Nu făcea altceva decât să ne pună pe farfurie tăieței și orez, și bucăți de carne, și totuși m-am surprins că-l urmăresc și eu cu admirație, conștientă poate de admirația Janei. Știam foarte bine că însuflețirea momentană a Janei se datora atracției ei față de Adriaan, știa să fie competitivă și probabil simțea nevoia să-și stabilească întâietatea în această situație, o situație pe care, în fond, o crease ea

însăși, când ne propusese să venim la cină.

În ceea ce-l privea pe Adriaan, ar fi putut gândi sau simți orice. Nu-mi dădeam seama ce credea despre Jana sau, de fapt, despre întreaga situație. Poate se gândea că fusese o greșeală să accepte să vină la cină, eram doar noi trei, era evident că fusese organizată în așa fel încât să apuce și Jana să-l vadă, ca să zic așa. În același timp, Jana avea grijă să evite subiectul căsniciei și despărțirii lui Adriaan, i-a pus câteva întrebări despre serviciul lui, despre cartierul în care locuia, întrebări inofensive, ale căror răspunsuri le cunoștea, nu se aventura pe un teritoriu care putea deveni compromițător.

Întregul exercițiu avea un iz de futilitate și falsitate. Adriaan trebuie să fi fost perfect conștient că Jana știa tot ceea ce se putea ști, nu doar despre serviciul și cartierul lui, ci și despre căsnicia lui cu Gaby și starea ei de suspensie. Iar fațada iscusită a conversației Janei nu putea ascunde faptul că și ea știa că Adriaan știe că ea știe, încăperea vibra de lucruri

știute și tăgăduite. Și totuși, purtarea noastră nu părea excesiv de ciudată, ne comportăm mereu cu aceeași nesinceritate conștientă și inconștientă. Sau poate, mi-a trecut dintr-odată prin minte, lipsa sincerității era mai concretă, poate consta în ceva ce țineau ascuns de mine, vreun dezacord sau acord între ei, și atunci m-am întrebat dacă spusese răzvrătirilor pe nume încă din momentul când sosise Adriaan, poate că Jana îl poftise înăuntru și pe urmă îi zisese: ascultă, vreau să știu cum stă treaba între voi, vreau să știu exact ce intenții ai.

Era perfect capabilă de una ca asta — la fel ca Adriaan, și ea putea fi neobișnuit de directă în purtarea ei. Acum, Jana s-a întors spre Adriaan și i-a spus pe un ton glumeț: știu că nu-ți place ca o femeie tânără să locuiască în acest cartier — surprinsă, am ridicat privirea, nu-i spuseseam Janei acest lucru și totuși nu-l apreciasse greșit nici pe Adriaan, nici părerea pe care ar fi putut s-o aibă el despre cartier, îi intuise un conservatorism pe care mă îndoiesc

că el însuși l-ar fi admis. Și este adevărat, a continuat Jana, nu-i la fel de sigur ca alte zone din oraș, chiar acum câteva seri s-a produs un incident. Un bărbat a fost jefuit chiar în fața casei mele.

Adriaan și-a așezat bețigașele pe farfurie, de parcă ar fi dorit să-i acorde Janei întreaga lui atenție.

Acum câteva seri, când am fost eu la tine? am întrebat și ea a dat din cap.

Bărbatul a ajuns la spital. Jana a clătinat din cap. Putea fi unul dintre noi, puteai fi tu, a spus privindu-l direct pe Adriaan. De fapt, nici nu era foarte diferit de tine, m-am interesat puțin, era bine situat, un om cu o carieră, probabil mergea la niște prieteni la cină, cam așa cum ați venit voi la mine.

Dar de unde știi? am întrebat. I-au făcut public numele, a spus. A apărut într-un articol, nu sunt multe informații, dar având numele am intrat pe internet, găsești acolo tot ce vrei. E anticar, îl

cheamă Anton de Rijk, are un magazin în orașul vechi, care merge foarte bine. Probabil locuiește în zona ta, a spus către Adriaan. Deși subiectul devenise brusc foarte serios, cochetăria ei persista, luând forma unei agresiuni fățișe, nu era tocmai amabil să speculezi că la fel de bine ar fi putut să zacă Adriaan inconștient într-un pat de spital

.Da, a continuat ea, mergea probabil în vizită la niște prieteni, probabil era în drum spre cină, numai că n-a mai ajuns acolo, cât credeți că l-au așteptat prietenii înainte de a se așeza la masă? O oră? O oră și jumătate? S-a întrerupt, de parcă și-ar fi amintit că abia adineauri mă așteptaseră și ei pe mine să sosesc, ca să se poată așeza la masă. Repercusiunile sunt cumplite, azi îți trăiești viața ta obișnuită, cu suișurile și coborâșurile

ei obișnuite, iar mâine acea viață este sfâșiată și nu te vei mai simți niciodată pe deplin în siguranță. Îți petreci restul zilelor privind mereu peste umăr, înțelegerea ta despre lume s-a schimbat, o vezi ca pe un loc fragil, plin de ostilitate.

Și-a luat bețigașele și a început să mănânce, abia dacă se atinsese de mâncare și era evident că-i era foame. Adriaan a spus că așa funcționează violența și că de aceea perturbă societatea într-un mod atât de eficient, de asta funcționează terorismul. Jana a înghițit, și-a pus bețigașele jos și s-a întins după paharul ei de vin. Bineînțeles, a spus ea repezit.

Sigur o fi intervenit ceva, a spus Adriaan. Nu are niciun sens să iei un om la bătaie când de fapt te interesează banii lui, dacă cineva te amenință cu violența, dacă îți cere portofelul și telefonul i le dai, știm cu toții acest lucru.

Da, dar uneori intervine ceva, a spus Jana. Până și cel mai dur infractor poate să intre în panică și să meargă mai departe decât

intenționase, corpul e deopotrivă mai rezistent și mai fragil decât s-ar putea aștepta cineva, până și cei obișnuiți cu violența pot fi luați prin surprindere. Sau poate că infractorul era amator și și-a subestimat propria forță. Sau poate că a făcut-o din răutate, nici asta nu e imposibil, nu-i așa? Jana a ridicat din umeri și a continuat. Într-un fel, intenția nici nu contează, fiindcă indiferent dacă atacatorul — sau mai degrabă atacatorii, posibil să fi fost mai mulți, ceea ce ar explica amploarea rănilor — a acționat din răutate sau din panică, rezultatul e același, bietul om e tot în spital și, știți, au trecut deja câteva zile, nu pot decât să cred că, probabil, trebuie să fi fost foarte grav rănit.

I-au prins pe cei care i-au făcut una ca asta? am întrebat.

Sunt convinsă că situația e sub control, a spus Jana, probabil au deja un suspect, în zona aceea sunt camere de supraveghere, nimic nu mai trece neobservat. Poate că, până la urmă, camerele sunt un lucru bun. Eu le-am urât dintotdeauna, pentru

mine au fost mereu un semn că trăim într-un stat polițienesc — și, desigur, asta și sunt. Dar acum mă fac să mă simt puțin mai sigură, presupun că așa devin oamenii conservatori. Tonul Janei era puțin mai calm decât înainte. Face parte din statutul de proprietar de locuință, îți schimbă percepția asupra lucrurilor, indiferent dacă vrei sau nu. Până și cel mai mic apartament e suficient să te schimbe, e greu să nu te lași contaminat, există o diferență între a locui în teorie și a locui în practică. Vorbea de parcă faptul că poseda o locuință o transformase în totalitate, de parcă fusese îngropată în meterezele propriului apartament. Dar eu știam că nu era adevărat, că situația Janei era în continuare nesigură, stabilitatea din jurul nostru depinde întotdeauna de aparențe. Asta simțise probabil și

Adriaan, am realizat acum,
când se întorsese acasă și-și
găsise apartamentul pustiu.
L-am privit peste masă, asta
simțise probabil când îi
chemase pe copii și le ceruse
să ia loc, când își căutase cu-
vintele pentru a le spune că
mama lor plecase. Orice
formă de certitudine poate
pieri în mod neprevăzut.
Nimeni și nimic nu făcea
excepție de la această
regulă, nici măcar Adriaan

.7.

Jana a rămas multă vreme tăcută. Fața îi era brăzdată de oboseală și îngrijorare și am avut o viziune a ei cum stă noaptea fără astâmpăr și se uită pe geam, cum se dă jos din pat să verifice dacă ușa e încuiată. Nu mai rămăsese nici urmă de cochetărie în purtarea ei, nimic nu mai era jucat, părea complet absorbită de propriile gânduri.

Poate că abia după un minut a ridicat privirea și a zâmbit. Ce turnură deprimantă a luat conversația, e vina mea. S-a întins după sticla de vin și și-a mai turnat un pahar și pe urmă ne-a umplut și nouă paharele, mie și lui Adriaan. Eu am clătinat din cap și am spus: e normal să-ți faci griji, sau ceva în genul ăsta, cuvinte fără un sens anume. Subiectul păruse atât de inofensiv, nimic altceva decât vorbe lipsite de importanță — și totuși ne izolase pe fiecare dintre noi într-o sferă doar a noastră, de parcă am fi căzut cu toții de acord că nu mai aveam ce să ne spunem.

Nu vreți să vorbim despre altceva? Jana ne-a zâmbit mie și lui Adriaan, de parcă ar fi vrut să ne asigure că totul era la fel ca înainte. La scurt timp, Adriaan s-a uitat la telefon și a spus că ar trebui să plecăm și că ne cheamă el o mașină. L-am întrebat mecanic dacă nu venise cu mașina și a scuturat din cap. După puțin timp s-a auzit un ping dinspre telefonul lui. Mașina sosise și noi ne-am ridicat. Jana ne-a condus la ușă, pe urmă ne-a reamintit că avea un vernisaj peste câteva săptămâni, spera să putem veni amândoi. Eu am dat din cap și ea m-a îmbrățișat, după care a spus că aștepta cu bucurie să ne revadă pe amândoi.

* Așezați în spate în taxi, Adriaan m-a luat de mână și apoi a spus: voi fi plecat o săptămână, poate chiar mai mult.

Cu serviciul? am întrebat. Aveam glasul stins, eram obosită din cauza nopții precedente, iar cina fusese epuizantă. Mă dezamăgea anunțul lui Adriaan, dar mintea îmi era în altă parte, mă gândeam cât de

ciudată era prezența acestor infracțiuni de violență la Curte și pe stradă. Păreau să schimbe registrul orașului pe care-l vedeam prin geamurile mașinii. M-am gândit la Anton de Rijk și la faptul că umblase și el de curând pe străzile acestea. Adriaan a tăcut o clipă și apoi și-a dres glasul și a răspuns: nu, plec la Lisabona să-i văd pe Gaby și pe copii. Mi-a mai ținut mâna un moment și pe urmă a spus încet: îi voi cere să divorțăm.

M-am întors să-l privesc. În întuneric, trăsăturile lui mi s-au părut nedefinite și pe urmă sleite de tristețe. M-a prins cu garda jos, distanța dintre euforia mea — fiindcă asta simțisem la auzul cuvintelor sale, o euforie neașteptată și necontrolată, care mi-a făcut tot corpul să zvâcnească — și nefericirea lui fățișă era copleșitoare. M-am întrebat dacă luase decizia cu părere de rău, un pas făcut după luni de speranțe neîmplinite și ezități, o deliberare interioară pe care o ținuse ascunsă de mine. Părea conștient de

nesiguranța mea și a zâmbit. Nu-mi face nicio bucurie, a spus, dar există lucruri pe care trebuie să le discutăm, lucruri despre care nu se poate vorbi la telefon sau comunica prin e-mailuri și care trebuie făcute față în față.

Am dat din cap, l-am întrebat doar când pleca. Mâine, a spus. M-am hotărât acum câteva zile să fac călătoria aceasta. Am un zbor devreme, va trebui să plec de acasă la cinci dimineața. Ți-ai comandat un taxi? am întrebat. Mi-a ignorat întrebarea și m-a luat din nou de mână. M-am gândit că poate ți-ar plăcea să stai la mine cât sunt plecat, a spus. Vei avea un drum mai scurt până la serviciu dimineața și m-ar face fericit să mi te imaginez acolo. A făcut o pauză. Nu-mi place să te las singură. Nu ne cunoaștem de foarte multă vreme, dar vreau să știu că vei fi aici când mă voi întoarce.

Voi fi aici, am spus. Mi-a luat mâinile și m-a sărutat. Atunci nu mi-am pus întrebarea de ce avea nevoie de această asigurare sau de ce o

absență de o săptămână cerea asemenea declarații de intenție. Bine, a șoptit, și am văzut că era ușurat, rezolvase în sinea lui o problemă. Am rămas tăcuți tot drumul spre casă și când am intrat în apartament m-a întrebat din nou: deci rămâi? Am dat din cap. A părut din nou ușurat. A spus că-mi va lăsa cheile la vedere. E doar o săptămână, poate ceva mai mult, a adăugat, și m-am gândit că încerca să ne liniștească pe amândoi.

S-a ținut de cuvânt într-o privință, a plecat a doua zi devreme. M-am trezit câteva ore mai târziu în patul supradimensionat. Era prima oară când rămâneam singură în apartament. M-am sculat și am ieșit în hol. În spatele ușilor care îl mărgineau era tăcere. M-am întrebat pe moment dacă Adriaan nu se răzgândise cumva, dacă până la urmă nu era nicio cheie, dacă nu-și retrăsese oferta, fie cu bună știință, fie din neglijență. Dar nu uitase, și când am intrat în bucătărie am văzut imediat un set de chei lăsat pe blat

împreună cu un bilet care zicea *Mi te voi imagina aici cât voi fi plecat.*

Am stat în bucătărie și am recitit biletul. Am luat cheile, am simțit un fior de plăcere. Mi-am făcut o cafea folosind aparatul acela absurd, am căutat în dulapuri și am găsit o ceașcă, am turnat lapte și am adăugat apă. Am apăsător un singur buton, era un aparat *one touch*. A început să macine, să huruie și să vibreze, și pe urmă a țâșnit cafeaua cu lapte. M-am așezat la tejghea și mi-am băut cafeaua, am realizat cât de îndepărtat era apartamentul de fluxul vieții de afară datorită miracolului geamurilor duble și al izolației. Singură fiind, liniștea avea un sens diferit, de abandon și poate chiar de povară. Brusc agitată, am lăsat ceașca jos. Aveam un set de chei, puteam să vin și să plec după bunul meu plac, mi se spusese să mă simt ca acasă.

M-am îmbrăcat și am coborât în stradă, cartierul era bine conectat la transportul în comun și câteva clipe mai târziu ședeam într-un tramvai care circula către orașul vechi. Mai

folosisem, desigur, de multe ori tramvaiul, dar călătoria aceasta părea diferită într-un mod subtil, orașul se transforma frecvent în fața ochilor mei, dar acum am simțit un atașament pe care până atunci îl căutasem, dar nu-l trăisem, era ca și cum o ancoră fusese aruncată. Am coborât în apropiere de Mauritshuis și am zăbovit o clipă în puhoiul de pietoni și turiști. Am apucat-o pe o stradă la întâmplare și mi-am dat seama că trecuse ceva vreme de când nu mă mai deplasasem în felul acesta prin oraș, cu o asemenea tihnă și libertate.

Mă plimbam de ceva vreme prin centrul orașului, când am trecut prin fața unui anticariat în vitrina căruia erau mai multe cărți legate în piele. Brusc mi-am amintit cuvintele Janei, *e anticar, îl cheamă Anton de Rijk, are un magazin în orașul vechi, care merge foarte bine*. Cedând unui impuls subit, am făcut cale întoarsă și am intrat, nu erau foarte multe anticariate în orașul vechi și erau șanse să fie vorba totuși despre acesta. O tânără a ridicat privirea de

cum am intrat și a schițat un zâmbet vag, dar nu lipsit de amabilitate, am dat din cap și m-am prefăcut că studiez rafturile. În pofida atenției cu care citeam titlurile și a pustietății din anticariat — am început să-mi fac griji că până la urmă nu mergea chiar atât de bine pe cât credea Jana —, tânăra nu a venit la mine și nu mi-a adresat niciun cuvânt.

Într-un final, m-am îndreptat către tezghea, cu privirea tot la rafturi, și atunci m-a întrebat dacă mă poate ajuta. Am clătinat din cap, am spus că voiam doar să arunc o privire și am întrebat-o dacă ea era proprietara anticariatului. A râs, un sunet strident și deplasat. Nici pomeneală, a spus și a zâmbit. Am întrebat-o de când lucra la anticariat. De trei ani, a răspuns. Nu era un job rău, era destul de interesant, iar clienții erau foarte pitorești — cărțile vechi atrag un anumit gen de oameni, deși ei nu vindeau doar cărți vechi, ci și o grămadă de alte lucruri. Pe urmă, fiindcă amuțise și doream să prelungesc conversația, am spus că

eram în căutarea unei istorii a oraşului, o carte care să fie şi un cadou frumos.

S-a ridicat şi a adus mai multe volume, deschizându-le să-mi arate hărţi frumoase şi planşe despăturate, şi în timp ce examinam cărţile a adăugat că preţurile variază între o sută de euro şi sume mult mai mari. Am în- trebat-o când fuseseră tipărite şi mi-a spus că majoritatea erau din secolul al XIX-lea. Am atins copertele de marochin, erau nişte obiecte splendide şi, cu toate că erau mai mulţi bani decât îmi puteam eu permite să cheltuiesc, i-am spus tinerei că doream să cumpăr unul dintre volume, mă gândeam să i-l fac cadou lui Adriaan.

În timp ce marca suma, am întrebat-o cine era patronul. A părut surprinsă de întrebare şi am zis că întrebam doar aşa, fiindcă magazinul avea foarte multă personalitate. Era o afirmaţie stupidă şi totuşi nu în totalitate mincinoasă, se simţea amprenta persoanei din spatele anticariatului. A spus că patronul era un bărbat pe nume Anton de Rijk. M-

am grăbit să întreb dacă se afla adesea la magazin și mi-a spus că în mod normal era, dar, din nefericire, trebuise să plece, nu știa să spună când anume se va întoarce. Mi s-a părut că nu e în largul ei și totuși nu m-am putut abține să întreb: nimic grav, sper? Și, după o pauză, a clătinat din cap, nu, nicidecum, dacă revin peste o săptămână, două, îl voi întâlni. O săptămână sau două, a repetat, sau poate trei. Cu un gest brusc mi-a întins cartea împachetată. Am luat-o din mâna ei și i-am mulțumit pentru ajutor.

Am ieșit din anticariat cu pachetul în mână. Nu știam nici eu de ce mă aventurasem înăuntru și de ce pusesem atâtea întrebări despre de Rijk. *O săptămână sau două, spusese, sau poate trei.* în mod inexplicabil, mă simțisem ușurată să aud asta. Când m-am întors în apartament am despachetat cartea și am ținut-o în mâini, era ciudat s-o văd aici, în această încăpere. Am așezat-o pe măsuta de cafea și pe urmă am luat-o de acolo și am pus-o pe unul dintre rafturile de cărți din living.

Am constatat că, de fapt, nu era tocmai potrivită, ieșea în evidență și arăta ca un obiect străin, cu coperta ei ornamentată și cotorul tocit. Până la urmă, nu știam pentru cine era. M-am așezat pe canapea. Mi-era dor de Adriaan și pe moment m-am simțit naufragiată în acel apartament enorm, de parcă m-ar fi uitat cineva acolo.

Am dormit prost și, când m-am trezit a doua zi, nu mai era weekend și era mai târziu decât de obicei. Nu se mai punea problema să trec pe la mine să mă schimb, am făcut un duș și am îmbrăcat aceleași haine, deja pentru a treia zi la rând. Dintr-un capriciu, am deschis ușa unuia dintre dulapurile de haine din dormitor, înăuntru era un vast sortiment de cămăși și costume călcate, mai multe decât ar putea purta un bărbat, în mod rezonabil. Pentru mine au fost o revelație prin excesul lor, atât de multe cămăși și atât de atent aranjate. Era ceva șocant de impersonal. Știam că o persoană se îngrijea periodic de apartament, nu o femeie

care făcea doar curățenie, ci o menajeră care mergea la cumpărături și refăcea stocurile de provizii din dulapuri când se goleau, care aducea fără îndoială hainele de la curățătorie și aranja cămășile în dulap, după ce le scotea din husele lor de plastic. Mă întâlnisem odată cu această femeie pe stradă și, după felul în care mă ignorase și în același timp scrutase, mi-am dat seama că era de mult angajata familiei, cu mult dinainte de plecarea lui Gaby.

Am părăsit apartamentul fără să fac ordine — în care zile venea menajera în apartament? Adriaan nu spunea asta în bilețelul lui —, am încuiat ușa în urma mea și mi-am pus cu grijă cheile în geantă. Am urcat în autobuzul de după colț, care a ajuns rapid la țarm și de acolo a mers paralel cu dunele, către Curte. După vreo zece minute, autobuzul a trecut pe lângă Centrul de Detenție, unde mă aflasem cu numai două seri în urmă. În toate lunile de când lucram la Curte fusesem conștientă doar în principiu de existența lui, nu mi-l imaginasem niciodată în

contextul sau în geografia oraşului. Rămăsese la fel de abstract ca fotografiile expuse pe panourile informative din holul Curţii, fotografii care nu izbuteau să comunice realitatea brutală pe care o văzusem abia alaltăieri — un spaţiu îngrădit şi întunecat, aflat într-un contrast izbitor cu transparenţa inundată de lumină a Curţii, o clădire definită de densitatea ei.

La lumina zilei, Centrul de Detenţie era mai puţin sinistru decât păruse pe timp de noapte, iar prezenţa sa pe marginea străzii avea ceva aproape prozaic. Autobuzul nu a oprit în faţa Centrului şi am zărit zidul şi silueta clădirii doar în trecere, pe geam; era doar încă una dintre numeroasele clădiri existente în peisajul în care trăieşti, pe care nu le bagi niciodată cu adevărat în seamă şi al căror scop nu-l cunoşti. Există închisori şi altele mult mai rele pretutindeni în jurul nostru; în New York, deasupra unui food court, existase un centru clandestin de detenţie, cu ferestrele camuflate şi încăperile izolate fonic, pentru ca

urletele să nu poată răzbate până la cei care se aflau dedesubt. Oameni care-și mâncau sandvișurile și-și beau cafeaua fără să aibă nici cea mai mică idee despre ceea ce se petrecea chiar deasupra lor, nici cea mai mică idee despre lumea în care trăiau.

Dar niciunul dintre noi nu este capabil să vadă cu adevărat lumea în care trăim — această lume, cu contradicția ei între banalitate (zidul scund al Centrului de Detenție, autobuzul circulând pe traseul lui obișnuit) și extremă (celula și bărbatul din celulă), o zărim la un moment dat, după care nu o mai revedem multă vreme sau poate niciodată. E surprinzător de ușor să uiți la ce ai fost martor, imaginea cutremurătoare ori vocea rostind lucruri de nerostit; pentru a exista în lume trebuie să uităm, și într-adevăr uităm, trăim într-o stare de știu, dar nu știu.

De aceea am putut să revăd Centrul de Detenție la lumina zilei și pe urmă, după doar câteva momente, să cobor din autobuz și să intru la

Curte, salutându-i pe paznici ca întotdeauna, de parcă nimic nu s-ar fi schimbat. Mi-era ușor să mă strecur prin mulțimea de corpuri care traversau punctele de control scanându-și legitimațiile și trecând prin detectoarele de metal, ușor să traversez curtea și să pătrund în clădire.

Dar apoi, în timp ce mă îndreptam spre intrare, am văzut-o pe Amina stând lângă ușă, mi-a făcut un semn și, aproape înainte de a ajunge la ea, de parcă ar fi așteptat doar să mă aflu la o distanță de la care să o pot auzi, mi-a spus: te mută în Sala 2. Am privit-o surprinsă. Mă vei înlocui când plec în concediu. M-a apucat de braț, strângându-mi-l ușor. E bine, nu? am întrebat. A dat din cap, da, e un semn foarte bun, și i-am strâns și eu mâna drept răspuns.

Haide, a spus. Și am pășit împreună în clădire.8.

În lift, Amina s-a sprijinit de un perete și și-a tras sufletul. Acum i se tăia ușor răsuflarea, din interior, bebelușul împingea cu putere în plămânii ei. S-a uitat la mine și pe urmă a spus că în curând va sosi mama ei din Senegal, peste câteva săptămâni va pleca în concediu. Când am ieșit din lift și am urcat spre cabină, m-a întrebat dacă-mi era cunoscut cazul și am dat din cap, detaliile erau bine cunoscute la Curte. Procesul dura de mai bine de un an și avea o mare însemnătate, era prima oară când un fost șef de stat era adus în fața Curții și procedura făcuse mare vâlvă în presa internațională.

Și apoi mai erau, desigur, protestatarii, care se adunau de luni de zile la Curte pentru el, împărțind manifeste și agitând pancarte. Când ne-am așezat, Amina mi-a spus că voi lucra cu ea în cabină săptămâna aceasta pentru a mă familiariza cu situația. Mi-a înmănat un dosar. Nu ar trebui să existe probleme de

înțelegere, a adăugat, limbajul a fost, deocamdată, cât se poate de direct. A făcut semn cu capul către dosarul care se afla acum în fața mea pe masă și l-am deschis. Potrivit rezumatului cazului, evenimentele evoluaseră foarte rapid, într-o perioadă relativ scurtă, de patru până la cinci luni, în urma unor alegeri controversate. Comisia electorală națională și observatorii străini au declarat alegerile încheiate în favoarea adversarului acuzatului. Acuzatul a refuzat să cedeze puterea, în ciuda faptului că exista o limită constituțională de zece ani pentru orice președinție, iar el era deja de unsprezece ani în funcție. După care și-a făcut pe plac cu niște calcule creative, anulând voturi din districte în care adversarul său obținuse procente mari, a ordonat armatei să închidă granițele și a interzis accesul presei străine.

Acuzatul — am început să scanez dosarul mai rapid, cu un ochi la funcționarii care își făceau intrarea jos în sală; curând, avea să înceapă

ședința — a alcătuit apoi o armată de mercenari și a pornit un proces de purificare etnică, ceea ce a dus la escadroane ale morții și gropi comune. ONU a trimis trupe de menținere a păcii, Uniunea Africană i-a cerut să demisioneze, el nu-și recunoștea nici o vină. Adversarul lui a ripostat, a urmat războiul civil. Într-un final, în urma atacurilor aeriene franceze și ale Organizației Națiunilor Unite, forțele de opoziție, împreună cu ONU, au capturat acuzatul și i-au impus domiciliu forțat. Asta s-a întâmplat la vreo cinci luni de la alegerile contestate. Dacă n-ar fi fost prezente trupele de menținere a păcii, se presupune că acuzatul ar fi fost executat, dar Organizația Națiunilor Unite a insistat cu suficientă forță ca ar trebui judecat de un tribunal internațional, iar acum era aici, și era deja de câțiva ani.

Am închis dosarul și l-am pus deoparte. Dedesubt era o fotografie de format mare a fostului președinte. Privea în depărtare, cu un braț ridicat și gura deschisă, de parcă ar

fi ținut un discurs. În spatele lui se vedeau oameni, formele lor erau atât de neclare, încât păreau mai degrabă acumulări de culoare decât indivizi distincți, poate vorbea la un miting în ultimele zile dinaintea alegerilor contestate. Purta un costum scump și cravată și până și în fotografie corpul îi vibra de energie și tensiune. În fundal se desluseau pancarte mari și bannere.

Amina a făcut un semn către galeria rezervată publicului, erau mulți spectatori. Susținătorii fostului președinte, a spus. Galeria se afla la mezanin, deasupra sălii de ședințe și lângă cabina interpreților. În al doilea rând l-am văzut pe bărbatul care-mi dăduse manifestul în fața Curții. Vorbea cu alți susținători, fața îi era la fel de vulnerabilă ca data trecută, flască și răvășită de emoție, și mi-am amintit mesajul fostului președinte către susținătorii săi, când urcase în avionul cu destinația Haga. *Nu plângeți, fiți puternici* — un slogan care, ulterior, a devenit capul de afiș al ziarelor, pe care și-l șopteau poate

chiar acum susținătorii săi de la galerie.

Avem destul de multă presă astăzi, a continuat Amina, un nou avocat se alătură echipei apărării și se pare că acest lucru are oarecare însemnătate. A făcut un semn cu capul către grupul care ocupa o parte din galerie. Procesul acesta a fost un adevărat spectacol, a șoptit ea, mai mult decât de obicei, aș zice. De la postul nostru de observație din cabină puteam vedea sala de dedesubt, acuzarea de o parte și apărarea de cealaltă, judecătorii în față și bara martorilor în spate. Aproape toți cei aflați în sală păreau implicați în activități urgente, îngheșuindu-se în jurul monitoarelor sau dându-și din mână în mână dosare groase. M-am uitat la Amina, dar ea își îndreptase atenția către însemnările ei, îmi spusese în lift că astăzi va traduce ea cea mai mare parte, pentru a-mi da mie ocazia să mă acomodez.

Am privit iarăși în jos, în sală era ceva mișcare și am văzut că sosiseră avocații apărării, care-și revendicau

partea din stânga a sălii. Purtau robe și au dat din cap către asociații lor juniori cu un aer oarecum rezervat. I-am observat pe cei trei bărbați, priveliștea lor era cumva tulburătoare, i-am urmărit cum își pun documentele pe masă, cum discută cu asistenții care se agitau în jurul lor. Abia după ce i-am contemplat o vreme, am realizat cu oroare că unul dintre ei era Kees, bărbatul de la petrecere, prietenul lui Gaby.

M-am tras iute în spate, de teamă că ar putea să mă vadă în cabină, deși era improbabil. Pe moment, m-am întrebat dacă nu cumva mă înșelasem; deși îmi aminteam că Adriaan spusese că e avocat, *unul dintre cei mai buni din țară*, apariția lui era prea neverosimilă. Am mai aruncat o privire jos, la coama lucioasă de păr a bărbatului, la fel de atent aranjată aici, la tribunal, ca și atunci, la petrecere. Pe de-o parte, îmi era imposibil să fac legătura între bărbatul în robă și cel pe care-l cunoscusem în seara aceea, pe de

altă parte, nu încăpea îndoială că era aceeași persoană; nu persoana, ci contextul făcea ca prezența lui aici să fie de neconceput. El însuși rămăsese neschimbat, l-am urmărit făcând aceleași mișcări ridicole, mâna dusă la păr, gesturile acelea diverse și imperioase.

Dar aici, în acest context, ele dobândeau în mod misterios gravitate, asociații juniori, dar și ceilalți avocați dădeau din cap aprobator la flamboaia fluturare a mâinilor sale, fără urmă de ironie sau batjocură. Când Adriaan îmi spusese că e avocat, îmi imaginasem că apăra gulere albe, pe cei care săvârșeau infracțiuni de evaziune fiscală sau abateri corporatiste, fiindcă îmi făcuse impresia unui om atât de meschin. Știusese, bineînțeles, că putea la fel de bine să-i reprezinte pe cei acuzați de omucidere sau jaf, pe cel care-l atacase pe Anton de Rijk, de exemplu — infracțiuni mai grave prin natura lor, infracțiuni care, chiar dacă rămâneau individuale, nu puteau fi considerate comune.

Dar că ar putea fi avocat specializat în infracțiuni de o asemenea anvergură, crime de o importanță istorică și că ar putea să apară aici, în acest tribunal — asta era mult prea absurd; nu părea să posede seriozitatea necesară pentru a discuta asemenea subiecte, cu atât mai puțin concentrarea pentru a aduce argumentele necesare. Nu era din cauză că mi-ar fi fost imposibil să-mi imaginez că un om poate fi superficial și șmecher și, în același timp, un avocat sau un politician strălucit — existau mulți bărbați și multe femei cu o reputație socială considerabilă, dar cu o conduită reprobabilă în viețile lor private —, mai degrabă nu puteam să cred că bărbații și femeile de la Curte l-ar putea lua în serios, mi se părea bizar că ar putea să aibă încredere în acest bărbat, într-un om cu un caracter atât de superficial, într-un subiect de o asemenea importanță.

Și totuși, observând scena de jos, am remarcat că se bucura de multă autoritate în cadrul echipei. În timp ce dădea indicații, ceilalți îl ascultau

cu atenție și chiar entuziasm, păreau să-i soarbă cuvintele, era limpede că nu era doar respectat, ci admirat și chiar temut. Din cealaltă parte a sălii, acuzarea îl urmărea cu circumspecție, îmi puteam imagina că avea o reputație de om neîndurător și viclean, și m-am întrebat dacă nu cumva acesta era un alt motiv pentru care Adriaan îl salutase cu atâta suspiciune, din cauza capacității lui profesionale de a înșela.

Mi se părea ciudat că Adriaan nu menționase că era posibil, sau chiar justificat, ca Kees să-și facă apariția la Curte, dar mi-a trecut prin minte că Adriaan știa foarte puține despre munca mea și că nu-și imaginase pe deplin acele părți ale vieții mele la care el nu participa. De fapt, Kees mi-ar înțelege mult mai bine viața cotidiană; dacă la petrecerea aceea aș fi spus din întâmplare că lucrez la Curte, e posibil să fi purtat o cu totul altă conversație, să-mi fi lăsat impresia unui om inteligent și informat, care știa o mulțime de lucruri despre o lume în care eu abia

pătrundeam. Poate că atunci aş fi fost mai deschisă la avansurile lui, poate i-aş fi luat numărul de telefon sau chiar aş fi plecat acasă cu el în seara aceea, nu cu Adriaan.

Era un gând neliniştitor — că identităţile noastre, şi, prin urmare, şi cursul vieţii noastre, ar putea fi atât de uşor de schimbat. Ui- tându-mă acum la el, versiunea aceea alternativă a evenimentelor părea să vibreze în aerul dintre noi. Dintr-odată, Kees s-a îndreptat şi s-a întors către uşa laterală a sălii de judecată, pe faţa lui întinzându-se acelaşi rânjet de lup pe care mi-l aminteam atât de bine de la petrecere. Şi-a depărtat braţele în semn de salut, eu mi-am întins gâtul şi am văzut că intrase fostul preşedinte. Arăta odihnit şi îngrijit, purta un costum bleumarin, în genul celor pe care le purtase probabil pe vremea când mai era preşedinte, în genul celui pe care-l purta în fotografie. M-am întrebat în treacăt cum făcuse rost de el, dacă era unul dintre lucrurile de care se ocupa echipa lui juridică, dacă era dintr-un magazin sau dacă

aranjaseră să vină un croitor la Centrul de Detenție în miez de noapte, cum făcusem eu cu câteva seri în urmă. Purtarea lui era calmă, chiar rezervată, și totuși eram sigură că își dădea seama că toată energia din Curte se îndrepta către el, către gaura neagră a personalității lui.

Kees stătea în continuare în fața lui cu brațele larg deschise, deși poza începea să i se ofilească — fostul președinte îl lăsase cu brațele în aer. Nesiguranța i-a traversat chipul și, brusc, mi-a părut rău pentru el. Fostul președinte a dat din cap, într-o manieră formală și distantă. Atunci Kees a părut să-și recapete o parte din elan și l-a îmbrățișat cu entuziasm, de parcă ar fi fost prieteni vechi. Fostul președinte a suportat acest asalt afectuos. Încurajat, Kees l-a condus la locul său din spatele sălii de judecată, ținându-i o mână pe umăr. Am observat că urmărea să păstreze contactul fizic cu acest bărbat și m-am gândit că, dincolo de egocentrismul lui, gestul era calculat, menit să afirme că acesta

era un om ca oricare altul, un om care putea să existe într-o societate civilă, care avea deopotrivă prieteni și familie și de care nu era nevoie să fim protejați.

De parcă ar fi vrut să demonstreze că nu se temea. M-am întrebat dacă așa stăteau, dacă așa ar putea să stea lucrurile. Kees îmi făcuse impresia unui om ciudat, dar în esență obișnuit, cu prejudecățile și presuposițiile unui om obișnuit. Dar dacă era adevărat că nu se temea câtuși de puțin de fostul președinte, mai ales având în vedere presupusa lui familiaritate cu crimele de care era acesta acuzat, atunci însemna că era un om neobișnuit, fie unul de un remarcabil curaj, fie unul ce suferea de disonanță

cognitivă. Cât i-am urmărit,
fostul președinte a dat din
cap și Kees a continuat să
vorbească, producând un flux
de cuvinte care nu putea fi
decât logoreic. Am încercat
să-mi imaginez ce putea să-i
spună, poate vreo explicație
de ordin tehnic. Dar pe urmă
m-am gândit că probabil nu
conta ceea ce-i spunea,
intenția era pantomima,
teatrul; prin această mică
prestație Kees îl normaliza
pe fostul președinte în ochii
Curtii și ai camerelor de
filmate, în ochii întregii lumi

.El e noul avocat, a spus Amina,
coborând glasul. Dedesubt, fostul
președinte a ridicat deodată mâinile,
de parcă ar fi vrut să spună că
ajunge. Kees s-a retras imediat. Era
evident că fostul președinte se
descotorosise de el. Kees era un
angajat al fostului președinte, cum

fusesse odinioară multă lume. Acum, cercul acela se redusese la indivizii adunați în sală în jurul acuzatului, Kees era printre ultimii. M-am gândit că ar fi mai înțelept să rămână prudent, în scurta întâlnire dintre cei doi bărbați văzusem instabilitatea pronunțată a fostului președinte, elementul central al comportamentului său, sursa, fără îndoială, a abilității lui de a domina și intimida. Fostul președinte și-a aranjat cravata, cu o mină deopotrivă emfatică și morocănoasă. Kees s-a întors la locul lui din spatele mesei; o clipă mai târziu s-a deschis ușa din față a sălii și au intrat judecătorii.

Vă rog să vă ridicați. Se deschide ședința din sala de judecată 2. Kees s-a ridicat și el împreună cu ceilalți, bărbia i s-a înălțat și ochii i s-au îngustat, pieptul parcă i s-a umflat din nou sub robă. Lângă mine, Amina începuse să traducă, își ținea mâinile în fața ei pe masă, cu un stilou împletit între degete. Părea foarte calmă, aproape placidă. Vă rog să luați loc. Cu un gest atent,

Amina și-a scuturat un fir de mătreață de pe mâneca bluzei și a repetat cuvintele președintei completului de judecată. *Dau cuvântul martorului.*

Puteți să vă ridicați. Vă rog. Da — vă rog să vă ridicați și să spuneți care este data dumneavoastră de naștere și ocupația dumneavoastră actuală. În fundul sălii, un bărbat de vârstă mijlocie, corpulent, s-a ridicat în picioare și s-a îndreptat către bara martorilor. S-a lăsat prudent pe scaun, cu o căutătură furișă și abătută. Fostul președinte își aranja din nou cravata, m-am întrebat dacă nu era mai degrabă un tic nervos decât un gest de intimidare, mi s-a părut că surprind un licăr de teamă în privirea lui. Sau poate de așteptare. *Vă rog să vă porniți microfonul. Da, vă mulțumesc. Continuați.* Amina a făcut o pauză. Martorul s-a aplecat spre microfon și a privit-o pe judecătore.

Bună ziua, doamnă președinte. Amina vorbea încet, articulând fiecare silabă. Vedeam că-l ascultă cu atenție pe martor, că se adap-

tează tiparelor lui de vorbire. *Vă mulțumesc că mi-ați dat cuvântul. Mă voi strădui să răspund la întrebările dumneavoastră pe măsura puterilor mele, doresc să fiu de folos.* Amina înțețise ritmul și acum vorbea rapid, întrerupându-se din când în când pentru a elibera aerul din plămâni. *Înainte de a fi audiat de către acuzare, permiteți-mi să rostesc câteva cuvinte.* Fruntea Aminei s-a încrețit. În față, președinta completului de judecată a dat din cap resemnată. *Nu e nevoie de tot acest teatru. Au trecut aproape șase ani de când colegul și prietenul meu a fost scos din țara noastră și adus aici sub pretexte mincinoase, focurile acestea de-a v-ati-ascunselea dăunează reputatiei Curții. Acasă, cazul acesta este considerat drept nimic altceva decât o răpire politică. A clătinat din cap. Acasă, oamenii se întreabă de ce nu este arestat președintele actual, acest președinte ilegal?*

Bărbații și femeile de la galerie au izbucnit în urale, glasurile lor străpungând bariera de sticlă. O

femeie a scuturat pumnul în aer și a bătut din palme și, curând, toată acea parte a galeriei i-a urmat exemplul. Jurnaliștii și-au îndreptat atenția către susținătorii fostului președinte, era o scenă excelentă, care avea să dea foarte bine în presă. Agenții de pază poziționați între rânduri păreau neputincioși să oprească sau măcar să controleze tumultul; jos, fostul președinte zâmbea, ba chiar a ridicat o mână către susținătorii lui.

Liniște. Vă rog să faceți liniște.

Președinta completului de judecată a clătinat din cap.

Vă rog să vă controlați susținătorii.

Privirea fostului președinte a rămas fixată asupra galeriei. Pentru prima dată de când intrase în sala de judecată, fața lui era larg deschisă, aproape vulnerabilă — nu se citea pe ea nici urmă de triumf, sau de subterfugiu, sau de strategie. Era, în mod evident, emoționat de popularitatea lui statornică. *Insist să vă controlați susținătorii, altminteri li se va interzice accesul la galerie.*

Repet, insist. Fostul președinte a ridicat încet, fără nicio tragere de inimă, ambele mâini și le-a făcut semn susținătorilor săi să ia loc. Aceștia au amuțit imediat, așezându-se cuminiți în scaune, cu privirile asupra lui. El a dat din cap, aproape către sine.

Judecătoarea l-a privit prin lentilele ochelarilor, cu o mină severă. *Doresc să vă reamintesc că există anumite standarde de bună-cuviință care trebuie respectate de către vizitatorii Curții. Dacă ignoră aceste standarde, vor fi obligați să părăsească imediat această Curte și pe viitor li se va interzice accesul în clădire.* Fostul președinte se uita la ea fără să clipească. O clipă mai târziu judecătoarea a continuat, de data aceasta adresându-i-se martorului. *În ceea ce vă privește, domnule, vă rog să vă mărginiți să răspundeți la întrebările acuzării. Suntem deja în întârziere.* Martorul a dat din cap și, când acuzarea a început să-l audieze, energia parcă a început să se scurgă din sala de judecată.

În următoarele nouăzeci de minute, acuzarea l-a audiat pe

martor cu privire la niște subiecte deopotrivă întortocheate și extrem de tehnice, ceea ce a făcut ca, pe parcurs, atât acuzarea, cât și martorul să devină tot mai frustrați și plictisiți. Judecătorii i-au întrerupt de mai multe ori, în principal pentru a îndemna atât acuzarea, cât și pe martor să fie mai succinți în declarațiile și întrebările lor — era limpede că, într-adevăr, erau în întârziere, în a doua parte a ședinței am început să traduc eu. Aveam mai mult trac decât de obicei, nu doar fiindcă era un proces important și orice greșeală de interpretariat ar fi avut un efect considerabil, ci și din cauză că mi-era teamă să nu-mi recunoască Kees glasul, oricât de improbabil ar fi fost — ne întâlniserăm o singură dată, mi-am reamintit, și abia dacă schimbaserăm câteva vorbe.

Și totuși, când m-am aplecat în față și am vorbit în microfon, glasul meu a avut un tremur perceptibil, ceea ce i-a făcut pe unii membri ai Curții să ridice privirile surprinși. Am simțit cum se încordează Amina

lângă mine. Mi-am regăsit curând stăpânirea de sine, spre ușurarea tuturor sau cel puțin a Aminei, care s-a întins să-mi strângă mâna în semn de încurajare. Kees nu a reacționat la sunetul vocii mele, nici măcar la tremurul inițial. Cu toate acestea, m-am simțit ușurată când ședința s-a încheiat și președinta completului de judecată a lovit cu ciocanul în masă.

Aproape imediat, sala a început să freamăte. Atenția, care până atunci fusese concentrată asupra martorului și a procurorului, s-a fărâmițat, s-a risipit pe tot cuprinsul sălii. Chiar înainte ca cei trei judecători să se ridice pentru a părăsi sala, unii se aplecau deja să-și adune hârtiile și-și apropiau capetele pentru a discuta. Fostul președinte a rămas la marginea sălii cu un agent de pază alături, stătea de parcă ar fi așteptat ceva, pe cineva care să vină să-i vorbească, poate. M-am uitat după Kees, spre surprinderea mea, el și colegii lui își croiau rapid drum către ieșire.

M-am întors din nou spre fostul președinte. Chipul, în timp ce urmărea cum dispăreau pe ușă avocații lui, îi era cât se poate de perplex. Privirea i s-a mutat către galerie, care se golea și ea. Fața i s-a încordat. Agentul de pază s-a aplecat spre el și fostul președinte a dat din cap. Umerii i s-au prăbușit și, brusc, a părut mult mai în vârstă, am înțeles că depusese probabil un efort imens pentru a se prezenta în fața instanței cu o ținută atât de dreaptă, cu o postură încă prezidențială, pentru a-și aduna charisma care-i mai rămăsese, deoarece, contrar opiniei populare, charisma nu este nici inerentă, nici constantă, ci trebuie permanent reconsolidată. Prestația fostului președinte — fiindcă asta fusese, o prestație — îl secătuisese și acum își târa picioarele spre ieșire, cu capul plecat.

Amina s-a uitat la mine.

Bravo, a spus. Mi-a zâmbit cu căldură. Mă duc la cantină să beau un ceai. Când s-a ridicat în picioare, și-a dus

mâinile la șale și a făcut o grimasă. Am întrebat-o dacă se simte bine, apoi am spus că o voi însoți, aveam și eu nevoie de o cafea. A fost destul de ușor, a continuat în timp ce coboram, cu toată hărmălaia din galerie. Întotdeauna e ceva. Holul era plin de grupuri de elevi și vizitatori și, pe când ne strecuram printre ei, i-am spus Aminei că-l întâlnisem o dată pe noul avocat. S-a întors spre mine perplexă. Unde? Aici? Când ne-am așezat la coadă în cantină am spus: nu. La o petrecere, întâmplător. Aha, a spus ea. Deci nu frecvențați aceleași cercuri. Ar fi o problemă? am întrebat. A ezitat. Nu, nu cred. Dar ai grijă. Să spune că e foarte bun în meseria

lui. Ajunseserăm în față și
Amina a zis: fac eu cinste. Ce
vrei să ieși

?9.

După câteva zile am fost chemată la o întâlnire cu apărarea. Era într-o vineri, una dintre zilele în care Curtea nu se afla în ședință. Eram în birou cu Amina, când asistenta Bettinei a venit val-vârtej; avea o expresie consternată și am întrebat-o dacă se întâmplase ceva. Nimic grav, a spus, stai liniștită. Doar că apărarea cere un interpret și te vor pe tine în mod expres. M-am speriat. De ce? am întrebat. De ce pe mine? A clătinat din cap, nu știa, dar Bettina îi spusese să le îndeplinească cererea. Când? am întrebat. Acum, a spus, trebuie să mergi imediat. Mi-am adunat lucrurile și mi-am luat haina pe mine. Trecuse o săptămână de când plecase Adriaan, o săptămână de când eram singură în apartament. În fiecare seară mă întorceam acasă la el, urcam scările până la etajul doi, băgăm cheia în broască și descuam ușa. Și de fiecare dată când intram și-mi agățam haina în cuier simțeam un zvâcnet de fericire atât de pronunțat, încât mă înfricoșa. Mă întorsesem acasă la mine o singură dată, să-mi umplu o geantă cu haine, pe care o cărasem înapoi la Adriaan. Înțelegeam vag că aş putea fi fericită

acolo, în pofda complicațiilor, de exemplu, a fotografiei lui Gaby, care se odihnea încă pe raft.

În ceea ce-l privea pe Adriaan, îmi trimisese un mesaj la o zi după plecare, pentru a mă întreba dacă eram în apartament și dacă totul era în regulă. I-am răspuns că eram acolo și că eram foarte fericită. Mi-a scris că se bucura și că la Lisabona era foarte cald. Instantaneu mi l-am imaginat împreună cu copiii și cu Gaby, telefonul îi vibra la primirea mesajului meu, îl vedeam cum îi verifică ecranul pe furiș, în timp ce stăteau pe terasa unei cafenele. Gaby se întorcea fără grabă spre el și întreba: cine e? Gândul acesta m-a făcut să mă rușinez. Dar sentimentul respectiv nu m-a împiedicat să-i aștept mesajele, SMS-urile și e-mailurile care au urmat, în care-mi descria un eveniment sau altul ori își exprima căldura sentimentelor față de mine. Aceste misive mărunte mă ancorau în apartament, deși la fel de adevărat este că mă întrebam de ce nu puneam mâna pe telefon să mă sune.

Nu făcea, de asemenea, nicio aluzie cu privire la data când avea să se întoarcă, *voi fi plecat o săptămână, poate mai mult*. Săptămă-

Katie Kitamura

mâna aceea trecuse. Am părăsit Curtea, m-am îndreptat prin ploaie către cea mai apropiată stație și am luat autobuzul până la Centrul de Detenție, unde mi-am predat geanta gardianului și am fost condusă spre sala de conferințe. Am urcat cu o însoțitoare un șir de trepte și am străbătut un coridor, femeia s-a oprit în fața unei uși metalice făcându-i semn din cap gardianului așezat în fața ei. El i-a răspuns în același fel, după care s-a ridicat în picioare și a bătut. Intră, a răspuns aproape instantaneu o voce și atunci gardianul a deschis ușa și mi-a făcut semn să intru.

M-a întâmpinat o scenă care avea formalismul unui tablou renașcentist — bărbații din încăpere erau adunați în jurul unei mese de conferințe acoperite de hârtii. Câțiva dintre ei erau așezați la masă, în vreme ce fostul președinte stătea deoparte, privirea lui zăbovind asupra mea când m-am oprit în prag. Întreaga echipă juridică părea să fie de față, sau cel puțin o bună parte din ea, inclusiv Kees, care m-a urmărit cum intru și a cărui față nu a trădat nimic, nicio urmă de recunoaștere. O cameră de supraveghere atârna într-

un colț, ochiul ei lucios înregistra tot. în spatele meu, ușa s-a închis.

După un lung moment, în care m-am întrebat dacă nu cumva fusesem chemată din greșeală — părea evident că niciunul dintre cei aflați în încăpere nu avea nevoie de mine, așa prinși în discuție cum erau —, fostul președinte a vorbit. Vă mulțumesc că ați venit, a spus în franceză. Am remarcat că unul dintre cei așezați la masă a ridicat privirea către Kees, care stătea în partea opusă a încăperii față de fostul președinte. Unul dintre avocați și-a dres glasul și m-a rugat să iau loc. A turnat apă într-un pahar, când m-am întins după el, mi-am dat seama că roșisem. Am luat o înghițitură. Când am pus paharul jos, am văzut cum Kees continua să mă observe. Expresia lui era neutră și am întors imediat capul.

Fostul președinte s-a apropiat încet și s-a așezat pe scaunul de lângă mine. Era îmbrăcat cu o cămașă polo și pantaloni de stofă, și își legase un pulover maro în jurul umerilor, de parcă s-ar fi aflat într-un country club. S-a aplecat spre mine cu un aer conspirativ și, dând din cap către Kees, a spus: vorbește în-grozitor franceza, mult mai prost

Katie Kitamura

decât crede. Nu i-am răspuns. Și-a dres glasul și s-a adresat întregii încăperi: să continuăm. Unul dintre avocați a început. Felul său de a vorbi era limpede precum cristalul, cum se spune, și nici nu vorbea foarte repede, sarcina de a interpreta era din acest punct de vedere ușoară. *Lucrul de care trebuie să ținem cont este că procesul ar putea să dureze luni, poate ani de zile. Narațiunea unui proces funcționează diferit, într-un asemenea caz. Nu este la fel de simplu ca a spune o poveste convingătoare.* Ședeam lângă fostul președinte, rostindu-i cuvintele la ureche, și m-am întins după un blocnotes și un stilou. El s-a lăsat pe spate în scaun, fixându-l cu privirea pe avocatul ale cărui cuvinte le traduceam.

Nu uitați că înșiși judecătorii sunt conștienți de modul în care fluctuează o poveste pe parcursul anilor—procesul se mută de la o parte la cealaltă, povestea se schimbă și nu te poți bizui pe memorie. Este imposibil să reții aceste schimbări infime. Avantajul poate trece foarte ușor de partea celui care își ia avânt în ultimul ceas. Avocatul s-a întrerupt. Drept

urmare, există măsuri de protecție care prezintă deopotrivă pericole și oportunități. La sfârșitul fiecărei zile se face un bilanț. Pe una dintre fețe este lista dovezilor care disculpă. Pe cealaltă, a celor care inculpă. La sfârșitul documentului, apare punctajul. În fiecare zi câștigă una dintre părți — apărarea ori acuzarea.

Și-a plimbat privirea prin încăpere. Există un sistem de măsurare. Așadar, oricât ne-ar spune instinctul să creăm o narațiune persuasivă pe parcursul zilelor, și săptămânilor, și lunilor de proces, nu vom câștiga decât dacă vom sta cu ochii pe ceea ce se întâmplă zi de zi. Pe ce probe au fost înregistrate în acest document. E nevoie de strategie și tactică. Și oricât — iar în acel moment l-a privit în față pe fostul președinte — de important ar fi să ne concentrăm asupra imaginii de ansamblu, oricât de mult ne-am dori să ne concentrăm asupra poveștii care se relatează dincolo de pereții sălii de judecată, trebuie să procedăm ținând cont de acest punctaj. Victoria ori înfrângerea noastră depind de aceste numere. Nu de — prestația, ca să spun așa, celui mai recent martor al nostru,

Katie Kitamura

care, oricât de satisfăcătoare va fi fost pe plan personal, nu a fost de niciun folos pentru cazul nostru.

Și-a dres glasul și a luat de pe masă un dosar, așteptând ca eu să închei. Lângă mine, fostul președinte ședea nemișcat. Eram suficient de aproape pentru a-i observa textura pielii, particularitățile trăsăturilor, simțeam mirosul săpunului pe care-l folosisese probabil de dimineață. Nu s-a mișcat cât i-am vorbit la ureche, pe cât de rapid și discret cu putință; eram conștientă că toți cei aflați în încăpere așteptau. M-am gândit cât de diferit era genul acesta de interpretariat față de munca realizată în cabină, când ni se cerea să vorbim limpede și să articulăm fiecare cuvânt pentru public, pentru procesul-verbal. Aici vorbeam în murmure și șoapte, era ceva insidios în comunicare. Am terminat rapid și am amuțit.

Nu-mi dădeam seama ce simțea fostul președinte, dacă acceptase sau măcar pricepuse sfaturile destul de tehnice și, în mod cert, contraintuitive ale avocatului. Curtea părea, la prima, dar chiar și la a doua vedere, un loc conceput pentru persuasiunea narativă. Fostul președinte nu dădea niciun semn,

nici într-un sens, nici în celălalt, și după o clipă avocatul a continuat. A urmat o nouă discuție la fel de tehnică, conținutul ei era obscur în cel mai bun caz, și pe măsură ce minutele se scurgeau am început să pierd firul a ceea ce era, de fapt, în discuție.

Nu mă ajuta nici faptul că interpretariatul te poate dezorienta atât profund, poți fi atât de absorbit de detaliile actului în sine, de încercarea de a rămâne cât de fidel posibil cuvintelor rostite mai întâi de subiect și pe urmă de tine însuși, încât nu sesizezi neapărat sensul propriu-zis al frazelor: realmente nu știi ce spui. Limbajul își pierde sensul. Asta mi se întâmpla mie acum, în sala de conferințe. Eram absorbită de sarcina prezentă, de decodarea limbajului juridic în care era împachetat ermetic conținutul conversației, astfel încât nimic să nu poată pătrunde și nimic să nu poată scăpa din el. Și totuși — uitându-mă la blocnotesul din fața mea, acoperit de notițe stenografice — ceva îmi scăpa. Vedeam cuvintele pe care le rostisem încă de-acum aproape douăzeci de minute, *raid peste graniță, groapă comună, tineri înarmați*.

Katie Kitamura

Am întins mâna după paharul cu apă. Acum vorbea unul dintre asociații juniori — un zid masiv de cuvinte care se rostogoleau spre mine cu toată forța, în timp ce eu beam toată apa din pahar, îmi turnam alta și o beam și pe aceea. Am pus paharul jos, îmi pierdusem șirul, m-am uitat iarăși la blocnotes, de parcă aș fi găsit acolo un indiciu. Asociatul s-a întrerupt brusc, fostul președinte s-a întors să mă privească. Totul e în regulă? a întrebat tăios asociatul. Am nevoie de un moment, am spus. Ne putem întoarce — asociatul a răspuns nerăbdător, Da, da, sigur. Până unde? A schimbat o privire cu Kees, care mă urmărea cu brațele încrucișate. Tăcuse tot timpul, acum a luat brusc cuvântul. Haideți să facem o pauză. Cinci minute? Ceilalți s-au ridicat și ei imediat în picioare, de parcă abia ar fi așteptat un pretext să facă o pauză.

Spre surprinderea mea, fostul președinte s-a ridicat și el și a ieșit din încăpere împreună cu ei, părea să aibă deplină libertate de mișcare. Am privit în urma lui. Eu am rămas pe scaun, deși o gură de aer mi-ar fi prins bine, poate chiar mai bine decât celorlalți. Încăperea se golise

aproape în totalitate, când am remarcat că înăuntru mai rămăsese doar Kees, el era singurul care nu ieșise. S-a apropiat și s-a oprit în fața mea. Știu că ai fost chemată în ultimul moment și îți sunt recunoscător, a spus. Am dat din cap, eram suspicioasă, tonul lui era nedefinit, obstinat ambiguu, e adevărat că se purta cu familiaritate, dar nu exista niciun semn concret de recunoaștere nici în purtarea lui, nici în vreunul dintre cuvintele pe care le rostea. I-aș fi putut adresa câteva întrebări sau chiar aborda prima subiectul, dar situația era departe de a fi neutră. Kees se afla într-o poziție de putere considerabilă, o singură reclamație ar fi fost suficientă și contractul meu poate n-ar fi fost desfăcut, dar în mod cert n-ar mai fi fost prelungit.

Te simpatizează, a spus Kees deodată. Prezența ta e ca o alinare pentru el. Am încercat să nu tresar, eram conștientă de faptul că Kees mă observa atent. Diverse cuvinte mi-au trecut prin minte — *făptaș*, *raid*, *purificare etnică*. Dar acesta nu este singurul motiv pentru care prezența ta aici ne este folositoare, a continuat Kees. Și-a încrucișat brațele și a coborât privirea în

Katie Kitamura

podea. Reacția ta ne ajută să înțelegem posibilele efecte emoționale ale dovezilor și mărturiilor. Am devenit, în oarecare măsură, prea insensibili. A făcut un gest cu o mână către documentele împrăștiate pe masă. Deși suntem obligați să ne ocupăm de aspecte tehnice, e important să nu uităm elementul emoțional. Reacția ta ne amintește cât de schimbătoare sunt sentimentele față de un caz de acest gen.

A pronunțat cuvântul *sentimente* cu un dispreț ușor, dar neîndoielnic. Kees m-a privit. Știi, a continuat, și un zâmbet îi juca acum pe buze, îmi pari cunoscută, ne-am mai întâlnit undeva? Eu am tăcut, în vreme ce el a venit mai aproape. S-a așezat pe marginea mesei de conferință, cu picioarele înclinate către mine, cu corpul la o distanță de numai câțiva centimetri. M-am întrebat de câte ori făcuse exact aceleași gesturi, care erau deopotrivă obscene și impersonale. Eram tot mai convinsă că nu-și amintea de mine și că abordase exact la fel sute de alte femei, *ne-am mai întâlnit undeva?* Am auzit un zgomot afară, pe coridor, și m-am întors să mă uit — glasuri s-au apropiat și s-au stins iarăși, trecuse cineva.

Dar fusese suficient, Kees s-a ridicat brusc și s-a întors la locul lui, de cealaltă parte a mesei. Purtarea i se schimbase, acum își răsfoia documentele cu o mină încruntată. Tocmai mă pregăteam să mă ridic de pe scaun, când m-a privit peste masă și, brusc, a spus: te vezi des cu Adriaan? Cuvintele păreau să fi rămas suspendate în aer, nici ele în sine, nici modul în care le pronunțase nu aveau nimic special,

deși poate că exagerase tonul nepăsător. Dar chiar înainte să ridic privirea am știut că voi descoperi un licăr de răutate în ochii lui, iar când privirile ni s-au întâlnit era într-adevăr acolo, probabil fusese acolo de la bun început, în acel moment au început să intre ceilalți și înainte ca eu să apuc să-i răspund Kees s-a aplecat din nou asupra documentelor sale. A scos un sunet ușor enervat, după care a ridicat ochii și a spus tăios: vă rog să intrați. Suntem în întârziere. Să nu mai pierdem timpul.

Fostul președinte s-a așezat lângă mine. Mi-a făcut un semn din cap, iar eu i-am răspuns. A oftat și și-a frecat fața cu o mână. S-a întors spre mine și a întrebat, în franceza lui calmă și armonioasă: nu vă deranjează toate astea? A gesticulat către masă, poate către întreaga încăpere, privirea i-a căzut pe blocnotesul meu și pe cuvintele mângălite pe paginile lui, cuvinte pe care nu avea cum să le descifreze, date fiind scrisul și stenografia, dar al căror conținut îi era bine cunoscut. A tresărit, de parcă ar fi fost jenat, și a făcut cu mâinile un gest ciudat, de implorare. E mult, știu. Pare mult mai rău decât este,

limbajul nu este nuanțat. S-a încruntat, cu privirea tot pe blocnotes. Un singur cuvânt — *făptaș* — pentru atât de multe acte, înfăptuite dintr-atât de multe motive.

A clătinat din cap și a oftat. Sigur, nu e nevoie să vă spun eu acest lucru, a continuat. Acesta este domeniul dumneavoastră, dumneavoastră lucrați cu cuvinte. Ceilalți din încăpere vorbeau încet sau își răsfoiau documentele. Aștepta să-i răspund. Am ezitat și pe urmă am spus: sarcina mea este să micșorez pe cât posibil spațiul dintre limbi. Nu era dojana pe care aș fi vrut s-o rostesc, iar ca afirmație era prea abstractă, nu spunea aproape nimic. Și totuși era adevărată: nu aveam de gând să estompez sensul faptelor sale, al acestor cuvinte pe care el le considera inadecvate, sarcina mea era să mă asigur că nu există cale de scăpare între limbi.

Fostul președinte tăcea, aștepta, după toate aparențele, să continui. Dar eu nu mai voiam să spun nimic și, într-un final, fostul președinte s-a uitat la Kees și a spus fără tragere de inimă, resemnat: bun. Continuăm? Și atunci am înțeles în sfârșit că era plictisit, plictisit de recitarea propriilor crime, plictisit de alcătui-

rea unei strategii juridice care încă îl mai putea elibera. I-a examinat pe avocații adunați în jurul mesei, îi erau insuportabili fiindcă erau manifestarea fizică a vinovăției lui, de care eu nu mă îndoiam. Acești bărbați care-l agasau cu specificul faptelor sale, își dorea să scape de ei, așa cum își dorea să scape de vină.

De aceea îmi percepea prezența ca pe o alinare. Nu pentru că ar fi avut nevoie să-i traduc, nici măcar pentru că aș fi reprezentat o diversiune amuzantă, ci pentru că dorea ca cineva să-i fie alături în toate aceste ore lungi, cineva care să nu insiste să-i cerceteze faptele din trecut, din fața cărora nu mai exista nicio scăpare. Și mi-am dat seama că pentru el eu eram un simplu instrument, cineva fără voință sau judecată, o zonă liberă de conștiință în care să poată evada, singura companie pe care o putea suporta acum — acesta era motivul pentru care-mi solicitase prezența, acesta era motivul pentru care mă aflam acolo. Îmi venea să mă ridic și să părăsesc încăperea, să explic că se făcuse o greșeală. M-am și văzut făcând acest lucru. Dar numai în mintea mea. Nu asta s-a întâmplat în realitate. În realitate am rămas pe scaunul meu, am interpretat pentru fostul președinte, am rămas acolo, în spațiul acela, cu bărbații aceia, până când nu m-au mai vrut.¹⁰

Vernisajul Janei de la Mauritshuis era mai aglomerat decât de obicei, probabil datorită temei expoziției, care era deopotrivă serioasă și ironică. Jana vorbea frecvent despre presiunea de a obține un număr mai mare de vizitatori, de a găsi căi de reorganizare a colecției permanente

Katie Kitamura

pentru ca aceasta să atragă un public mai tânăr și mai larg.

Cu acest imperativ în minte concepușe Jana expoziția actuală, care era intitulată „Slow Food” și reprezenta prima expoziție a muzeului dedicată naturilor moarte cu mâncare. Jana recunoștea că ideea și îndeosebi titlul erau o stratagemă, ceva cu totul diferit de primele două expoziții pe care le supervizase. Dar insista că ideea i se păruse cât se poate de merituosă. E un subiect distinct în Epoca de Aur a picturii, un gen bine definit, spunea, chiar dacă titluri precum *Natură moartă cu brânză, migdale și covrigi* te fac să te gândești la o sculptură de Jeff Koons. Aș zice că este un subiect interesant în sine. Sunt multe de spus despre clasa socială și consum, și despre cultura etalării.

M-am uitat la oamenii adunați în holul muzeului, femeile îmbrăcate în haine de designer și bărbații jucându-se ostentativ cu telefoanele. Își beau vinul și stăteau în jurul bustului lui Johan Maurits, care fondase muzeul din averea agonisită în comerțul transatlantic cu sclavi și expansiunea Braziliei olandeze — Jana îmi relatase povestea cu ocazia unei vizite precedente. Ea își dorea

ca bustul să fie dat jos nu doar din cauză că glorifica un negustor de sclavi și un colonialist, ci și din cauză că nici măcar nu era o operă de artă reușită. Trebuia să-i dau dreptate, îl găseam pe Maurits, în această reprezentare a lui Bartholomeus Eggers, deosebit de pompos, cu fălcile și buzele lui strânse și cu hainele împopoțonate. Se holba în depărtare, ținându-și o mână la piept, cu degetele răsfirate. Deși bustul era înconjurat de vizitatori, nimeni nu părea să-i acorde atenție, istoria era prezentă, dar ignorată. Pe când mă uitam la el, un bărbat în costum a căscat și s-a atins de bust, înainte de a-și corecta din nou, alene, poziția.

Am urcat la etaj, unde am zărit-o pe Jana în capătul galeriei, adâncită într-o conversație cu două femei blonde, perfect coafate; amândouă purtau taioare și pantofi cu tocuri înalte, de parcă tocmai veniseră de la birou. Atenția pe care le-o acorda Jana părea să sugereze că erau donatoare — dădea din cap cu entuziasm, dar zâmbetul îi era crispat și găunos. Nu voiam să le întrerup, drept pentru care m-am dus în cealaltă galerie, care găzduia colecția permanentă. Spațiul era

Katie Kitamura

pustiu și m-am plimbat prin el fără să mă deranjeze nimeni, sunetele mulțimii se stingeau pe măsură ce străbăteam galeria.

Sălile de la Mauritshuis erau intime ca dimensiuni, galeriile aveau o atmosferă aproape domestică în comparație cu spațiile expoziționale ale altor muzee, a căror întindere enormă părea să-l silească pe vizitator să trăiască experiența desăvârșirii. M-am gândit că preferam intimitatea acestor săli, care erau mai potrivite pentru tablouri nu doar datorită dimensiunii lor — unele dintre lucrări nu erau mai mari decât o coală de hârtie, genul de care-ți vine să te apropii, pe care nu le poți privi de la distanță —, ci și pentru că erau atât de profund personale. Spre deosebire de pânzele din expoziția Janei, picturile din acest spațiu înfățișau în primul rând oameni, bărbați, femei, copii.

Lipsa de naturalețe cu care pozau era evidentă, dar asta nu le diminua câtuși de puțin intimitatea — de fapt, tocmai actul de a poza, relația pe care acest act o implica, crea senzația de stranie familiaritate. În unele cazuri era limpede că pozau pentru pictor, priveau țintă în ceea ce eu

consideram a fi obiectivul sau ochiul camerei, deși, bineînțeles, conceptul era un anacronism, cu siguranță nu priviseră într-un aparat, ci în ochii celui ce-i picta. Ideea era aproape imposibil de intimă, noțiunea unei priviri umane atât de susținute depășea sfera trăirilor contemporane.

Din acest motiv, tablourile deschideau o dimensiune pe care, în mod normal, nu o vezi în fotografii; în picturile acestea simțeai greutatea timpului trecător. M-am gândit că acesta era motivul pentru care, în timp ce stăteam în fața portretului unei fete în penumbră, privirea ei avea ceva deopotrivă prudent și vulnerabil. Nu era contradicția unui singur moment, ci era, mai degrabă, ca și când pictorul ar fi surprins-o în două stări sufletești diferite, două dispoziții distincte pe care reușise să le rețină într-o singură imagine. O multitudine de momente similare erau probabil surprinse pe pânză, între cel în care se așezase pentru prima oară în fața pictorului și cel în care se ridicase de pe scaun după ultima ședință, cu ceafa și bustul înțepenite. Această stratificare — de fapt, un soi de estompare temporală sau de simultaneitate — era poate

Katie Kitamura

ceea ce diferenția în cele din urmă
pictura de fotografie. M-am întrebat
dacă acesta era motivul pentru care
pictura contemporană mi se părea
mult mai plată, parcă-i lipsea
profunditatea misterioasă a acestor
tablouri, fiindcă foarte mulți pictori
lucrează în ziua de astăzi după
fotografii. Am trecut la următorul
tablou, care înfățișa o tânără așezată
la o masă, cu fața luminată de
flacăra unei lumânări — fruntea lată
și obrajii rotunzi erau scăldați în
lumină aurie, cutele scrobite ale
bluzei albe erau aproape orbitoare.
Modul în care folosea pictorul
clarobscurul era frapant, cel puțin
pentru privirea mea de diletantă —
n-aș fi putut să-i descriu caracte-
risticile precise, știam doar că era ca
și cum lumina ar fi fost redată
tridimensional, trecând dincolo de
rama tabloului, astfel încât pânza
însăși părea a fi sursa iluminării. Un
bărbat stătea în spatele tinerei
femei, rezemat de masă, cu o
atitudine dezinvoltă și vulgară, într-
un fel scârboasă, și părea să-i
invadeze spațiul personal, deși
„spațiu personal” nu era o expresie
care să-i fi venit în minte tinerei
femei, ci doar un alt anacronism.

M-am apropiat de tablou. Tânăra femeie —
O fată, de fapt — lucra la o broderie,
o sarcină domestică neînsemnată,
care era improbabil să-l intereseze
pe tânărul cu căciulă și tunică de
cazac. El se uita la ea cu jind, era
evident că nu munca ei, ci fata însăși
îi trezise atenția. Ea era îmbrăcată în
alb, el în negru, simbolismul era
destul de clar, dar adevărata natură
a întâlnirii lor îmi era nelămurită. M-
am uitat la titlul tabloului — de
obicei, titlurile acestor picturi erau
descriptive, niciodată foarte poetice,
nu aveau nimic din obscuritatea
forțată a titlurilor obiectelor de artă
contemporane. Tabloul era intitulat
„Bărbat oferindu-i bani unei tinere”.

M-am uitat din nou la tablou, de
data aceasta am văzut că bărbatul
ținea câteva monede în palma făcută
căuș. Îi oferea această mână cu
discreție, cu cealaltă o trăgea ușor
de braț, de parcă ar fi vrut să îi
distragă atenția de la munca ei către
propunerea pe care i-o făcea. Am
remarcat iscusința ieșită din comun
cu care comunicase artistul
subtilitățile forței și rezistenței —
dramatismul gestului cu care o
trăgea de braț, rigiditatea posturii ei,
ochii care

Katie Kitamura

1 se măriseră de teamă.

Dar adevărata tensiune din tablou nu se afla în coerența extraordinară cu care fusese redat momentul contactului, ci mai degrabă în lipsa de coerență care constituia esența imaginii. Oricât de mult aş fi privit tabloul, nu puteam împăca modestia absolută a tinerei femei, al cărei corp era în întregime acoperit, cu excepția feței și a mâinilor, cu purtarea lascivă și propunerea pe care i-o făcea bărbatul. Poate îi propunea pur și simplu să-i cumpere broderia? Dar atunci cum se explica expresia temătoare de pe chipul tinerei? Cum se explica concentrarea ei, atât de fragilă și încărcată de sens, de parcă ar fi fost singurul mod de a-l refuza care-i era permis?

M-am uitat iarăși la cartonașul cu titlul tabloului, spre surpriza mea am constatat că fusese realizat de o femeie, Judith Leyster. Nu mai auzisem de ea, totuși știam că era neobișnuit ca o femeie să se bucure de o asemenea recunoaștere în Epoca de Aur, chiar și astăzi se întâmplă rar ca o pictoriță să atingă statutul colegilor ei bărbați. Potrivit cartonașului, Leyster era născută în 1609. Tabloul era datat 1631: avea

doar douăzeci și doi de ani când îl pictase. Mi se părea uimitor că îl pictase cineva abia trecut de douăzeci de ani, frapantă era nu doar iscusința tehnică — deși era extraordinar ca cineva să atingă un asemenea nivel de măiestrie la o vârstă atât de fragedă — ci însăși ambiguitatea imaginii.

M-am întors din nou la pânză și mi-a trecut prin minte că numai o femeie ar fi putut realiza această imagine. Nu era un tablou al tentației, ci mai degrabă al hărțuirii și intimidării, o scenă care s-ar putea produce chiar în acest moment, în aproape orice loc de pe pământ. Pictura se construia în jurul unei schisme, înfățișa două poziții subiective ireconciliabile: bărbatul care considera că scena era una de ardoare și seducție și femeia care fusese azvârlită într-o stare de frică și umilire. Această schismă, abia acum mi-am dat seama, era adevărata lipsă de coerență care anima tabloul și adevăratul obiect al privirii lui Leyster.

Aici erai. Speriată, m-am răsucit. Fusesem atât de absorbită de pictură, încât nu auzisem pașii prin galerie. Jana stătea în fața mea. Nu ne mai văzuserăm de la cina cu

Katie Kitamura

Adriaan, de acum mai bine de o lună. Fusesse ocupată cu expoziția și, cu toate că îi trimisese câteva mesaje, nu primisese niciun răspuns de la ea până când mă sunase și insistase, în maniera ei șarmantă și directă dintotdeauna, să particip la vernisaj și la cina de după. I-am spus că voi veni, îmi lipsise compania Janei și voiam să vorbesc cu ea despre Adriaan. Lucrurile nu merseseră bine în ultima lună și începusem să simt că forma și semnificația absenței lui începeau să se modifice.

Dintr-o săptămână se făcuseră două, fără nicio explicație ori altceva, în afară câteva scuze sumare. Mă simțeam deja vulnerabilă, când neliniștea mi-a fost substanțial sporită de o nouă întâlnire cu Kees. La nici o săptămână de la prima mea ședință cu fostul președinte am fost chemată la o nouă întâlnire a apărării. Când am ieșit din sala de conferințe, Kees s-a repezit pe coridor. Odată ajuns în dreptul meu, a încetinit, cu o expresie puțin surprinsă pe față, ca și cum ar fi dat peste mine întâmplător, de parcă nu tocmai petrecuserăm câteva ceasuri împreună și acum alerga după mine. Instinctiv, am început să merg ceva mai

repede. El a ținut pasul cu mine, până când m-am oprit și m-am întors spre el exasperată.

Voiam doar să te întreb ce mai faci, a spus. Avea un ton ofuscat și, instantaneu, m-a făcut să mă simt de parcă aș fi reacționat exagerat, își strânsese brațele într-un mod care întâi mi s-a părut nefiresc și pe urmă puțin amenințător. Îmi imaginez că nu ți-e ușor.

E okay, am răspuns tăios.

Zău? Da, poate ai dreptate. A ezitat, ochii lui îmi scrutau fața cu aviditate. Nu cred că Adriaan are vreo șansă. Gaby e foarte prinsă de noul ei bărbat.

Am avut senzația că încasasem o lovitură în piept.

Nu cred că înțeleg.

Ce să înțelegi? E așa cum îți spun. N-o s-o facă să se întoarcă la el.

Dar e...

Ce, încă îndrăgostit de ea? E o chestie, desigur, să fugă după ea în Portugalia. Gaby m-a sunat chiar în seara aceea, întreaga situație i s-a părut destul de irațională și deranjantă, se pare că noul ei bărbat e predispus la crize de gelozie. M-am tras puțin înapoi când a repetat *noul ei bărbat* cu un ton lasciv și irascibil.

Katie Kitamura

A clătinat din cap și din deget înspre mine. I-a cam stricat apele, amicul nostru Adriaan, când a apărut așa la ea. Și copiii, bineînțeles — a lăsat fraza neîncheiată, copiii erau, în mod evident, un subiect prea prozaic pentru a fi discutat.

Bănuiesc că ei sunt fericiți să-l vadă, am spus. Aveam gura uscată și cu greu îmi găseam cuvintele.

Da, ei bine — copiii da, nu-i așa? A trecut grăbit peste asta, deși vorbele lui nu prea aveau sens. Dar să-l lăsăm pe Adriaan, a spus rânjind și s-a aplecat spre mine. Mă întrebam dacă n-ai vrea să bem ceva împreună.

Am fost deopotrivă paralizată și consternată de tupeul acestui bărbat, tehnica lui era remarcabil de repetitivă, aceeași strategie de fiecare dată, exploata starea de dezorientare a celuilalt. O metodă răsufată și, totuși, nu lipsită de efect, încât eram într-adevăr dezorientată, deși nu în sensul sperat de el. Mi-am cerut scuze și am ieșit grăbită din clădire, după ce mi-am recuperat geanta de la gardian. Mi-am scos telefonul și i-am scris lui Adriaan: *ești okay?* Mi-a răspuns imediat: *da, toate bune?* Și pe urmă nimic.

Nu știam ce să fac, cu atât mai puțin ce să cred. Adriaan îmi spusese deja că situația cu Gaby era complicată și pe măsură ce zilele se făceau săptămâni, și acum chiar o lună întreagă, îmi trecuse desigur prin minte că situația între ei se încălcea tot mai mult, în loc să se descâlcească. Era posibil să se fi răzgândit? Era posibil să nu-mi fi spus tot adevărul? Nu era ceea ce sperasem, acum îmi dădeam seama că mă găseam într-o situație precară. Dacă Jana m-ar fi întrebat cum stătea treaba cu Adriaan, aș fi putut să-i spun lucruri diferite: că nu prea știam nici eu, că mă mutasem în apartamentul lui, că toată povestea era pe punctul de a se fâsâi sau, oricum, pe acolo.

Dar nu m-a întrebat, cel puțin nu în acel moment. Era însoțită de o femeie elegantă, pe care nu o cunoșteam, îmbrăcată cu stil, genul de femeie pe care aș fi admirat-o pe furiș pe stradă. Ea este Eline, a spus Jana, voiam să vă fac cunoștință. Femeia a zâmbit când mi-a luat mâna și, deși eram cu mintea în altă parte, am simțit imediat că-mi plăcea. Te-ai plictisit rău? a întrebat Jana. Am scuturat din cap. Nu, m-am lăsat absorbită de pictura aceasta. Am

Katie Kitamura

arătat către tabloul lui Leyster și am adăugat: nu știu cum se face, dar nu am remarcat-o până acum.

Propunerea, a spus Jana. Așa i se spune de obicei. O piesă frumoasă. Leyster a fost un caz unic — una dintre primele femei din breaslă care a dobândit o oarecare faimă în timpul vieții. Dar, după moarte, multe dintre tablourile ei au fost atribuite altor pictori, abia către sfârșitul secolului al XIX-lea s-au corectat erorile. Și pe urmă? am întrebat. Jana a ridicat din umeri. Ei bine, tablourile ei sunt aici. Bănuiesc că e destul de cunoscută, dar mai puțin decât ar merita. Am dat din cap, am observat că și Eline studia tabloul. Ai terminat? am întrebat-o pe Jana și ea a scuturat din cap. Nu, trebuie să mă întorc. Dar rămâi la cină? Am încuviințat din cap; Jana bătea deja în retragere, mi-am dat seama că unul dintre motivele pentru care dorise să mi-o prezinte pe Eline era ca să avem fiecare cu cine sta de vorbă.

Jana are darul prieteniei, a spus Eline. Insistă asupra acestui lucru. Am râs amândouă. Vorbele ei erau blânde, dar fără ocol, și ne-am simțit imediat bine una în compania celeilalte. În scurta pauză care a urmat,

mi-am dat seama că Jana plecase fără să fi stabilit vreun teren comun între noi, nu știam nimic despre femeia de lângă mine. Când am început să ne plimbăm, Eline a arătat spre tablourile din galerie. Au o atmosferă de liniște perfectă, dar nu a fost o perioadă lipsită de frământări. Imperiul olandez se extindea rapid, în multe privințe tablourile acestea trebuie interpretate în acel context.

Domesticitatea neobosită a acestor interioare liniștite dobândește un alt sens, privită în această lumină, a spus. Semnifică ceva — să privești în interior, să întorci spatele furtunii care se pregătește afară.

I-am răspuns că părea să știe o mulțime despre acea perioadă și a zâmbit. Sunt istoric de artă, predau la universitate. E surprinzător că nu am cunoscut-o pe Jana mai devreme. Haga e un oraș atât de mic, iar lumea artei e și mai mică, dar presupun că ea nu locuiește de multă vreme aici. Am știut, desigur, că primise postul, a adăugat. În timp ce străbăteam galeriile, revenind treptat spre expoziția Janei, am întrebat-o ce părere avea despre expoziție. A făcut o treabă excelentă, a spus Eline. Și cu expoziția, și cu

Katie Kitamura

poziția ei în general. Nu-i deloc ușor ce i se cere să facă. Trebuie să modernizeze instituția, dar să ne mulțumească și pe noi, istoricii de artă. Am întrebat-o dacă așa se cunoscuseră și a răspuns: nu, ne-am cunoscut într-un cu totul alt context, a fost destul de neașteptat. Nu a mai adăugat nimic și nici eu nu doream să insist, existau atâtea circumstanțe în care s-ar fi putut cunoaște, după cum spusese Eline, Haga era un oraș mic.

Ajunseserăm în spațiul destinat expoziției, care se golea rapid. Un plasator s-a apropiat și ne-a întrebat dacă participăm la cină și, dacă da, ne ruga să coborâm. Am schimbat o privire cu Eline, Jana nu era nicăieri, și o clipă mai târziu am coborât în holul muzeului, unde fusese amenajată o scenă sofisticată. Mese lungi, de banchet, peste care fuseseră așternute fețe de masă albe, veselă de porțelan și lumânări. De jur împrejurul holului fuseseră amplasate feluri de mâncare ce imitau perfect tablourile din expoziție.

E ca o inversare a poveștii lui Zeuxis și Parrhasius, a spus Eline cu un zâmbet amuzat. Am încercat să-mi amintesc la ce se referea, era

ceva ce învățasem la școală — o poveste despre o întrecere menită să-l desemneze pe cel mai bun pictor din Grecia Antică. îmi aminteam doar că Zeuxis pictase un tablou cu struguri într-un mod atât de realist încât păsările coborau în zbor să ciugulească din pânză. Aceasta era povestea doar pe jumătate și nu-mi mai aminteam ce urmase, ce realizase pictorul rival, Parrhasius. Imaginea păsărilor care se năpusteau asupra mulțimii, lovind cu aripile lor pânza, comprimase restul narațiunii. În orice caz, după cum spusese Eline, scena din holul muzeului era în mod cert o inversiune perfectă a tabloului pe care-l pictase Zeuxis — așezaseră până și rame în jurul fiecărui tablou, prin care oaspeții erau invitați să întindă mâna pentru a lua o bucată de brânză sau o pulpă rumenită, ba chiar pentru a smulge un bob de strugure.

Eram convinsă că Jana era mulțumită de această etalare impresionantă, chiar ostentativă. Spațiul fremăta de oaspeți încântați, de sunetele și sporovăiala lor apreciativă. Jana a apărut în acel moment în spatele nostru, m-a cuprins cu un braț pe după umeri și

Katie Kitamura

ne-a întrebat ce părere aveam. Eline a spus imediat că era splendid și Jana a spus că angajaseră un food artist să creeze dioramele, o tânără care studiasse la Rijksakademie și acum primea comenzi de la toate marile bienale. A fost smulsă de lângă noi înainte de a mai putea continua, am observat că era animată de succesul serii. Nu exista un plan oficial de așezare la mese, în schimb, un impozant munte de farfurii se înălța pe o masă în mijlocul holului. Invitații se înghesuiau în jurul tablourilor cu farfurii în mâini, tăind prin rame din hălcile de carne și calupurile de brânză, întreaga scenă era bizară și amuzantă.

M-am gândit la Adriaan, mi-a trecut prin minte că aceasta era lumea în care trăise el cu Gaby. S-ar fi simțit în largul lor circulând prin acest spațiu, eram convinsă că, împreună, i-ar fi cunoscut pe majoritatea celor prezenți, într-un fel era mai degrabă lumea lor decât cea a Janei. Am simțit un val de frică ce năvălea în mine. Locul meu nu era aici. L-am revăzut în gând pe Adriaan împreună din nou cu Gaby. În jurul nostru se formau cozi. Mergem? a întrebat Eline cu

blândețe, de parcă ar fi observat că eram cu gândul aiurea. îmi place cum arată tabloul acela de Clara Peeters.

A arătat spre un aranjament de brânzeturi și a spus râzând: mă tem că cina noastră va consta din brânză și pâine, peștele și homarul s-au epuizat deja. Era adevărat, la mesele de banchet ședeau acum invitați fericiți, cu grămezi de mâncare pe farfurii. Ospătari circulau cu carafe de vin, nimic nu fusese omis. Ne-am așezat la rând și pe urmă ne-am întins prin ramă să ne tăiem felii de brânză. Eline și-a luat un măr și un alt fruct dintr-un alt aranjament. E splendid realizat, a murmurat, în timp ce mușca dintr-o piersică și examina scena. Dacă te uiți atent, luminile au fost așezate astfel încât să imite picturile. A arătat către instalația de iluminat de deasupra. Până și distrugerile sunt cumva haioase și interesante, nu ai ocazia să vezi tablourile într-un asemenea stadiu.

După un timp ni s-a alăturat și Jana. S-a așezat pe scaunul de lângă mine și și-a scos pantofii cu tocuri înalte. Ce seară de pomină, a spus. Părea obosită, cuvintele ei erau puțin ambigue, seara ar fi putut fi un

Katie Kitamura

succes ori un dezastru. Eline a adăugat: e un mare succes, cred că ești foarte mulțumită. Jana s-a aplecat în față nerăbdătoare. Ce spuneți de expoziție? a întrebat. Eline a luat mâinile Janei între ale ei și le-a strâns: e un triumf. Era multă bunătate în privirea ei și cu toate că nu mă îndoiam că vorbele îi erau sincere am remarcat că era conștientă de cât de mult însemnau pentru

Jana. Jana a dat din cap, ușurată parcă, și Eline s-a ridicat după un timp și a spus că trebuie să plece. Mă bucur foarte mult că ne-am cunoscut, mi s-a adresat mie și, deși cuvintele ei erau pur convenționale, am simțit din nou că erau sincere. Ai vrea să ne mai întâlnim? a întrebat, iar Jana a spus imediat că ne va pune în contact.

Eline a zâmbit și ne-a urat noapte bună. Privind în urma ei, Jana a căscat, holul se golise și se părea că își încheiase în mod oficial ziua de muncă, s-a întins după paharul ei de vin. E drăguță, nu-i așa? Ți-a plăcut? a întrebat. Foarte mult, am spus. Cum v-ați cunoscut?

Stătea în fața clădirii mele.

Cum adică?

Fratele ei e bărbatul care a fost atacat — îți aduci aminte, jaful de luna trecută.

M-am uitat la ea tulburată.

Nu ți-a spus? Jana a sorbit din pahar. Așa ne-am cunoscut, stătea în fața clădirii, la vreo săptămână de la atac. Era atât de evident că locul ei nu era acolo, m-am gândit că se rătăcise sau mai știu eu ce, dar, dintr-un motiv sau altul, m-am oprit și am întrebat-o dacă era totul în ordine. S-a uitat la mine și au podidit-o lacrimile. Ne-am dus într-o cafenea după colț și mi-a povestit ce se întâmplase, că fratele ei fusese atacat și bătut pe când se afla în cartier, că era în spital de mai bine de o săptămână.

Jana s-a întins să-mi strângă mâna, purtarea ei era caldă și afectuoasă. Știi, îmi pare rău că nu te-am căutat. Expoziția asta mi-a mâncat tot timpul.

Dar e bine? am întrebat. Fratele ei?

Fratele Elinei? Cred că da, a spus și a ridicat din umeri. Deși nu cred că s-a făcut vreun progres cu cazul lui. Nu-și mai amintește nimic.

Katie Kitamura

Nu mai știe nici măcar de ce
se afla în cartier sau ce
venise să facă acolo. E un
mister total

.Un ospătar umbla prin ceea ce
mai rămăsese din mulțime,
împărțind farfurii cu felii de chec cu
chimion. Jana a luat două farfurii și
mi-a oferit una mie. A început să
mănânce, îi era probabil foame. Ce
mai face Adriaan? a întrebat între
două îmbucături. Nu m-a privit când
mi-a vorbit, dar nu era nimic fals în
tonul dezinvolt cu care îmi adresase
întrebarea, era prea obosită să se
prefacă. Mi s-a părut tare drăguț, a
spus, și purtarea ei era atât de
neutră încât m-am întrebat dacă nu
cumva îmi imaginasem eu toată acea
complicitate și cochetărie. Pare un
om bun. Ceea ce este o raritate. A
mai luat o îmbucătură și pe urmă m-
a privit. Nu crezi? Am dat din cap.
Nu știu de ce, dar nu i-am putut
răspunde altfel. Dar am crezut în
sinceritatea spuselor ei. Seara, mai
târziu, i-am trimis un mesaj lui
Adriaan, l-am întrebat când se
întoarce și pe urmă am întrebat cum
stăteau lucrurile cu Gaby, cum
stăteau lucrurile cu căsnicia lui.

Adriaan nu mi-a răspuns la mesaj. A trecut o zi și, după ce m-am întins a nu știu câta oară după telefon cu speranța că am primit un răspuns, l-am lăsat jos și am privit împrejur. Locuiam în apartamentul lui Adriaan de mai bine de o lună și totuși nu schimbasem aproape nimic în interior. Am realizat că încercasem să ocup apartamentul într-o manieră cât mai discretă cu putință, parcă pentru a-i demonstra lui Adriaan, când avea să se întoarcă, cât de ușor m-aș strecura în țesutul vieții lui, cât de puțin aș deranja. Să înțeleg acest lucru a fost umilitor. Eram ca o femeie care-și aștepta iubitul îmbrăcată într-o lenjerie obscenă, cu corpul expus pe pat într-o atitudine de seducție plină de speranță

Katie Kitamura

M-a cuprins o furie subită și reală față de Adriaan, care mă pusese în situația aceasta absurdă, care-mi ceruse să locuiesc în apartamentul lui și-mi promisese că se va întoarce după o săptămână, doar ca să dispară apoi în tăcere. Nu că n-aș mai fi trăit o tăcere neobișnuită din partea unui bărbat, dar nu m-aș fi așteptat la asta din partea lui Adriaan. Am pus telefonul pe masă, am mai privit o dată împrejur, era adevărat, nimic nu se schimbase în apartament, cu excepția albumului pe care-l cumpărasem în anticariatul lui Anton de Rijk din orașul vechi. Fusesem complice la propria-mi radiere.

Am luat albumul și l-am ținut în mână. Acum îl vedeam drept ceea ce era cu adevărat, artefactul unui scurt moment în care crezusem că mi-aș putea găsi totuși un loc în orașul lui Adriaan. Am aruncat albumul cât colo. Arsura umilinței mi-a stăruit toată ziua în gât, iar a doua zi m-am simțit dezumflată și epuizată. Făcusem totul ca să-mi ușurez plecarea, mă ținusem deoparte, ca rezervă, cerusem prea puțin și acum era prea târziu. Asta simțeam când am primit un e-mail de la Jana, câteva zile mai târziu,

adresat Elinei și mie. Era limpede că eram sortite să fim prietene, scria Jana, prin urmare ne puneam în contact.

M-am uitat mai jos în cronologia e-mailurilor și am văzut că Eline scrisese prima, pentru a o felicita din nou pe Jana pentru succesul expoziției și a-i spune cât de mult se bucurase să mă cunoască. M-am simțit flatată, mi-am amintit că-mi plăcuse Eline și i-am scris imediat. Cred că voiam să mă desprind de propriile gânduri, de întreaga situație imposibilă. Am stabilit să ne întâlnim într-o cafenea din apropierea apartamentului lui Adriaan. Când am intrat, mi-a trecut prin minte că era posibil să mă întrebe dacă locuiam în zonă și nu știam ce să-i spun. Sentimentul de nesiguranță s-a risipit de îndată ce am văzut-o. Ședea la o masă de la fereastră și la lumina zilei părea mai delicată decât în Mauritshuis, cu tenul chiar mai palid. Câteva riduri se vedeau în jurul ochilor, pe care înainte nu le remarcasem, probabil era mai în vârstă decât crezusem inițial.

Când m-am așezat în fața ei, am redevenit conștientă de fratele său, Anton de Rijk și am simțit niște

Katie Kitamura

urzicături pe piele. Era un bărbat pe care nu-l văzusem niciodată, dar de care eram conștientă de ceva vreme și a cărei imagine-fantomă părea s-o evoce ea acum. Eline bea un ceai de plante, a spus că în ultima vreme avea dificultăți să adoarmă. Am dat din cap. Eram sigură că asta se întâmpla din cauza fratelui ei și mi-a trecut prin minte că dacă o voi întreba de ce avea probleme cu somnul s-ar putea chiar să-mi povestească despre atac, despre sănătatea fizică a fratelui.

După o clipă am întrebat: vreun motiv anume? În timp ce-i adresam întrebarea mi-am plimbat privirea prin cafenea, ca și când m-aș fi uitat după chelner, pentru ca interogația să nu capete prea multă greutate. A scuturat din cap. Am o ușoară insomnie, o am de câțiva ani, dar și când eram mică sufeream de insomnie. M-am uitat din nou la ea, zâmbea în timp ce vorbea. Nu puteam dormi în patul meu, a continuat. Mă cățăram în patul părinților mei, adormeam pe jos în living, odată m-au găsit dormind pe blatul de bucătărie. A râs și a sorbit din ceai. Asta nu mi se mai întâmplă, slavă cerului. Dar fac tot ce se poate face, iau măsurile de precauție

necesare. Fără cofeină în timpul zilei, fără ecrane în dormitor.

A făcut o pauză. Nici măcar n-ai comandat, îmi cer scuze. A ridicat o mână și chelnerul a venit la masă. Am comandat o cafea, în pofida propriilor mele probleme cu somnul, care se agravasera de când cu tăcerea recentă a lui Adriaan. După ce chelnerul a plecat, Eline a spus: Jana mi-a zis că ești de mai puțin de un an aici și că pentru tine orașul e încă în faza de probă. Am râs amândouă, menționarea numelui Janei ne-a făcut să ne simțim și mai bine una cu cealaltă. Cum ne descurcăm, a întrebat, te-ai hotărât să rămâi? Poate, am răspuns, dacă mi se prelungește contractul. Nu i-am spus de Adriaan.

Unde e acasă pentru tine?

Familia mea e acum în Singapore. Înainte de asta, am trăit în New York.

A dat din cap. Și îți place munca ta?

Nu e lipsită de complicații, am spus, și m-am gândit la fostul președinte. Ceilalți interpreți începuseră să mă numească preferata lui; era

Katie Kitamura

și nu era o glumă.
înțelesesem că pentru ceilalți
era un semn de recunoaștere
și chiar de distincție să fii
solicitată în felul acesta.
Gândul că o asemenea
atenție putea fi considerată
dezirabilă era tulburător, îmi
schimba perspectiva asupra
colegilor

.întâlnirile puteau fi extraordinar
de monotone, în pofida tensiunii din
încăpere aveam permanent
sentimentul că fostul președinte se
plictisea, că nu auzea cuvintele pe
care le rosteam, că nu asculta
aproape deloc. Am început să mă
întreb dacă procesul acesta în loc să
clarifice caracterul faptelor pe care
le comisesse nu făcea, de fapt, decât
să le îndepărteze tot mai mult, până
când deveneau ireale. Problema
inocenței ori a vinovăției lui părea
să-i intereseze prea puțin pe cei
aflați în încăpere, în schimb vorbeau
despre grade, încadrare și context.

în acele momente, în fața
indiferenței neclintite a fostului
președinte, în mica sală de
conferințe lipsită de ferestre, printre
dosare și teancuri de hârtii, ceva se

cășca larg în mine. Caracterul depersonalizant al sarcinii — eram doar un instrument, și pe parcursul orelor cât mă aflam acolo nu mi se adresau aproape niciodată direct, de fapt, singura persoană care catadicsea să mi se adreseze era fostul președinte — și intimitatea bizară a întrevederii coexistau într-o situație paradoxală, imposibil de împăcat. De fiecare dată mă apropiam de sală într-o stare de agitație și de fiecare dată aveam sentimentul că nu știu ce mă așteaptă în spatele ușii închise. În ceea ce-l privește pe Kees, nu a mai admis niciodată că ne cunoșteam dinainte sau că schimbaserăm câteva cuvinte pe coridor, părea că nici măcar nu se uită la mine — și el se purta de parcă nu aș fi fost prezentă.

Eline îmi aștepta în continuare răspunsul.

Poate fi o provocare din punct de vedere emoțional, psihologic.

Da, a spus. Probabil ești expusă unor lucruri cumplite, nici nu-mi pot imagina.

Ajunși într-un punct în care nu mai înțelegei cuvintele pe care le rostești. Mă pierd — sunt atât de concentrată pe detaliile ședinței încât pierd firul poveștii mai ample.

Katie Kitamura

La sfârșitul unei ședințe nu ți-aș putea spune ce s-a întâmplat pe parcursul ei sau ce s-a spus de fapt.

Chelnerul mi-a așezat în față o ceașcă de cafea.

Ai văzut filmul acela despre o interpretă? a spus Eline după ce chelnerul s-a îndepărtat. Schepsisul poveștii e că, de fapt, tipa este o revoluționară. Sau nu o revoluționară, ci iubita unui revoluționar? Era cam încurcat. În ansamblu, nu m-a prea impresionat. Dar îmi amintesc că mi-am zis, câtă claritate! La final actrița vântură o armă, a dispărut orice urmă de ambiguitate, știe ce are de făcut. S-a întrerupt și a zâmbit. Tu nu ai armă, nu?

Am scuturat din cap. Nu am armă. Și nici claritate.

A râs. Probabil e mai bine așa. Fiului meu cel mare i-a plăcut filmul, cred că e îndrăgostit de actriță, e foarte frumoasă. Am întrebat-o câți ani aveau copiii ei și a spus: zece și doisprezece. A trecut rapid copilăria lor, dar într-un fel și foarte încet. Când sunt mici e epuizant și nu ai timp pentru tine, dar totuși îi poți face fericiți. Ceea ce nu mai e cazul la băieții mei. Sunt suficient de mari pentru a înțelege lucrurile, văd

lumea așa cum este ea. Sunt mai înțelepți, dar și mai vulnerabili.

În timp ce vorbea, m-am gândit la violența care pătrunsese în viețile lor când fratele ei fusese atacat, o violență care nu se mărginea la ecranele tabletelor sau telefoanelor lor, care nu mai era abstractă, ci pe deplin înțeleasă. Aveau zece și doisprezece ani, e adevărat că până la vârsta aceea mulți copii s-au confruntat deja cu moartea, într-o formă sau alta, a unei bunici, a unui bunic, a unui prieten de familie. Dar moartea e ceva abstract, chiar și adulții pot fi incapabili s-o înțeleagă. Violența însă e ceva diferit, violența e mai ușor de înțeles, ea există în universul imaginației.

Trăim niște vremuri ciudate și avem atâtea motive de îngrijorare, a spus deodată Eline. De exemplu, posibilul declin al proiectului european. Am dat din cap. Cu câteva luni în urmă Marea Britanie votase să părăsească Uniunea Europeană, un rezultat care șocase multă lume, inclusiv pe mine. Deși sondajele semnalaseră această posibilitate, pentru mine fusese ceva de neconceput până, și poate chiar după, ce într-adevăr se petrecuse. Rezultatul mă deprimase, nu spunea

Katie Kitamura

nimic bun despre lumea în care trăiam sau despre longevitatea unor instituții precum Curtea; și nici nu erau de bun augur pentru iminentele alegeri din Statele Unite. Dar știam că votul în favoarea Brexitului îi dezorientase și mai profund pe prietenii și colegii mei europeni. Jana fusese consternată, mă sunase imediat ce se publicaseră rezultatele și mă anunțase că acum îi era imposibil să se mai întoarcă la Londra; Marea Britanie nu mai era țara pe care o cunoștea ea.

Mă îngrijorează alegerile de anul viitor din Olanda, țara e cunoscută ca fiind tolerantă, dar, dincolo de aparențe — Eline s-a întrerupt. Dată fiind tendința generală, nu sunt optimistă.

Cred că ți-e greu să le explici copiilor, am spus.

Da. Tatăl lor nu e de niciun folos, mai rău de-atât. E cât se poate de brutal cu ei, nu pare să înțeleagă că sunt încă niște copii, că există o limită a ceea ce pot pricepe. Glasul ei era amar, m-a privit din cealaltă parte a mesei. Sunt divorțată, desigur. Tatăl lor locuiește la Amsterdam.

Dar copiii locuiesc cu tine

?Se duc să-l vadă din două în două weekenduri. Călătorește mult cu serviciul, astfel încât weekendurile acestea nu au loc atât de regulat pe cât ar trebui. Din fericire, fratele meu și soția lui locuiesc și ei la Haga. S-a întrerupt, telefonul i-a zbârnâit și Eline l-a luat de pe masă. Atenția i se îndepărtase de la mine și am simțit spațiul negativ al acestei absențe. A ridicat privirea și a spus că trebuie să plece, tocmai primise un mesaj de la fiul ei. Nu mai are cine să-l aducă cu mașina, trebuie să merg după el.

Am încuviințat din cap și am constatat că eram dezamăgită, deși nu eram sigură de sursa exactă a acestei dezamăgiri — fiindcă trebuia să plece când abia începuserăm să stăm de vorbă sau fiindcă nu apucase să-mi povestească despre fratele ei, Anton, ori din cauză că rămâneam singură, abandonată? Sigur, am murmurat. Și-a scos portofelul și a pus o bancnotă pe masă. Când m-am întins și eu după geantă, a ridicat o mână. Te rog, a spus, e doar o cafea. S-a ridicat în picioare și m-a așteptat. Am divorțat de mult, a continuat în timp ce ne îndreptam spre ieșire. De fapt, s-a întâmplat când eram însărcinată cu

Katie Kitamura

al doilea băiat. Glasul ei era calm și netulburat, era limpede că vorbea despre o dramă care fusese de mult lămurită. Bineînțeles că e important ca băieții să-și cunoască tatăl, dar unchiul lor este, în multe privințe, prezența masculină principală din viețile lor, iar soția lui e mai mult decât o mătușă pentru ei.

După o clipă de ezitare am spus: ai noroc că ești atât de apropiată de fratele tău. Mi s-a părut că șovăie un moment, înainte de a deschide ușa și a se întoarce spre mine. Suntem gemeni, a spus. Nu a mai adăugat nimic și am făcut împreună câțiva pași, până când s-a oprit. Aveam probabil o mină dezolată, fiindcă brusc a spus, ca dintr-un impuls: ce-ar fi să vii o dată la noi la cină? îl invit și pe fratele meu, ai ocazia să vezi familia noastră mică și trăsnită în acțiune. Tu ai frați?

Nu, am răspuns.

A dat din cap, de parcă acum ar fi înțeles ceva despre mine. M-am întrebat deseori, a spus, cum este să nu ai un frate sau o soră. Sau, mai bine zis, m-am gândit mult la asta în ultima vreme.

Deodată s-a întors să plece.
Îți scriu pe e-mail, mi-a
strigat peste umăr, găsim noi
o zi. Nu am apucat să-i
răspund, deja se îndepărta
grăbită. Stăteam și priveam
în urma ei, când mi-am simțit
telefonul vibrând în geantă.
L-am scos imediat, inima îmi
bătea nebunește. Ecranul era
negru și nu aveam niciun
mesaj. Probabil îmi
imaginasem că vibrase. Am
ridicat privirea. Eline
dispăruse și eu rămăsesem
singură. Stăteam în mijlocul
trotuarului, bătea un vânt
tăios și neplăcut. Am
numărat zilele și apoi le-am
mai numărat încă o dată.
Trecuse mai bine de o
săptămână de când îl
întrebasem pe Adriaan când
se va întoarce, cum stătea
treaba cu Gaby, trecuse mai
bine de o săptămână de
tăcere

.12.

În weekend m-am mutat din apartamentul lui Adriaan. Nu mai aveam niciun motiv să rămân acolo și nu-mi mai rămânea nimic de făcut decât să plec. Am străbătut apartamentul și mi-am adunat lucrurile — m-am retras bucată cu bucată. Era mai mult din mine acolo decât crezusem, pe când îmi împătuream hainele și-mi adunam hârtiile m-a încolțit îndoiala. Și odată făcute bagajele, stând în prag cu valizele mele, am simțit deopotrivă îndoială și regret. Mi-am plimbat privirea prin apartamentul în care petrecusem ultima lună și am fost copleșită de gândul că nu voi mai reveni niciodată. Cum se întâmplase? Până și în acel moment eram conștientă că acționam dintr-un sentiment care putea să pălească sau să se transforme. Dar, la un anumit nivel, era deja prea târziu. M-am întors să plec și mi-am dat seama că nu știam unde să las cheile. Cutia pentru scrisori nu mi se părea suficient de sigură, având în vedere că nu știam când avea să se întoarcă Adriaan. Și astfel, după ce am încuiat ușa în urma mea, mi-am pus cheile la loc pe fundul genții. Măcar atât.

A însemnat o schimbare să mă mut înapoi în vechiul meu apartament. Acolo mă simțeam parcă mai puțin acasă decât în apartamentul lui Adriaan. Spațiul părea să aparțină unui străin sau unei persoane pe care nu o mai recunoșteam. Caracterul temporar al locuinței era și mai flagrant decât înainte, încăperile parcă se goliseră de sens în absența mea, pereții parcă erau de hârtie acum. Împotriva voinței mele, încă mai așteptam ca Adriaan să se întoarcă, măcar să-mi răspundă la mesajul pe care i-l trimiseseam, în care-l întrebam dacă puteam sta de vorbă.

Nu i-am spus că mă mutasem din apartament. Poate că o parte din mine credea că dacă am sta de vorbă, dacă mi-ar explica motivele tăcerii lui, m-aș întoarce în apartament, mi-aș despacheta valizele de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, așteptând să revină. Dar nu mi-a răspuns, și zile întregi tăcerea de la Lisabona a pus stăpânire pe mine ca o ceață pe creier. Când am primit e-mailul Elinei, monotonia acelei așteptări a fost temporar întreruptă. Mă invita la cină săptămâna următoare. Vor fi doar ea și fratele ei, o reuniune mică

și nepretențioasă, băieții erau la tatăl lor. I-am răspuns că voi veni și că mă bucuram.

Când am ajuns, casa ei era toată luminată. Draperiile erau trase în fața întunericului, de parcă ar fi declarat că locuitorii acestei case nu aveau nimic de ascuns. Am stat afară și m-am întrebat cum era să trăiești atât de expus, să fii atât de neînfricat. Din stradă vedeai direct în încăperile de la parter și, cu toate că lipsea orice prezență umană, spațiul era ca un decor de teatru, erau o mulțime de informații intime în detaliile dezvăluite de draperii, masa mare de bucătărie, jucării aruncate vraise, un vas pentru câini și un pat.

După cum s-a dovedit ulterior, lucrurile acelea nu aparțineau Elinei, ci chiriașilor care ocupau apartamentul de la parter. Ea locuia la etaj cu băieții ei, care erau, desigur, prea mari pentru jucăriile pe care le văzusem pe geam, dacă aș fi stat măcar o clipă să mă gândesc, mi-aș fi dat seama de eroarea mea. Mi-aș fi dat seama că femeia pe care o întâlnisem la muzeu și la cafenea, femeia al cărei frate fusese de curând atacat, adus într-o stare în care să necesite spitalizare, nu putea trăi

într-un mod atât de inocent — femeia aceea ar încuia ușile, ar trage perdelele, ar pune în funcțiune camerele de supraveghere, femeia aceea trăia într-o stare de frică și anxietate considerabilă.

Dar nu am stat să mă gândesc sau nu mi-a dat prin cap, poate fiindcă încă nu puteam sau nu doream să împac imaginea femeii pe care o cunoscusem cu situația în care se găsea. M-am gândit în schimb la familia care ocupa apartamentul de la parter, purtam cu mine aura haosului lor fericit când am sunat la ușă plină de speranță — era viața pe care mi-aș fi dorit s-o aibă Eline, viața pe care mi-aș fi dorit s-o am eu însămi. Prin urmare, am trăit un mic șoc când un bărbat mi-a deschis ușa și am văzut în spatele lui interiorul monocrom: era rece și perfect, niciun ornament nu era nelalocul lui.

Dar cel mai discordant era bărbatul în sine — fratele ei, Anton de Rijk. Și cu toate că venisem în această casă cu conștiința clară că-l voi întâlni, am constatat că nu eram pregătită, înfățișarea lui m-a speriat. Cum se face că nu reușisem să-mi imaginez amploarea rănilor sale, cum se face că am rămas surprinsă

de cicatricea mare și frapantă de pe fruntea lui, încă tumefiată și încrețită pe margini? Sau de faptul că respira greoi, stând sprijinit de ușă, de parcă încă ar mai fi avut dificultăți cu un plămân recent perforat, cu niște coaste contuzionate și rupte? Fața lui era puțin deformată, de parcă ar fi suferit leziuni ale nervilor, unele trăsături erau zbârcite, altele deplasate. Mi-am amintit că fusese multă vreme spitalizat, mai mult de o săptămână, zisese Jana.

Stătea așa, cu corpul sprijinit de ușă, și eram conștientă că mă holbam la el. A dat din cap, de parcă i-aș fi confirmat ceva despre sine sau despre mine. Nu încăpea îndoială că în urma atacului se obișnuise ca lumea să se holbeze la el. Fața lui era o versiune a feței Elinei în felul în care un negativ fotografic este o versiune a fotografiei. M-am gândit că așa fusese probabil și înainte de atac, el nu avea nimic din frumusețea ei, la un anumit nivel, trăsăturile lui păreau a fi doar o versiune mai grosieră a trăsăturilor ei. Cu toate acestea, aveau, într-un fel, un caracter primordial, de parcă ar fi fost trăsăturile originare. Deși îi lipsea frumusețea, chipul lui avea totuși o charismă întunecată, era

memorabil într-un fel în care al Elinei nu era. Stând în fața lui, am avut senzația că uitam cum arăta Eline, începeam să-mi amintesc fața ei ca pe un ecou îndepărtat al feței lui.

S-a îndreptat, în sfârșit, cu un efort vizibil și s-a dat la o parte, făcându-mi semn să intru. Ești prietena Elinei, a spus, și eu am dat din cap și l-am salutat. S-a răsucit și am văzut că mergea ajutându-se de un baston, un instrument ornamentat și lăcuit, cu un aspect demodat, cu totul diferit de cârjele de aluminiu și cauciuc care sunt mai frecvente astăzi. Drept urmare, rănile lui păreau inerente ființei sale, mai puțin temporare și mai degrabă parte integrantă a întregului. Străbătând în urma lui holul perfect amenajat, cu oglinzi mari și nuanțe neutre, am remarcat că mergea cu un șchiopătat pronunțat. Chiar și ajutându-se de baston, își trăgea anevoie un picior după el. Purta pantofi scumpi, a căror talpă de piele scârțâia pe parchet. Erau meticuloși lustruiți și m-am întrebat dacă făcea asta el însuși sau puneă pe altcineva, vreun majordom sau servitor, un personaj la fel de anacronic ca bastonul lui. Talpa de la piciorul care

șchiopăta era mai groasă, pantoful fusese astfel modificat încât să i-l înalțe, și m-am gândit că șchiopătatul era, probabil, consecința unei afecțiuni mai vechi, anterioare atacului.

Am mers după el până când am ajuns în sfârșit într-o bucătărie spațioasă și aerisită, unde Eline stătea în fața plitei. A ridicat privirea și a scos un sunet iritat: de ce nu mi-ai spus, n-am auzit soneria, a zis. Mi-a zâmbit cu aerul că-și cere scuze, în vreme ce fratele ei s-a îndreptat spre masa din bucătărie. S-a așezat, lăsându-se pe spătarul scaunului și uitându-se la ea. Am privit fascinată cum scoate limba și-o lasă să atârne peste buză, un gest deopotrivă obscen și jucăuș. Ea a scos un sunet de exasperare surdă și apoi s-a întors către mine. Bine ai venit, a spus. L-ai cunoscut deja pe fratele meu, Anton.

Da, am răspuns, deși, în realitate, nu mi se prezentase. Mi s-a părut surprinzător că nu venise Eline să deschidă ușa, n-aș zice că îi acorda foarte mare atenție (fără îndoială nu era genul de bărbat care să fi acceptat o asemenea sollicitudine), dar îl trata cu o îngrijorare vizibilă. El s-a întins după

sticla de vin care era așezată pe masă, am observat că era deja aproape goală. Eline s-a apucat să toace niște ierburi, i-a mai aruncat din când în când o privire, după care a întrebat repezit: ai voie să bei, dacă iei analgezicele acelea? Medicul parcă zicea că nu. El a ignorat-o, eu stăteam în continuare în mijlocul bucătăriei, poate nu era încă prea târziu să mă retrag silențios din încăpere și să părăsesc neobservată casa.

Ia loc, mi-a spus Anton deodată, de parcă mi-ar fi intuit gândul. A gesticulat cu paharul de vin către scaunul de lângă el. Eu aș fi preferat să-i țin companie Elinei în spatele insulei de bucătărie, dar Anton nu era genul de bărbat ale cărui comenzi să le ignori cu ușurință. M-am așezat ascultătoare. A schimbat o privire cu Eline, după care s-a întins după un pahar gol și mi-a turnat niște vin.

Anton e prost dispus, a spus Eline. A rostit cuvintele într-o manieră total neutră, de parcă n-ar fi fost nici ceva ieșit din comun, nici ceva deosebit de grav. Ai făcut o afacere proastă? l-a întrebat. Deja nu-i mai acorda cu adevărat atenție, se întorsese către plită. El a ridicat

din umeri și m-a privit în timp ce sorbea din paharul de vin. încerc doar să repar tâmpeniile făcute în absența mea, a răspuns. Idiotul de Vincent a dat aproape pe degeaba niște ediții princeps bune și inventarul e un haos total. Lucrez cu cărți, a adăugat către mine, în chip de explicație. Anton are o librărie minunată în orașul vechi, a spus și Eline.

Da, am confirmat eu în mod automat, am fost acolo. Am simțit cum privirea lui Anton se fixează asupra mea. Ai cumpărat ceva? a întrebat cu un ton nepăsător. Da, am spus. Am cheltuit chiar mai mult decât aveam de gând. Căutam un cadou pentru cineva. Am râs nervos și prea zgomotos. El a dat din cap. Desigur, vânzările se fac în cea mai mare parte online, a spus. Dar magazinul e mai important decât ai crede. Nu demult a venit la mine un tip și mi-a cerut patruzeci de metri.

Eline a ridicat privirea. Patruzeci de metri de ce?

Piele și aur, a răspuns. Pe stil vechi. Clasic.

Aha, a spus ea. Un designer de interior.

Știa să vorbească doar în jargonul lui, era ceva nemaipomenit.

Tabac. Albastru regal. Plus.
Tradițional. L-am întrebat dacă-l
interesează un autor anume sau un
gen anume. Dar nu. Cărțile astea nu
sunt de citit, mi-a explicat. Sunt ca
să creeze un look, o atmosferă.
Anton și-a fluturat o mână în fața
nasului, parcă pentru a evoca un
parfum delicat. A lăsat mâna jos.
Bineînțeles că i-am făcut bucuroși pe
plac. Patruzeci de metri de cărți
înseamnă foarte multe cărți,
înseamnă zeci de mii de euro. Și
chiar nu-i păsa ce conțin, un gen de
Jay Gatsby, dacă mă înțelegeți.

Doamne sfinte, a murmurat
Eline, mi-am dat seama că-i pierise
interesul față de poveste.

Dar asta nu e tot, s-a grăbit
Anton să adauge. Nu-i sfârșitul
poveștii. Eline a ridicat privirea, îi
recâștigase atenția. I-am vândut o
grămadă de gunoaie lipsite de
valoare, ediții de abonament,
enciclopedii, monografii la sold,
genul acesta — prețurile doar
minimal umflate, bineînțeles. A
rânjit, ca să înțelegem că opusul era
adevărat, și am văzut că Eline mă
privea neliniștită. Și care-i poanta? a
murmurat.

Poanta e, poanta e — tu alergi
mereu către deznodământ, Eline, a

spus el irascibil. E un obicei foarte enervant.

Da, știu, a răspuns ea, cu mâinile sprijinite de blat. M-a privit cu un zâmbet. Lui Anton îi place să relateze povești. îi plac digresiunile. Nu cunosc pe nimeni care să aibă nevoie de atâta timp pentru a relata o poveste. Deși e adevărat că digresiunile au, în general, rostul lor, cel puțin într-un final. A făcut o pauză și s-a uitat la fratele ei geamăn. Hai, spune.

El a scos un oftat prelung și s-a aplecat, cu mâinile sprijinite în baston. Era limpede acum că bastonul și șchiopătatul nu erau rezultatul atacului, ci ceva congenital sau cu care trăia de multă vreme. Privită în această lumină, atitudinea lui flamboiantă părea cu totul altceva, o manifestare a vulnerabilității, dar și a rezilienței lui. Mi-a fost rușine de supozițiile pe care le făcusem la adresa acestui bărbat, cu pantofii lui scumpi și cămășile lui apretate, mi-am amintit cu câtă dragoste vorbise Eline despre el, era mai mult decât simplă afecțiune sau loialitate familială, fratele ei geamăn o salvase în perioada când i se destrămasese

căsnicia, le fusese unchi și tată
băieților ei.

A continuat să i se adreseze
Elinei, dar privirea îi era ațintită
asupra mea, corpul i s-a răsucit, de
parcă ar fi sesizat schimbarea
produsă în mine. Săptămâna trecută
am fost pentru prima oară în noua
casă a lui Lars și Lotte. Sigur, casa
au cumpărat-o acum aproape un an,
dar în general ne întâlnim în baruri
sau restaurante, lui Lotte nu-i place
să gătească. Dar de data aceasta m-
au invitat acasă la ei, date fiind
circumstanțele, s-au gândit că m-aș
simți mai bine acolo.

O nuanță aspră se strecurase în
glasul lui, iar Eline și-a încrețit
fruntea și pe urmă a spus: dar aveau
dreptate, Anton. Pentru tine e mult
mai confortabil acolo.

Nu-mi pasă dacă se holbează
lumea la mine.

Nu-i vorba că se holbează lumea
la tine. Oricum, eu am preferat
întotdeauna să mănânc acasă la
cineva, de aceea — și m-a privit cu
aerul că-și cere scuze — suntem
astă-seară aici.

Dă-mi voie să termin povestea.
Sigur.

Eram foarte conștient de faptul că sunt pentru prima oară invitat în noua lor casă.

Miriam era plecată, așa că m-am târât — era prima dată când se referea la dizabilitatea lui fizică, am văzut cu coada ochiului cum tresare Eline — până la magazinul acela fițos de delicatețe și am cumpărat o sticlă de vin și niște bomboane de ciocolată, eu nu mă pricep, de obicei se ocupă Miriam de aspectele de genul ăsta, dar, cum spuneam, ea era plecată.

Eline îl privea acum cu o expresie îngrijorată și m-am întrebat unde era Miriam acum.

Așadar, ajung la ei cu bomboanele mele de ciocolată și cu sticla de vin, niciuna dintre ele nu pare într-o măsură potrivită. Până și de afară, casa e extraordinară. Enormă, o vilă de secol XIX, dar cu cuburi de sticlă fixate din loc în loc pe fațadă, cam ca niște excrescențe postmoderniste. Înăuntru, casa e și mai impresionantă, genul acela de casă nouă, smart, cu panouri solare și un acoperiș verde, care se udă singur pentru reglarea temperaturii, un atrium în mijlocul casei, toate sincronizate pe un iPad, habar n-am

cum au obținut autorizațiile să facă asemenea lucruri.

Eline aducea castroane cu supă la masă. Anton abia dacă s-a întrerupt pentru a-și lua lingura de pe masă, a gusta din supă și a se întinde după pâine. Eline și-a pus propriul castron pe masă și s-a așezat vizavi de el. S-a uitat la mine. Poftă bună, a spus cu un ton sec. El a dat din cap în semn de apreciere a mâncării, înfulecând cu o plăcere și o viteză nemaipomenite, și a continuat.

Vreau să zic, știam că le merge bine, dar nu mi-am dat seama că le merge *atât* de bine. Și nu am fost surprins că nu invitaseră încă pe nimeni la ei, Lotte a bălmăjit că încă nu era gata casa, a spus că voiau să dea o petrecere de inaugurare după ce se vor fi instalat pe deplin acolo și pe urmă a adăugat brusc că, de fapt, cumpăraseră casa fiindcă li se păruse un spațiu potrivit pentru petreceri, vor putea organiza acolo strângeri de fonduri și evenimente caritabile. Eu am dat din cap, erau vizibil jenați de evidența incontestabilă a bogăției lor, care trecuse din categoria „doar excesivă” în cea „realmente obscenă”, fără ca vreunul dintre noi să fi remarcat.

Dar știam cu toții că le merge bine, a spus Eline. S-a întors spre mine. Lars e dezvoltator imobiliar, el e răspunzător pentru toate apartamentele acelea noi din zona gării. Am dat din cap, clădirile acelea contribuiseră la creșterea prețurilor în cartierul Janei și reprezentau una dintre cele mai feroce gentrificări din oraș. M-am gândit că Lars era probabil un personaj controversat în anumite cercuri și m-am întrebat dacă nu acesta era motivul pentru care păstrase tăcerea cu privire la expansiunea considerabilei lui averi. Eline folosisese cuvântul „răspunzător”, deși nu implica neapărat o judecată anume din partea ei, vorbise cu un ton destul de neutru.

Da, a spus Anton. Știam și eu că le merge bine. S-a întors să mi se adreseze mie și a spus în chip de explicație: banii sunt de la Lotte, care e la fel de proastă și burgheză pe cât o sugerează numele. Dar Lars e altfel, el e un animal viclean și a transformat toți acei bani frumoși și vechi într-o adevărată avere. A râs. Știi, clădirile acelea pe care le-a ridicat sunt o monstruozitate absolută, atât din punct de vedere estetic, cât și moral.

Eu nu le-am văzut, a spus Eline.

Chiar? a întrebat Anton.

Ea și-a ferit privirea. Jana o cunoscuse pe Eline în apropiere de locul atacului, dacă se aventurase atât de departe în cartier, cu siguranță văzuse și clădirile, cel puțin în trecere. M-am gândit că probabil Anton nu știa că Eline făcuse acel drum până în cartier și m-am întrebat ce altceva nu-i mai spusese ea, ce alte secrete mai existau între ei.

Oricum, a continuat Anton, între casa aceasta și monstruozitățile pe care și-a întemeiat averea e un contrast izbitor, când e vorba despre propriul său spațiu de viață știe să-și aranjeze cuibul. Mi s-a părut o expresie ciudată, demodată și cam afectată, la fel ca bastonul. A continuat. În pofida timidității inițiale din purtarea lor, am realizat curând că, de fapt, erau cât se poate de bucuroși să se laude cu casa lor, m-au târât din cameră în cameră, arătându-mi vastele întinderi de marmură, corpurile de iluminat făcute la comandă, cahlele restaurate ale șemineului, vă rog să mă credeți că odată ce se ambalaseră n-au mai avut nicio

reținere să târască un schilod pe scări în sus și-n jos.

Anton, a protestat Eline.

Păi, asta sunt, a spus el. Cu mine, Lars și Lotte se pot lăsa pradă dorinței lor secrete, rușinoase, de a se bălăci în privilegiile lor, Lotte poate vorbi despre tapete și finisaje, nu contează cât de tâmpită pare fiindcă o face doar în prezența mea, a schilodului. Nu sunt tocmai subuman, dar știm cu toții care ne sunt pozițiile în ierarhia statutului social, eu sunt cu câteva trepte mai jos decât cei de seama lor. Mai ales în starea mea actuală, chestii de genul acesta pur și simplu nu li se întâmplă unor oameni ca Lars și Lotte.

Dar li s-ar fi putut întâmpla...

Nu contează, a spus Anton. Nu contează, nu despre asta e vorba. Lasă-mă să termin. Așadar, Lars și Lotte mă cară prin toată casa, în bucătărie, în cămară, în camera de oaspeți, până și în dormitorul lor, să fiu al naibii, cu pat king size și lenjerie de pat Frette și o miasmă de sex burghez, care este, desigur, cea mai perversă formă de sex dintre toate, când Lotte deschide în final o ușă și spune cu un glas triumfător, dar deosebit de timid — ah, mie-mi

place Lotte, nu e vina ei că e atât de proastă — și asta e biblioteca.

O, nu!

Am clipit din ochi. Anton i-a adresat Elinei o privire oarecum severă și pe urmă s-a întors din nou către mine și s-a grăbit să continue. M-a poftit să intru, imposibil de știut dacă era cu adevărat mândră de încăpere sau pur și simplu își imagina că mi-ar plăcea datorită profesiei mele. Dar, în orice caz, am rămas mască, mi-a căzut fața, înaintea mea se întindeau toți metrii de cărți pe care mi-i ceruse idiotul acela de designer de interior, enciclopediile și monografiile la sold, toată colecția imbecilă pe care i-o vânduserăm la un preț triplu, cvadruplu, cvintuplu față de valoarea ei, frumos aranjată pe rafturile încastrate în perete. Am pufnit în râs, stăteam în mijlocul bibliotecii și nu mă puteam opri din râs și, după un moment, Lotte s-a alarmat și a întrebat ce Dumnezeu se întâmplă. Mi-am recăpătat stăpânirea de sine în suficientă măsură pentru a o asigura că eram doar copleșit de încântare, nu mai pusesem în viața mea piciorul într-o bibliotecă atât de frumoasă. Nu s-a lăsat imediat convinsă, sunt

cunoscut pentru o oarecare doză de ironie, am văzut că se întreba dacă nu cumva o luam peste picior.

E oribil.

Stai liniștită, am convins-o până la urmă. Am coborât împreună — Lars se dusesse la bucătărie cu ceva vreme în urmă să vadă de mâncare — și ea a ciripit către Lars: lui Anton îi place biblioteca, zice că e cea mai perfectă bibliotecă pe care a văzut-o în viața lui. Lars mi-a aruncat o privire, am citit pe fața lui că știa — nu că-i vândusem cărțile, cu designerul de interior sigur nu avusese Lars de-a face — dar știa că-mi bătusem joc de Lotte. Tot timpul cât a durat cina nu și-a putut călca pe inimă să mă privească, simțea numai dispreț față de mine. Dar Lotte era într-o dispoziție excelentă și am remarcat că se uita la ea cu atâta — atâta tandrețe, o afecțiune și o iubire atât de profunde.

Se potolise în sfârșit și a ridicat privirea spre Eline. Se iubesc, să știi. În pofida banilor.

Lars ar ucide pentru Lotte, sunt convins de asta. M-ar ucide pe mine, la nevoie.

Eline a clătinat din cap și s-a ridicat de la masă. Ați terminat? a întrebat zâmbind. Eu am dat din cap

și ea a început să strângă de pe masă. În orice caz, i-a spus lui Anton, tu nu faci figură foarte bună în povestea aceasta.

Eu nu mă gândesc niciodată dacă fac figură bună sau nu într-o poveste, a răspuns el calm. Trebuie să-mi recunoști această calitate.

Eline a revenit cu un platou cu pește și cartofi natur reci și ne-a umplut din nou paharele de vin. Chiar și așa, a spus și a oftat, adresându-i o privire lui Anton. Noroc! Mă bucur că sunteți aici. Anton a fost implicat într-un accident foarte grav, mi s-a adresat Eline mie, ultimele două luni au fost dificile. S-a întâmplat în apropiere de locuința Janei.

Jana? a întrebat Anton.

Prietena noastră comună, am spus. Am așteptat ca Eline să mai adauge ceva, despre cum o cunoscuse pe Jana, dar ea a rămas tăcută și a început să servească mâncarea.

Eline o dă îtoarsă, a spus Anton în timp ce-i întindea surorii lui farfuria. Am fost atacat. Nu a fost nimic accidental. Accident sună mai omenesc, oamenii normali sunt implicați în accidente, în vreme ce numai idioții și ghinioniștii sunt

atacați. M-am uitat la Eline, era trasă la față, părea îndurerată și iritată, dar, după cum am observat, nu deosebit de stânjenită. I-a înapoiat lui Anton farfuria. Am fost jefuit, a continuat Anton luând farfuria. Jefuit și atacat. Țsta-i cartierul, știi.

Îmi pare rău, am spus. M-am întrebat...

Ce-i cu cicatricea? Ce-i cu contuziile? Da, toate sunt de la atac, mi-au luat telefonul, și portofelul, și ceasul, dar m-au și bătut cu multă brutalitate. A făcut o pauză. Răutatea e ceea ce mă înspăimântă. Nu era nevoie s-o facă, îmi luaseră deja banii. Nu se poate spune că m-am împotrivit.

Au fost mai mulți?

A clătinat din cap, de parcă ar fi fost o întrebare supărătoare.

Nu-mi amintesc, a răspuns brusc. E foarte misterios.

Cum a fost la poliție? a întrebat Eline.

Anton își tăia mâncarea. Mestecând, și-a pus furculița și cuțitul pe farfurie. A sorbit din paharul cu vin și apoi a înghițit. M-au pus să fac o ședință cu un hipnotizor, a spus în cele din urmă.

Un hipnotizor? a întrebat Eline tresărind.

Da.

Habar n-aveam că fac asemenea lucruri. A funcționat?

Anton s-a lăsat pe spate în scaun. Ei bine, am fost și eu surprins. Am ajuns la secția de poliție, mă rugaseră să vin să-mi mai pună câteva întrebări. M-au condus într-un birou, mi-au dat o cafea, chestii dintr-astea. Și după aceea mi-au spus că vor să încerce ceva mai neortodox — dacă sunt de acord, bineînțeles. A făcut o pauză. Le-am spus că sunt de acord și i-am întrebat la ce se gândeau.

Cum arăta?

Cine?

Hipnotizorul.

Anton a ridicat din umeri. Era îmbrăcat ca un funcționar modest. La început m-am gândit că e un alt polițist. Avea însă, într-adevăr, o voce foarte liniștitoare. Eu eram, desigur, circumspect, nu mă dau în vânt după chestiile astea, nu cred în ele. Dar am fost de acord. Nu mai fusesem niciodată hipnotizat și tipul era destul de convingător, trebuie să recunosc.

Și a funcționat? Eline s-a aplecat peste masă, fața ei era încordată.

Nu. '

Nimic nou?

Din păcate, nu. Și-a făcut numărul, m-a pus să mă întorc în timp până la momentul atacului, m-a făcut să intru în corpul meu. Sau să ies din corpul meu? Nu mai știu cum a fost, în orice caz n-a folosit la nimic. Nu-mi amintesc absolut nimic, indiferent dacă m-a hipnotizat sau nu. Știu doar ce mi s-a povestit ulterior.

S-a întins din nou după paharul lui de vin. A luat o sorbitură lungă, ochii clipindu-i fără astâmpăr. Eline și-a dres glasul: e un soi de amnezie, mi-a explicat. Nu-și mai amintește nimic din seara atacului.

Se pare că e ceva foarte frecvent după o comoție cerebrală gravă, a spus Anton. Bineînțeles, pentru polițiști e extrem de frustrant. Ei tot speră că-mi voi aminti ceva și, după cum vezi, au recurs la măsuri disperate.

Nu-ți amintești cine te-a atacat? am întrebat tresărind.

Nu. Nu-mi amintesc nimic — cine m-a atacat sau de ce mă aflu în cartierul acela, pe care nu prea am obiceiul să-l frecventez, nu mai fusesem

niciodată acolo, e o cloacă,
nu e genul de loc în care ar fi
probabil să merg. îmi cer
scuze față de prietena
voastră. A privit în jos, ochii i
se mișcau de colo colo, gura
îi era crispată, și am avut
sentimentul clar că mințea.
Cred că e un soi de amnezie
selectivă, a continuat cu un
glas catifelat și prea moale.
Reacția creierului la trauma
teribilă provocată de tot ceea
ce s-a întâmplat

.Ce nu înțeleg eu, a spus Eline, este cum de nu-ți amintești de ce te aflai acolo. Înțeleg de ce nu-ți amintești atacul în sine, de ce ar fi posibilă o amnezie legată de incidentul traumatizant — am remarcat că avea dificultăți cu limbajul și m-am întrebat dacă nu-l credea nici ea, nu mi se părea doar mie, întreaga poveste avea ceva neconvingător. Dar motivul pentru care te-ai dus acolo, asta ar fi ceva ce ar trebui să știi din perioada de dinaintea traumei, ar fi de presupus.

Eu de unde să știu? a răspuns el cu asprime. Dacă aș ști, nu m-aș găsi în situația aceasta încurcată. Să știi că nu e foarte plăcut, nu o fac dinadins. Corpul îmi era deja o ruină, iar acum și mintea mi-e la fel. Vocea îi devenise arțăgoasă și fața i se înroșise. E ca și cum mi s-ar fi extirpat o bucățică de creier și, oricât m-aș strădui, nu o voi mai recăpăta. Poliția crede că ar fi de ajuns să formuleze întrebarea potrivită și cheia s-ar răsuci în broască, porțile ecluzei s-ar deschide și eu aș fi capabil să-i aleg pe făptași dintr-un grup de suspecti frumosi aliniați. Dar nu se poate. Am stat acolo ore în șir. M-am uitat în agendă, la mesaje. I-am lăsat să mă

hipnotizeze, pentru numele lui
Dumnezeu. Dar nu e nimic.

Șșș, a făcut Eline și a întins mâna
spre el. Liniștește-te. El i-a dat mâna
la o parte. Da, a spus răutăcios, asta
zice și Miriam.

Tăcerea s-a așternut peste masă.
Știe, mi-a trecut prin minte. Știe mai
mult decât spune. Eline s-a apucat să
strângă de pe masă și eu m-am
ridicat s-o ajut. Avea fructe ca desert
și, curând, am spus că trebuia să
plec, Curtea era în ședință a doua zi
și aveam neapărat nevoie să mă
odihnesc. Umbra singurătății s-a
întins asupra mea în timp ce-i
urmăream pe Eline și pe fratele ei;
cu toate ciondănelile lor și toate
secretele pe care le aveau unul față
de celălalt, domnea o atmosferă de
complicitate intimă între ei, de
lucruri neexprimate și înțelese.
Anton a dat din cap, spre
surprinderea mea s-a ridicat de la
masă, spunând că va pleca și el. A
străbătut coridorul în urma mea.
Când ne-am îmbrăcat hainele, i-am
simțit prezența într-un mod diferit,
iar când m-am întors să-i mulțumesc
Elinei am văzut o tresărire în privi-
rea ei, de parcă ar fi vrut să mă
avertizeze.

Pe stradă, Anton m-a condus câțiva metri, până când am văzut un taxi și am spus că ar trebui să-l iau. I-a făcut un semn taximetristului și mi-a deschis portiera într-o manieră curtenitoare, când am urcat, i-am spus că mi-a făcut plăcere să-l cunosc. S-a aplecat și a zis că spera să mă revadă foarte curând. Avea un ton malițios și felul în care și-a înclinat corpul către al meu era cumva indecent, astfel încât brusc m-am pierdut cu firea. Dar mi-a trecut prin minte că în starea lui poate nu era sigur să umble singur pe străzi și după un moment l-am întrebat dacă nu voia să-l conduc cu taxiul. Eram conștientă că putea suna a invitație, deși nu aceasta îmi fusese intenția. Dar el se îndepărta deja, a clătinat din cap și și-a agitat bastonul în aer. Astă-seară nu, mi-a strigat peste umăr, astă-seară nu. I-am trimis Elinei un e-mail în care-i mulțumeam pentru cină. Mi-a scris înapoi că era bucuroasă că ajunsesem acasă cu bine, o afirmație care părea să se refere, cel puțin parțial, la fratele ei și la care nu prea știam cum să răspund. Mi-a trecut prin gând că încerca să obțină informații, ceea ce m-a făcut să șovăi, și, din acest motiv, e-mailul ei

a lăncezit fără răspuns în cutia mea poștală.

În săptămâna următoare, Amina a intrat în concediu de maternitate. Andrew era acum partenerul meu permanent de cabină și, deși ne-am obișnuit curând unul cu celălalt, mă gândeam că probabil îi lipsea Amina. Cu toate acestea, era amabil și părea să înțeleagă că era o schimbare care mă afecta pe mine cel mai mult. În încheierea primei noastre zile de muncă în comun m-a însoțit jos în hol și m-a avertizat să-mi dozez eforturile. Procesul va mai dura câteva luni bune, poate chiar un an. Trebuie să-l privești ca pe un maraton. Ajunseserăm la intrare și s-a întrerupt pentru a mă ajuta să-mi îmbrac haina. Un an, am spus în timp ce-mi încheiam nasturii și-mi înfășuram eșarfa în jurul gâtului. Se auzea după vocea mea că nu-mi venea să cred, deși cunoșteam deja durata probabilă a procesului. M-a lovit ușor pe umăr. Nu vreau să par paternalist, a spus, dar te vei obișnui. Devine ceva normal. Totul devine rutină.

Avea dreptate. Deja după o săptămână am remarcat că natura extremă a procesului — a conținutului și limbajului său, a

solicitării fizice de a mă afla în cabină — începuse să pălească. Mă simțeam mai puțin epuizată la sfârșitul unei zile de muncă, în ciuda faptului că în acel moment al procesului ne împotmoliserăm în detalii tehnice, ședințele se lungeau, erau ore în șir de mărturii năucitor de precise, care rareori duceau la un avantaj evident pentru acuzare sau pentru apărare.

Pe parcursul acelor ședințe ale Camerei am mai ajuns să înțeleg cât de disciplinat era cu adevărat fostul președinte. Cămașa polo și pantalonii chino au fost înlocuiți de costumul făcut la comandă, care era însoțit și de o mină sobră, ba chiar demnă. Atunci am început să sesizez colosala voință care îl alimenta pe acel bărbat. Pe el, spre deosebire de avocați și uneori de judecători, fața nu-l trăda niciodată. Afișa, în schimb, aceeași expresie pe parcursul ședințelor, o expresie de interes profund, dar impersonal. Își păstra aerul de debater-vedetă al unei echipe universitare, al cuiva care pândește o breșă, care reține tot, al unui bărbat care nu face nicio concesie și nu are nimic de ascuns. N-am văzut nici măcar o singură dată indiferența îmbufnată pe care o

remarcasem pe fețele altor bărbați judecați, pe care o văzusem pe propria-i față în sala de conferințe, o expresie care părea să declare că, indiferent ce s-ar petrece în sala de judecată, nu prezintă mult interes, iar vinovăția este o concluzie inevitabilă.

Nu, nu semăna câtuși de puțin cu bărbatul pe care-l văzusem în sufocanta sală de conferințe — deși poate știusem dintotdeauna că această persoană, acest adversar cizelat și necruțător, se ascundea în interiorul personalității mai impulsive cu care mă întâlnisem la acele ședințe. În această fază a procesului nu depunea mărturie și, totuși, fiecare gest pe care-l făcea era cât se poate de calculat. Când intra în sala de judecată, ridica privirea la galerie, la publicul său, și dădea din cap în semn de apreciere către susținătorii săi, care erau încă foarte numeroși, atât de numeroși încât mă întrebam dacă veniseră la Haga pentru a asista la proces și cum de-și permiteau banii și timpul pentru a rămâne în oraș săptămâni și luni la rând, care era viața lor în acest loc ploios.

Privirea lui traversa pe urmă galeria, ajungând la cabina

interpreților, unde ședeam eu. Mă privea prin peretele de sticlă și dădea din cap. Parcă pentru a-și exprima aprecierea pentru munca pe care o depuneam, parcă pentru a-și demonstra nivelul de politețe și considerație. A devenit un obicei, dar prima dată când s-a întâmplat a fost atât de neașteptat, încât a părut ireal, de parcă ar fi străpuns un al patrulea perete. Andrew a avut o tresărire, iar eu am simțit că mi se încinge fața. Jos, în sala de judecată, Kees și-a întins gâtul către cabină. Eu am ezitat și pe urmă am dat stânjenită din cap, nu știam care era eticheta în asemenea situații. Fostul președinte i s-a adresat apoi unui membru junior al echipei sale de avocați. De la locul meu, am întors capul și am văzut că o parte dintre susținătorii de la galerie priveau acum cu curiozitate în direcția mea, gestul nu trecuse neobservat. Jos, în sala de judecată, Kees s-a aplecat din nou asupra documentelor sale, clătinând ușor din cap.

Începând de atunci, fostul președinte nu a mai încetat să-mi recunoască prezența, atât la începutul fiecărei ședințe, cât și în încheierea unei zile lungi la Curte. În acele prime zile din Sala 2 am fost

sigură că nu mă voi obișnui niciodată cu acel moment de recunoaștere, a cărui semnificație îmi rămânea neclară. Era simplă politețe sau ceva mai sinistru, mai calculat și exploatare? Dar ulterior, după cum spusese Andrew, a devenit ceva normal. Dădeam din cap unul către celălalt și pe urmă ne întorceam privirea și ne vedeam de treabă.

Pe parcursul acelor ore lungi din cabină aveam uneori sentimentul neplăcut că, dintre toți oamenii de jos din sală, ba chiar dintre toți oamenii din oraș, fostul președinte era persoana pe care o cunoșteam cel mai bine. În acele momente, din ceva ce pot descrie doar ca un exces de imaginație, el devenea persoana a cărei perspectivă o ocupam. Tresăream când procesul părea să meargă împotriva lui, mă simțeam tainic ușurată când vira în direcția sa. Era extrem de angoasant, ca și cum m-aș fi aflat în interiorul unui corp pe care nu doream să-l ocup. Eram dezgustată să constat că sunt atât de permeabilă. Tot mai frecvent evitam să cobor privirea în sala de judecată, mă concentram pe notițele de pe foaia din fața mea, pe cuvintele rostite în cască. Și totuși era mereu acolo, așezat în fundul

sălii de judecată, inevitabil și ineluctabil.

Dar pe urmă acuzarea a chemat-o să depună mărturie pe prima dintre multele victime ale căror depoziții, după cum a asigurat procurorul principal, vor reaminti Curții gravitatea crimelor comise de către acuzat, încărcătura morală a aspectelor în curs de examinare. Andrew mă avertizase deja că depozițiile victimelor erau aproape întotdeauna cele mai dificil de tradus, mi-a mărturisit că în același an, cu ceva timp în urmă, fusese nevoit să ceară să fie scutit să traducă mărturia unei tinere mame ai cărei copii fuseseră uciși cu brutalitate, practic smulși din brațele ei și măcelăriți. Am și eu nepoate și nepoți, a spus cu glasul tremurând, n-am avut nicio reținere să spun că nu pot face acest lucru.

Când am intrat în cabină, Andrew era deja acolo. Nu mi-am dat seama dacă era mai rezervat decât de obicei sau dacă era, pur și simplu, proiecția propriei mele tensiuni, nu mai lucrasem niciodată la mărturia unei victime. A făcut un semn din cap către cabina aflată vizavi de noi și am ridicat mâna să-i salut pe interpreții care aveau să ne asiste în

acea zi și care au ridicat la rândul lor mâinile să mă salute; martorul urma să vorbească într-o limbă regională, din care cei doi interpreți aflați în cabina de vizavi vor traduce în franceză, din care noi, la rândul nostru, vom traduce în engleză. M-am așezat, am văzut că mutaseră bara martorilor în fundul sălii de judecată, pentru ca publicul de la galerie să nu o poată vedea. Martorul va intra pe o ușă laterală, linkul video online va fi codat și vocea distorsionată, se vor lua cele mai stricte măsuri de precauție pentru ca identitatea martorului să nu fie dezvăluită. Aproape toate victimele aveau probabil rude rămase acasă, își asumau un risc considerabil alegând să depună mărturie, un risc care se putea transforma, fără niciun avertisment, chiar într-un sacrificiu concret, în violență sau moarte pentru apropiații lor.

Încărcătura morală a situației era așadar evidentă în organizarea spațială a sălii de judecată și, când lumea a început să intre, mi s-a părut că expresiile lor erau și ele mai sobre decât de obicei. Lipseau zâmbetele, lipseau demonstrațiile vizibile de umor, lipsea și urgența

frenetică ce se manifestase uneori. Domnea în schimb o seriozitate înăbușită, care nici măcar nu era deliberată, de data aceasta nimeni nu părea să joace un rol, nici pentru sine, nici în beneficiul altora. Până și Kees, când a intrat trecându-și mâinile prin păr, a părut rezervat, s-a mulțumit să ia loc și a început să revadă textul de pe monitorul din fața lui.

Când a fost adus în sala de judecată fostul președinte, am observat imediat că nu avea nicio intenție de a se supune atmosferei predominante, că percepea această înăbușire a emoțiilor drept o concesie în fața magnitudinii pierderilor suferite de victime și, astfel, în fața gravității crimelor de care era el acuzat. Sau poate, pur și simplu, nu era obișnuit ca atenția sălii să se îndrepte altundeva. Am observat sfidarea care părea să se rostogolească din el în valuri, în timp ce își ridica bărbia și examina sala de judecată, privirea zăbovind-i fără șovăire asupra barei martorilor, acum aflată în fundul sălii, nu foarte departe de el, înainte de a-și continua mișcarea lină, parcă pentru a arăta că nu are de ce să se teamă, nu are motiv să se agite. M-a trecut

un fior de scârbă atât de intensă,
încât i-am simțit gustul în gură.

Au intrat judecătorii. După câteva clipe, sau cel puțin așa mi s-a părut mie, președinta completului de judecată a cerut să fie adus martorul. Ușa laterală s-a deschis și o femeie tânără, zveltă, a intrat. În drum spre bara martorilor era obligată să treacă prin fața fostului președinte și a mers cu o ținută rigidă, fără să privească în direcția lui. El s-a aplecat, împreunându-și mâinile pe masă și urmărind-o cu atenție. Martora nu părea să aibă mai mult de douăzeci de ani. Ușierul i-a turnat un pahar cu apă și i-a potrivit microfonul. Martora abia dacă reacționa, fața ei era lipsită de expresie. Era limpede că întreaga situație era un chin pentru ea, stătea țeapănă în scaun și privea drept înainte, de parcă s-ar fi temut să se miște.

Vă mulțumesc că ați venit astăzi, a spus președinta completului de judecată. Am avut impresia că vocea ei era mai blândă decât de obicei, preocupată, parcă, să nu o sperie pe martoră. Aveți pe masă un cartonaș cu jurământul. Vă rog să îl citiți cu voce tare.

Tânăra femeie și-a umezit buzele, apoi s-a aplecat și a vorbit la microfon. În timp ce vorbea, mi-am dat seama că-i apreciasem greșit firea, ceea ce eu interpretasem drept nervozitate era, de fapt, o concentrare extremă, venise aici să îndeplinească o sarcină monumentală, de unde reieșea că era o persoană cu un curaj remarcabil. Vocea ei, când a citit jurământul în fața Curții, prin care se obliga să spună adevărul, era joasă, puternică și melodioasă și a produs un freamăt în sală. Am observat că nu eram singura care-și recalibra impresia lăsată de tânăra femeie, însuși fostul președinte a ridicat privirea la auzul vocii ei și, pentru prima dată, am văzut în ochii lui ceva cu semăna cu frica.

Președinta completului de judecată era deosebit de prevenitoare, a întrebat-o pe martoră cum se simte, i-a mulțumit că se prezentase în fața instanței și a asigurat-o de valoarea mărturiei ei. Tânăra femeie a dat din cap, dar chiar în timp ce judecătoria își exprima compasiunea în numele Curții, am remarcat că nu de compasiune avea ea nevoie, îi înțelegea foarte bine limitele, nu

bătuse atâta cale pentru compasiunea Curții, ci pentru dreptatea promisă. Curtea avea deja declarația martorei la dosar, a spus judecătoria, în care relatea în amănunt cum fuseseră uciși frații și tatăl ei. Acum va fi audiată de către ambele părți. Judecătoria a făcut o pauză și apoi a adăugat că regreta nespunerea că-i cerea să re trăiască evenimentele din acea zi cumplită, evenimente despre care știa că erau profund răvășitoare. Procesul, prin natura sa, cere mai mult de la victime decât de la acuzați, a spus judecătoria, ceea ce reprezintă o altă formă de injustiție, pentru care nu pot decât să îmi exprim profunda părere de rău. Tânăra femeie a dat din cap. Atunci, judecătoria a dat cuvântul acuzații.

Procurorul s-a ridicat în picioare și s-a apropiat de bara martorilor. A spus că-i va adresa martorei întrebări despre o zi anume din cursul protestelor care au urmat alegerilor. Era obligat să o roage să intre în cele mai mici detalii, lucru pentru care își cerea scuze. Și își mai cerea scuze și pentru faptul că-i vorbea în franceză, din păcate nu vorbea limba ei maternă. După o scurtă pauză, în care i-au fost

traduse cuvintele, m-am uitat la cabina de vizavi. Tânăra femeie a dat scurt din cap, iar procurorul și-a dres glasul și și-a consultat însemnările înainte de a începe.

Erați acasă în ziua respectivă, nu-i așa?

Tânăra femeie s-a aplecat și a răspuns.

Da, eram acasă cu familia mea.

Dar ați ieșit de dimineață.

Da. Am ieșit de dimineață cu frații mei. Situația părea să se fi calmat și voiam să mergem la școală. Cu o noapte înainte se trăseseră focuri de armă din acea direcție. Glasul ei continua să fie grav și ferm. Vorbea cu multă cumpătare, astfel încât fiecare cuvânt era ca o verigă dintr-un lanț trainic, deși traversa mai multe limbi. De la ea la interpreții care ne asistau în ziua aceea și de la ei la noi. Procurorul a dat din cap.

Cât de departe este școala de casa dumneavoastră?

Poate zece minute.

Și ce ați văzut când ați ajuns la școală?

Tânăra femeie a făcut o pauză și a luat o înghițitură din paharul cu apă.

Vă rog să nu vă grăbiți.

I-a aruncat procurorului o privire. A clătinat din cap, vrând parcă să spună că nu cerea o dispensă specială, și a continuat.

Pretutindeni erau cadavre.

Câte?

Treizeci și două.

De unde știți?

Le-am numărat.

De ce?

Ce altceva să fi făcut?

A spus-o cu un ton foarte firesc și nu era nici urmă de autocompătimire în el. Andrew traducea și am auzit că avea gura uscată. Procurorul a continuat.

Și aparțineau etniei vizate?

Da.

De unde știți?

Erau vecinii mei. Crescusem cu băieții aceștia. îi cunoșteam foarte bine. Le cunoșteam pe mamele și pe surorile lor. Știam ce le plăcea să mănânce la cină, ce drum voiau să urmeze în viață.

Andrew mi-a făcut un semn și eu am dat din cap și am preluat.

Și pe urmă ce s-a întâmplat?

S-au tras noi focuri de armă. Am auzit noi focuri de armă, așa că ne-am dus acasă cât de repede am putut. Am fugit acasă.

Ce s-a întâmplat când ați ajuns?

Tata ne-a tras înăuntru și,
împreună cu frații mei, a blocat ușa.
Puteam auzi țipetele care se
apropiau din josul străzii. Eu am
fugit afară și m-am ascuns în șopron.

Unde erau tatăl și frații
dumneavoastră?

Ei au rămas în casă. Doar eu am
fugit afară.

Și pe urmă ce s-a întâmplat?

Când lucram, eram obligată să
mă concentrez pe vocea interpretului
din cabina opusă, care era măsurată
și precisă, și acoperea, în mare
parte, cuvintele rostite de tânăra
femeie. Și totuși, vocea ei răzbătea
cu o claritate remarcabilă în pauzele
dintre interpretări, silabele distincte,
timbrul inconfundabil, încât aveam
totuși sentimentul că vorbesc pentru
ea, în pofida straturilor lingvistice
dintre noi.

Am spus: țipetele deveneau din
ce în ce mai puternice și apoi
bărbații au început să lovească în
ușă. Îi auzeam din șopronul de afară,
auzeam tot. Au dărâmat ușa și pe
urmă le-au poruncit tatălui și fraților
mei să se întindă pe jos. Am auzit
sunetul focurilor de armă și am fugit
afară din șopron, iar în casă...

De ce ați făcut acest lucru?

Am făcut o pauză. Fiindcă
doream să-mi protejez familia.

Cum sperați să vă protejați
familia?

Cu corpul meu. E mic și poate
pare neînsemnat, dar poate opri un
glonț.

Dar nu v-ați putut proteja
familia?

Nu. Am făcut o pauză. Când am
ajuns, frații mei erau morți. Erau
aliniați la pământ, cu fețele în jos.
Tata era întins pe jos, lângă frații
mei, și i-am implorat să nu-l ucidă,
am alergat la ei să-i opresc. Dar unul
dintre bărbați m-a lovit în cap cu
patul armei și am căzut pe jos, și nu
m-am mai putut mișca. Am văzut
cum l-au împușcat pe tata în cap.
Sângele din rana lui curgea
amestecându-se cu sângele fraților
mei și am urlat, am urlat întruna. M-
au ignorat în timp ce mergeau prin
casă lu- ându-ne banii, și radioul, și
orice altceva mai puteau găsi, ne-au
mâncat chiar și mâncarea, mâncarea
care fusese pregătită pentru prânz.
Nu aveau respect nici pentru cei vii,
nici pentru cei morți, râdeau în timp
ce eu urlam, în timp ce-i scuturam pe
tata și pe frații mei și încercam să-i
readuc la viață. Cu mâinile ude de
sângele lor.

M-am uitat fix la cabina de vizavi, iar interpretul a ridicat privirea în timp ce vorbea și în timp ce eu continuam să traduc, și o vreme ne-am holbat pur și simplu unul la celălalt.

Celălalt interpret a coborât din nou privirea când martora s-a oprit. Scuze, nu i-am dat interpretei răgazul să traducă, a spus el. Îmi cer scuze. Martora a ridicat privirea la cabine. Îmi cer scuze, am spus eu. Pot continua?

Cineva i-a indicat probabil că trecuse suficient timp, fiindcă tânăra femeie a reluat. Coborând privirea la ea, un val de furnicături m-a străbătut, era atât de ciudat să rostesc cuvintele în locul ei, era atât de greșit să folosesc acest „eu” care era al ei, nu al meu, acest cuvânt care nu era suficient de încăpător.

Am continuat: și pe urmă au plecat. Pe mine nu m-au considerat demnă de a fi ucisă. Pentru ei, eu nu însemnam nimic. Durerea mea nu însemna nimic. Mă considerau total ne semnificativă, o fetiță care nu merita nici măcar glonțul care ar fi ucis-o.

Procurorul a dat din cap. Când a vorbit, a făcut-o cu un glas foarte blând.

Și, după știința dumneavoastră, acești bărbați făceau parte din grupurile mobilizate de fostul președinte în urma alegerilor?

Kees a sărit în picioare: doamnă președinte, nu putem aștepta din partea martorei să judece...

Martora s-a întrerupt și el a amuțit. Cu respirația tăiată, am urmărit-o cum se apleacă și vorbește în microfon, cu brațele încrucișate pe masă, cu glasul ferm.

Cu o scurtă întârziere, interpretul din cealaltă cabină a spus, și apoi eu am tradus, cu glasul tremurând, spre deosebire de glasul celui alt interpret, spre deosebire de glasul martorei înseși, care a rămas ferm, și statornic, și puternic: da. Nu am nicio îndoială. Știu exact cine erau acești bărbați și de ce veniseră să ne ucidă. Știu exact cine le-a ordonat să ne lichideze pe toți. Și în timp ce vorbeam nu m-am putut abține, privirea mea s-a mutat de la tânăra femeie la fostul președinte. Care nu avea nevoie de aceste straturi de interpretariat. Care stătea bătos și neclintit și a cărui

privire o fixa cu cea mai
mare atenție și grijă pe
martoră

.14.

O săptămână mai târziu, l-am văzut pe Anton într-un restaurant din apropierea Curții. Bettina mă invitase la prânz. Nu obișnuia să socializeze cu colaboratorii ei și știam că dorea să stea de vorbă cu mine despre ceva. M-am gândit că, probabil, era vorba despre contractul meu și despre întrebarea dacă voi mai rămâne sau nu la Curte.

Era ceva ce începuse să mă apese din zi în zi tot mai mult. Începând cu depoziția martorei, timpul petrecut în cabină devenise mai dificil și începusem să-mi privesc altfel colegii. Parcă nu mai erau indivizii bine adaptați pe care-i cunoscusem la sosire, mai degrabă păreau marcați de fisuri alarmante, niveluri de disociere imposibil de susținut. Și pe urmă mai era problema cu Adriaan, la care nu aveam un răspuns real, în absența căruia nu puteam lua o decizie. Nu știam dacă-mi doream să rămân sau nu. Dar unde să mă duc, dacă era să plec? Încă nu eram capabilă să-mi imaginez o variantă alternativă a viitorului meu. Fie și numai din acest motiv, întrebarea dacă cei de la Curte îmi vor prelungi sau nu

contractul era un subiect demn de interes.

Însă Bettina a adus subiectul în discuție abia către finalul mesei și din această cauză am petrecut prânzul într-o stare de oarecare tensiune, bucurându-mă de mâncare mai puțin decât aș fi făcut-o în mod normal. Era un restaurant italian, o veche farmacie care fusese renovată și transformată într-un spațiu primitiv. Am fost așezate la o masă în apropierea bucătăriei, de unde puteam observa întreaga sală. Restaurantul era popular ca loc pentru întâlniri amoroase și ocazii speciale, dar fiind în miezul zilei mesele erau ocupate pentru prânzuri de afaceri. Curtea nu se întrunea în ședință în ziua aceea și, cu toate acestea, am fost surprinsă de maniera tihnită a Bettinei, care a comandat mai întâi o gustare și apoi un fel principal. M-am gândit că odată ce vom fi comandat îmi va explica scopul ieșirii noastre, dar ea a continuat să vorbească despre una-alta până când a sosit mâncarea și, pe urmă, în timpul mesei. Restaurantul fusese destul de aglomerat când veniserăm, dar se golise rapid începând cu ora două, nimeni nu zăbovea la masă atâta

timp. Dar Bettina tot nu aborda subiectul. Abia când ospătarul ne-a întrebat dacă dorim să vedem meniul pentru deserturi și Bettina a răspuns în numele amândurora, abia după ce am comandat deserturile și cafelele s-a întors în sfârșit spre mine și a spus: aş vrea să discut ceva cu tine. Exact în acel moment a intrat Anton în restaurant. A pășit în sală în compania patronului, spunându-i ceva ce l-a făcut pe acesta să izbucnească în hohote de râs, poate îi spunea una dintre poveștile lui cam lungi. În local se făcuse liniște, dar acum vibra de energie, pe când cei doi bărbați traversau sala pustie. Vorbeau și gesticulau cu entuziasm, afecțiunea patronului părând sinceră, și m-am gândit că Anton era probabil un client fidel. Abia dacă se vedea că șchiopăta, era mult mai energic decât fusese cu o săptămână înainte acasă la Eline și vizibil mai binedispus. Patronul l-a condus la o masă din colț. Anton a luat loc și a netezit fața de masă cu mâinile, era una dintre cele mai bune mese și el părea mulțumit de aranjament. Cei doi bărbați și-au continuat schimbul zgomotos de amabilități, până când patronul i-a oferit în sfârșit meniul și s-a îndepărtat. Anton a pus meniul

pe masă, și-a scos o pereche de ochelari de citit, apoi și i-a fixat pe vârful nasului, care era — după cum realizam abia acum — extraordinar de mare. Cum de nu remarcasem înainte? Și-a luat telefonul și a început să tasteze energic pe ecran, după care l-a pus la loc. Motivul pentru care te-am invitat la prânz, a spus Bettina, și eu m-am întors către ea. Mă privea într-un mod ciudat, făcuse o pauză destul de lungă. Se întreba, fără îndoială, de ce eram atât de distrată. Motivul pentru care te-am rugat să luăm prânzul împreună este că dorim să-ți prelungim contractul și să te invităm să ocupi o poziție permanentă la noi.

Până și din celălalt capăt al sălii am auzit telefonul vibrând. Am întors brusc capul, Anton, așezat la masa lui din colț, a pus mâna pe telefon și s-a uitat nerăbdător la ecran, aștepta pe cineva. Când l-am urmărit, a oftat și și-a luat ochelarii de pe nas, bastonul îl lăsase lângă masă, iar acum scruta sala cu ochii mijiți și imperioși. S-a uitat la mine și eu mi-am întors imediat privirea către Bettina. Ea a continuat: am fost foarte impresionați de munca pe care ai realizat-o în acest an la noi. A fost o perioadă din care n-au lipsit

complicațiile, un moment cu numeroase tranziții pentru Curte.

Trebuia să răspund, Bettina se mira deja de purtarea mea. Am dat din cap și apoi am spus: mulțumesc. Nu era suficient, dar nu știam ce să mai spun. Mintea mea era bucăți, mă gândeam la Adriaan. Era o iluzie să cred că relația noastră mai exista, că se va întoarce la mine. Știam acest lucru. Și totuși, în momentele în care eram capabilă să văd dincolo de sentimentele și orgoliul meu, eram obligată să recunosc adevărul nedemn: că un singur telefon ar fi fost de ajuns pentru ca speranța mea să renască. Dacă Adriaan mi-ar fi trimis un mesaj acum, dacă mi-ar fi spus că se întoarce peste câteva zile și altceva nimic, știam că aș fi ridicat privirea și i-aș fi spus Bettinei că eram încântată să-i accept oferta, în pofida disconfortului pe care mi-l crea munca mea.

Dar în condițiile date, în lipsa unui asemenea mesaj, nu știam ce să-i spun. Nu prea îmi mai rămăsese altceva în afară de persistența sentimentelor mele față de Adriaan, afecțiunea mea nerezonabilă. În capătul opus al sălii, Anton nu mai privea în direcția mea, eram destul de sigură că nu mă remarcase. Își

privea încruntat telefonul, se afla într-un punct în care bucuria așteptării amenința să se altereze, să devină enervare și supărare, poate se întâlnea cu un client important sau cu cineva care se oferise să-i vândă un volum rar, mi s-a părut că era o notă de lăcomie în așteptarea lui. Bettina tăcea și eu m-am forțat să continui. Procesul a fost o provocare interesantă, am spus eu și ea a dat din cap cu compasiune. Ce s-a întâmplat cu martora, unde este acum? am întrebat.

Bettina și-a ferit privirea. Nu împărtășim genul acesta de informație. Sigur, am murmurat. E un caz complicat, a continuat. E posibil să se năruie. Dar, indiferent de deznodământul procesului și de consecințele sale pentru Curte, tu poți fi mulțumită, ai făcut treabă bună. S-a întrerupt. M-am întrebat ce înțelegea prin *consecințele sale pentru Curte*, care erau consecințele posibile. În acel moment a intrat în câmpul

meu vizual o blondă, care
trecea chiar prin spatele
Bettinei. Purta un costum
violet aprins cu fustă, la două
rânduri de nasturi, avea
picioare musculoase și goale,
gambele epilate îi luceau.
Pășea nerăbdătoare și, în
același timp, cu teamă, de
parcă s-ar fi cățarat pe o
pantă alunecoasă. Am
coborât privirea și am văzut
că purta pantofi cu tocuri
înalte, cu tălpile roșii, o
marcă de încălțăminte
notoriu de scumpă și în care
era aproape imposibil de
umblat

.Dar erau sexy sau cel puțin aveau o conotație sexuală destul de evidentă, nu era exclus să fi fost, în primul rând, pantofi de făcut sex, erau genul de pantofi pe care bărbații îi dăruiesc femeilor. Spre oroarea mea, am constatat că femeia să îndrepta către masa lui Anton. Fața ei exprima o hotărâre neclintită și exuberantă, de parcă nimic n-ar fi putut să-i stea în cale, nici pantofii cu tocuri înalte, nici pardoseala alunecoasă. În ceea ce-l privește pe Anton, se ridicase în picioare cu o atitudine de atenție pedantă și extatică, arăta exact ca un câine de talie mare căruia îi arăți o bucată de carne crudă. Femeia a chițăit de bucurie, cu sufletul la gură, și a grăbit pasul, tocurile ei împrăștiind brusc o rafală de țâcănituri.

Bettina vorbea în continuare. În orice caz, ne-am bucura foarte mult să rămâi. Ți se va oferi o creștere de salariu, iar Curtea are resursele necesare pentru a te ajuta să te integrezi mai bine în viața de aici, cel puțin din punct de vedere administrativ. M-am întors către Bettina. Care viață de aici? mi-a trecut prin minte la modul sec, iar o clipă mai târziu dureros. Văzând că tac, Bettina a continuat: nu este

vorba despre suplinirea Aminei pe perioada concediului ei de maternitate, ci despre o poziție destinată ție, una permanentă. A ezitat. Asta, dacă dorești s-o accepți.

Am dat din cap. Pot să mă mai gândesc? Bettina s-a lăsat pe spate în scaun, puțin dezamăgită. Sigur, poți să te mai gândești o săptămână. Chiar două, a spus. I-am mulțumit și, în același timp, privirea mi-a alunecat înapoi la masa din colț. Anton și blonda erau instalați la locurile lor. Blonda ședea foarte liniștită, decolteul ei amenința să se reverse pe masă, în vreme ce Anton o înconșura cu un vârtej de gesturi, părea incapabil să-și ia mâinile de pe ea, îi atingea obrazii, mâinile, părul, gura i se mișca întruna, inundând-o cu torentul cuvintelor lui. Ea dădea uneori din cap, zâmbind timid, biata femeie părea copleșită de atențiile lui.

Văzând-o cum stă și clipește derutată, am remarcat că, în pofida charismei puternice a corpului ei, avea o față cât se poate de banală, cu trăsături neremarcabile. Dar Anton era pe bună dreptate încântat de norocul lui, femeia reprezenta o perspectivă carnală de mare valoare. El era într-o stare de excitație

extremă, părea că o să explodeze dintr-un moment într-altul, i-a strâns mâna cu atâta putere, încât femeia a scos un icnet. Ea se uita la el cu o expresie de reală adorație și nu și-a desprins privirea de pe fața lui când el i-a luat mâna și, cu un rânjet păcătos, și-a pus-o în poală. Urmărindu-i, am înțeles că Anton era atrăgător, un bărbat capabil să fascineze, cuplul își avea propria logică ciudată.

Vrei să mă întrebi ceva? Ceva ce te-ar putea ajuta să iei o decizie? Am întors capul către Bettina. Părea nesigură, purtarea mea o zăpăcise. S-a lăsat pe spate în scaun și a spus: unde e familia ta? Nu cred să te fi întrebat vreodată. Era adevărat, Bettina nu-mi adresase niciodată o întrebare personală. Mama mea s-a mutat la Singapore acum câțiva ani. Tatăl meu a murit, îmi pare rău, a spus Bettina și eu am scuturat din cap. S-a întâmplat acum câțiva ani și nu a fost o surpriză. Ba chiar a fost o ușurare, era bolnav de multă vreme. Și-a dres glasul. Și pentru tine Singapore e acasă? a întrebat și eu am scuturat iarăși din cap. Nu cred să fi stat acolo mai mult de două săptămâni. Am venit aici de la New York.

Da, a spus Bettina, mulți dintre cei care lucrează la Curte au povești de familie similare, o stare de oarecare dezrădăcinare pare a fi o condiție prealabilă pentru această muncă. Am dat din cap. Cu coada ochiului l-am văzut pe Anton cum se ridică de la masă și o trage după el pe femeia blondă, nesigură pe picioare. Ea s-a clătinat și m-am întrebat dacă era deja beată, Anton comandase șampanie și își goliseră amândoi rapid paharele. Au traversat sala, el folosindu-se de baston și ea întârziind puțin în urma lui, tăcănind cu tocurile pe pardoseală. Ieșeau probabil să fumeze o țigară. M-am întors din nou către Bettina, i-am spus că o voi anunța de îndată ce voi putea, nu o voi face să aștepte. Ea a dat din cap și pe urmă am întrebat-o de cât timp locuia în Olanda.

De un deceniu.

Era mult timp și totuși mai puțin decât crezusem. Ședea pe scaunul din fața mea și părea să aparțină în totalitate acestui oraș, înțelegea limba și obiceiurile, ideologiile nerostite ale unei culturi. Până la urmă, dura doar un deceniu să ajungi să faci parte dintr-un loc și un deceniu nu e chiar atât de mult timp.

A trebuit să mă adaptez la anumite lucruri, a adăugat Bettina, când ospătarul ne-a așezat pe masă farfuriile cu desert. A așteptat ca el să plece și apoi și-a luat furculița. Nu e un oraș foarte ieftin și peisajul e cumva la scară mică, cel puțin în comparație cu zona din care provin eu. Mă duc acasă ori de câte ori pot. Simt nevoia să mă aflu în locul în care am copilărit și Germania nu e departe. Dar îmi plac olandezii, sunt destul de neutri ca popor, deși până și acesta este un lucru la care a trebuit să mă adaptez.

În acel moment, Anton și blonda au revenit cu pași împleticiți în restaurant. El o ținea cu un braț pe după talie și ea se lăsa cu toată greutatea pe el, fără să țină cont de condiția lui fizică. El îi suporta greutatea fără să crâcnească, ba chiar se ținea mai drept decât îl văzusem vreodată. Blonda și-a înclinat cu sfială capul pe umărul lui și atunci am văzut că avea pielea de pe ceafă înroșită, părul zburlit. Și-a netezit în trecere fusta cu o mână și deodată am înțeles că nu ieșiseră nicidecum la o țigară.

Mi-am ferit privirea, fața îmi luase foc. Întreaga scenă avea ceva grotesc și încărcat de sexualitate,

probabil se duseseră la baie să și-o tragă, rezemați de un perete. Sau poate ea îngenunchease și-i făcuse o felăție, în vreme ce el stătuse sprijinit de perete, sau poate el o proptise pe ea de chiuvetă, cu fundul în vasul de porțelan. Când s-au așezat la locurile lor păreau satisfăcuți și puțin îmbujorați și, de asemenea, mai puțin interesați unul de celălalt. Ospătarul le-a adus curând gustările și mi s-a părut că-l văd pe Anton eliminând aerul din plămâni în timp ce contempla farfuria din fața lui. Nici nu începuseră bine, mai aveau o masă întreagă înaintea lor, până când să poată pleca într-un mod rezonabil.

Blonda și-a luat furculița fără tragere de inimă și a oftat. Anton i-a strâns mâna, de parcă ar fi compătimit-o. Vorbeau cu glasuri scăzute și în olandeză și, iar eu nu-mi doream neapărat să trag cu urechea. Și totuși am prins frânturi din conversația lor, *se întoarce mâine și e drăguț aici și apoi mai bine decât în Sampuma*. Cuvântul *Sampuma* mi-era cunoscut și mi-am dat seama că era numele unui restaurant aflat nu departe de locuința Janei, trecusem de multe ori prin fața lui și-i remarcasem firma,

fără să mă opresc vreodată să-i cercetez interiorul. M-am întors brusc să-i privesc. Anton era ocupat să-și îndese mâncarea în gură cu furculița, iar blonda mânca la rândul ei grăbită. *Relaxează-te*, a spus el și am putut auzi, până și din celălalt capăt al restaurantului, iritarea din glasul lui. *Nimeni nu te cunoaște aici*. Am coborât instinctiv privirea, parcă pentru a-mi ascunde fața. Femeia aceasta era, fără îndoială, motivul pentru care Anton se aflate în cartierul Janei, poate chiar motivul reticenței sale neverosimile în legătură cu atacul.

Am ridicat din nou privirea către masa lor, către cuplul ciudat și improbabil pe care-l alcătuiau. M-am gândit atunci la Miriam — soția lui Anton, din nou absentă și înșelată chiar în acest moment cu atâta nonșalanță în restaurantul în care mă aflam. M-am gândit la Eline, la tonul afectuos cu care vorbise despre Miriam când spusese că era ca o a doua mamă pentru copiii ei. Dar urmărindu-i cum mănâncă — Anton amuțise în sfârșit și singurele sunete care se mai auzeau de la masa lor erau clinchetele farfuriilor și tacâmurilor — mi-am dat seama că ceea ce mă tulbura nu era

infidelitatea. Nu, ceea ce mă tulbura era existența acestor curenți ascunși din viața lui, lucruri care rămâneau nedezvăluite celor care-l cunoșteau cel mai bine. Mi-am amintit disconfortul lui vizibil când Eline îl întrebase din nou dacă mai știa de ce se dusesse într-un alt cartier decât cel în care locuia și în care n-ar fi avut niciun motiv să se deplaseze, cu excepția celui care stătea în prezent lângă el în acest restaurant din cealaltă parte a orașului.

Și deodată m-a trecut un fior de spaimă — dacă Anton nu-i putea spune nici măcar Elinei de ce se aflate acolo, nu era din cauza lui Miriam? Nu era din cauză că, în pofida atacurilor la care o supusese el însuși, noțiunea căsniciei, pentru el, era într-o oarecare măsură sacrosanctă, o iluzie pe care nu suporta s-o spulbere, oricât de ruptă ar fi fost ea de realitatea din acest moment, din acest restaurant? Aceasta era puterea unei căsnicii și, în acel moment, m-am gândit la mine, la Adriaan și la Gaby. Deși mă mutasem din apartament, deși știam foarte bine că nu se va întâmpla așa, sperasem totuși — că voi mai primi o veste de la Adriaan, că se va întoarce de la Lisabona liber și fără obligații, că mă

voi muta înapoi în apartament și voi accepta poziția de la Curte, pe care tocmai mi-o oferise Bettina.

Dar știam, în sfârșit, că trebuia să accept ceea ce era și fusese limpede de multă vreme încoace. Adriaan nu se va întoarce la Haga fără Gaby. Căsnicia lor prinsese din nou viață, contractul fusese reînnoit. Era exact așa cum spusese Kees. Adriaan plecase în Portugalia pentru a-și salva căsnicia, pentru ca cei doi copii ai lor să crească iarăși cu ambii părinți în aceeași casă, pentru a o recuceri pe Gaby. Poate mă mințise de la bun început sau poate nu conștientizase nici el propriile motivații în momentul plecării, când mă rugase să rămân în apartament și îmi spusese toate acele lucruri. Poate că abia după ce ajunsese la Lisabona și se reîntâlnise cu Gaby, surprins de profunzimea propriilor sentimente, înțelesese că ceea ce-mi spusese nu era adevărat, că invitația de a rămâne, cheile de pe teigheaua din bucătărie, toate erau o greșală.

S-a întâmplat ceva? a întrebat Bettina. Am clătinat din cap, deși mi-am dat seama că plângeam, că erau atâtea lacrimi, încât mi se tulburase vederea.15.

Aceasta era starea mea de spirit când am revenit în apartamentul lui Adriaan. Voiam să recuperez cartea pe care o cumpărasem de la anticariatul lui Anton, sau cel puțin asta era ceea ce-mi spuneam. Știam că nu era o idee bună și mai știam că existau și alte motive decât cartea pentru a reveni. Dar impulsul fusese prea puternic pentru a-i rezista și a doua zi, dimineața devreme, am revenit în apartament. Am intrat folosind cheia pe care o aveam în continuare la mine și care rămăsese pe fundul genții. Menajera trecuse pe acolo de când plecasem și apartamentul era impecabil, urmele pe care le lăsasem — o pată pe oglindă, rămășițele din chiuvetă — fuseseră îndepărtate cu multă grijă. Străbătând încăperile, m-am simțit transparentă. De parcă mi s-ar fi înlăturat ambalajul de piele. M-am așezat în bucătărie și am atins masa cu palmele. Forța evocării a fost surprinzătoare, nu mi-au revenit în minte săptămânile în care stătusem aici singură, ci zilele în care fusesem aici cu Adriaan, momentele când șezuse în fața mea la această masă. I-am simțit prezența acolo, în încăpere, ca un tremur în corp.

Ședeam încă la masă, când am auzit o cheie alunecând în broască, sunetul ușii deschizându-se. Pe moment m-am gândit că poate era Adriaan, dar ceva din felul în care se mișca ușa era greșit și scurta mea exaltare s-a transformat aproape instantaneu în îngrijorare. Mi s-a încordat tot corpul, de parcă ar fi fost vorba de un hoț, de cineva care intra prin efracție. Dar realitatea a fost mult mai rea, era soția lui Adriaan. A intrat în living, la acea oră improbabilă, îmbrăcată într-un pardesiu lung din păr de cămilă și ducând o poșetă încăpătoare din piele, dar, în rest, cu mâinile goale. Avea aerul că se întoarce în apartament după ce ieșise să rezolve rapid ceva în oraș, deși mă îndoiam că era așa, dată fiind ora matinală.

A rămas pe loc când m-a văzut și pentru câteva clipe lungi am rămas cu privirile ațintite una la cealaltă. Arăta exact ca în fotografie: imposibil de frumoasă și, de asemenea, extrem de rafinată, de parcă ar fi trăit cu permanenta așteptare de a fi observată. În schimb, eu aveam părul nespălat și fața nemachiată. Dar chiar și în condiții mai bune, chiar și în condiții ideale, n-aș fi putut concura

niciodată cu soția lui Adriaan. Eram conștientă de pata de pe tricoul meu. S-a încruntat în timp ce și-a lăsat poșeta și și-a dezbrăcat pardesiul, iar când a venit spre mine m-am simțit de parcă aș fi fost prinsă în flagrant — deși n-aș fi știut să spun despre ce fel de delict era vorba, nici măcar nu aveam idee dacă Gaby știa cine sunt, care era natura relației mele cu soțul ei.

S-a oprit în fața mea cu o expresie nedumerită. Poate se întreba de ce se obosise Adriaan să se încurce cu mine sau poate se întreba cine Dumnezeu oi mai fi și eu. Cu mișcări stângace m-am ridicat în picioare și am rămas în fața ei.

Nu ne cunoaștem, a spus în cele din urmă. Eu sunt Gaby.

Da, am spus eu prosteste.

Ești prietena lui Adriaan, a spus ea. Te-ai ocupat de apartament. Avea glasul limpede și puțin cam dur, din care reieșea clar că „prietenă” era un eufemism, că înțelegea foarte bine cine eram eu. A făcut o pauză și și-a plimbat privirea prin încăpere. Apartamentul pare nelocuit, totul a fost în regulă?

Încă nu-i spuseseam lui Adriaan că mă mutasem din apartament. Nu i-am corectat eroarea logică și, în

schimb, am dat din cap. Purtarea ei nu era ostilă în mod fățiș, era neutră într-un mod studiat. Ai băut deja cafeaua? a întrebat deodată. Nu mi-a așteptat răspunsul, ci a trecut pe lângă mine, s-a dus la bufet și a scos două cești. Ce vrei să bei? Cappuccino? Americano? I-am spus că aș dori un americano și ea a dat din cap și s-a întors cu fața către aparat. Nu-mi puteam reține sentimentul că ocupa spațiul cu o agresivitate surdă, că pregătirea cafelei era, într-un fel, teatrală, menită să-mi reamintească cine era adevărata proprietară a apartamentului.

Dar în privința aceasta nu încăpea îndoială. Mi-a oferit cafeaua și am sorbit din ea cu prudență, ca și când ar fi putut fi otrăvită. Dar circumspectă nu eram doar eu, și ea mă privea cu oarecare prudență, de parcă aș fi fost o cantitate necunoscută și nedefinită, cineva a cărei prezență în viața ei putea deveni brusc explozivă. Am înțeles că pentru ea întâlnirea era la fel de complicată ca și pentru mine, poate chiar mai complicată, și am fost uimită că-mi lipsise imaginația pentru a înțelege acest lucru mai devreme, în tot timpul pe care-l

petrecusem speculând cu privire la această femeie.

Ceea ce nu m-a făcut totuși să am sentimente mai calde față de ea și am observat că și în această privință exista reciprocitate. A zâmbit, cu o expresie deopotrivă tăioasă și răpitoare. Îmi cer scuze că am dat buzna așa, a spus, deși din tonul ei nu reieșea că ar fi avut vreun regret. Nu te-a anunțat Adriaan? Am scuturat din cap, cu gura uscată. Nu se descurcă deloc cu chestiunile administrative, a murmurat, de parcă problema relației noastre, a relației dintre mine și Adriaan, ar fi fost, pur și simplu, o chestiune de organizare și gestionare. Sau poate că intenționase ca acest comentariu să fie conspirativ, două femei care stau de vorbă despre defectele bărbatului pe care și-l împart. Stăteam în fața ei și nu prea înțelegeam ce încerca să-mi spună.

S-a răsucit și s-a dus la chiuvetă. Peste o săptămână se întorc toți, m-a anunțat peste umăr, în timp ce-și vărsa cafeaua în scurgerea de la chiuvetă. Adriaan, copiii și ei. S-a întors către mine și și-a încrucișat brațele. Nu era clar ce înțelegea prin „toți”, dacă o includea și pe ea, dacă

implica reîntregirea familiei. Și tu? am întrebat. Am privit-o în față, chiar nu aveam nimic de pierdut. A clătinat din cap și s-a uitat la ceas. Și-a luat poșeta. Am o întâlnire în Rotterdam, a spus. Și cu toate că nu era un răspuns, cu toate că gestul ei era cât se poate de ambiguu, am aprobat din cap.

S-a îndreptat către biroul din salon și a deschis un sertar, a scotocit printre hârtii și carnete, un balast al vieții pe care nu-l mai văzusem sau nu îndrăznisem să-l răscolesc, încruntându-se, a adunat un teanc de documente pe care și le-a vârât în poșetă, după care a închis sertarul. Și-a recuperat pardesiul, pe care-l aruncase neglijent pe speteaza canapelei, și a pornit către ușa apartamentului. Ce să fac cu cheile? am întrebat. S-a întors să mă privească. Dincolo de frumusețe am văzut o scăpărare de cruzime în ochii ei. A cuprins cu privirea apartamentul, a ridicat scurt din umeri. Păstrează-le. Pentru mine nu contează. Și, fără să mai aștepte un răspuns, s-a întors și a plecat, ușa s-a trântit în urma ei.

*
Am făcut cum îmi spusese. Mi-am pus cheile la loc în geantă și am

părăsit apartamentul, în timp ce străbăteam orașul cu tramvaiul, mă simțeam de parcă mi-ar fi căzut un bolovan pe creier. Parțial, din cauza lui Gaby — te împiedica să gândești, consuma aerul din jurul ei, și m-am întrebat cum trăise Adriaan atâta vreme cu ea. Dar de fapt nu acesta era motivul, sau nu doar acesta. Ci faptul că Adriaan se întorcea. Ce însemna acest lucru și de ce nu aflasem direct de la el? Am revenit în gând la spusele lui Gaby, fusese o nuanță de înfrângere în glasul ei când spusese *copiii și ei*, de parcă ar fi fost vorba de o bătălie pe care o pierduse, bătălia pentru custodia copiilor? Sau era doar resemnare, pentru viața pe care o lăsase în urma ei la Lisabona, pentru alegerea pe care o făcuse, de a se întoarce?

Priveam pe geamul tramvaiului, pătat de praf și picături de apă. Urma să mă întâlnesc la prânz cu Eline, nu o mai văzusem de la cina cu Anton. Mă gândeam cu un sentiment neplăcut la faptul că-l întâlnisem întâmplător cu o zi înainte și mă întrebam ce obligație aveam de a-i povesti Elinei. Dar de cum am ajuns în cafenea, aproape înainte de a ne așeza la masă, Eline a spus: Anton mi-a zis că v-ați văzut ieri.

Avea glasul limpede și am observat că era pregătită pentru tot ce putea fi mai rău. M-a privit cu prudență, purtarea ei era deopotrivă binevoitoare și precaută. Mi-a trecut prin minte că probabil credea că fratele ei mă sedusese sau era pe cale să o facă. Pe când îmi aștepta răspunsul, cu gura încordată de o presimțire rea, mi-am dat seama că aproape sigur se mai aflase în această situație, încerca doar să aprecieze cât de prost se va termina de data aceasta.

Da, am spus. Deși am crezut că nu mă văzuse, părea preocupat. A clipit. Am văzut că-și recalibrează gândurile, parametrii situației se modificau în fața ei. Era cu o femeie, am spus fără tragere de inimă, nu cred că era soția lui.

O, a spus.

Nu știu de ce natură a fost întâlnirea lor, am adăugat.

S-a lăsat pe spate în scaun și atmosfera parcă s-a încărcat brusc de la distanța aceasta suplimentară dintre noi. Deci crezi că se culcă cu ea? Avea glasul tăios, părea o cu totul altă persoană. Nu contează, a continuat fluturând din mână disprețuitor. Sunt convinsă de asta. De fapt, mi-a trecut de multe ori prin

gând: numai o femeie l-ar fi putut atrage pe Anton în seara aceea în cartierul acela. Era o escortă? Lui Anton îi plac prostituatele, a mai apelat la ele. Tonul ei era prea nepăsător, parcă ar fi vorbit despre un service auto sau o firmă de curățenie, și am simțit o oarecare aversiune.

Nu, am răspuns. Nu. Erau — se plăceau.

Dar cum arăta?

Am clătinat din cap. Chiar nu puteam să i-o descriu.

M-a privit lung, apoi a dat din cap. De la bun început a fost ceva fals în povestea aceasta, a spus. Nu-l cred pe Anton când zice că nu-și mai amintește nimic despre atac. îl cunosc foarte bine pe fratele meu și știu când minte. Dar de ce să nu-mi spună? Infidelitatea nu este ceva deosebit de șocant și doar nu i-aș spune lui Miriam, nu aș... S-a întrerupt. Ar trebui să știe că poate avea încredere în mine.

Poate îi e jenă sau rușine, am spus. Mi-am amintit cuvintele lui din restaurant. *Rela- xează-te. Nimeni nu știe că ești aici.* Sau poate femeia e măritată, am continuat, și există alte motive pentru care nu vrea să

amestece poliția. Poate ar expune-o într-un fel sau altul.

Eline a dat încet din cap și pe urmă a râs scurt. Are un noroc dat naibii, Anton. Poliția nu are nicio idee. Niciun indiciu. Dacă-și ține gura, scapă basma curată. Nu există probe, nu există nimic, în toate înregistrările din acea zi. De parcă cel care l-a atacat nici n-ar fi existat. A făcut o pauză. Să știi că o iubește pe Miriam. Dar nu-i ușor să-i tot ceri să accepte condițiile iubirii lui.

Glasul ei era îngândurat și am știut că vorbea mai mult cu sine decât cu mine. M-am întrebat în ce măsură credea că incidentul era o invenție de la un capăt la celălalt, una dintre poveștile lui Anton. Dacă așa era, atunci era una deosebit de periculoasă, poliția căutase probabil suspecti în blocul cu locuințe sociale, avuseseră loc interogatorii și altele. Ceva din privirea mea m-a trădat poate, fiindcă brusc a părut stânjenită. Nu ne cunoșteam destul de bine pentru ca asemenea dezvăluiri să ne apropie, ne expuseserăm una față de cealaltă într-un mod greșit și într-un moment greșit.

Aveam sentimentul că nu ne vom mai revedea. Poate din acest motiv, când ne-am ridicat să plecăm, am întrebat: chiar nu era nimic în toate acele ore de înregistrări video? O clipă a ezitat, părea să înțeleagă ceea ce spunea despre fratele ei. Apoi a scuturat din cap. Nimic. Nici măcar o fantomă

.16.

O săptămână mai târziu, procesul fostului președinte a fost suspendat. Președinta completului de judecată i-a cerut procurorului să prezinte un memoriu din care să reiasă în ce fel depozițiile și probele prezentate instanței sprijină acuzațiile aduse inculpatului. Ordinul reprezenta o schimbare radicală în cursul procesului, apărarea înregistra succese neașteptate. Am fost chemată la o ultimă întâlnire cu fostul președinte. Deși era posibil ca argumentele acuzării să se năruie, nu eram totuși pregătită pentru atmosfera de stranie agitație din sala de conferințe, când am sosit la

Centrul de Detenție. De cum am intrat, fostul președinte m-a privit cu o mină triumfătoare, mi-a indicat cu un semn din cap scaunul de lângă el și mi-a spus să iau loc. Doar doi membri ai echipei lui erau prezenți, scena avea o atmosferă de ultimă zi de școală. M-am întins după un suport și câteva coli, erau, în depozitia ultimului martor, câteva sintagme pe care voiau să le verifice, mi-a explicat avocatul, dacă eram amabilă.

De la bun început, fostul președinte abia dacă s-a prefăcut că urmărește conversația și curând a exclamat: dar nimic nu contează, nimic din toate acestea nu mai contează. Era irascibil, ca de fiecare dată când era confruntat cu relatarea crimelor sale. Avocatul l-a privit din cealaltă parte a mesei și apoi l-a întrebat dacă ar vrea să facă o pauză. Fostul președinte a ridicat din umeri, echipa lui de avocați făcuse o treabă nemaipomenită și, totuși, pe măsură ce sfârșitul procesului se apropia, disprețul lui față de ei părea să crească, deja întrezărea momentul din viitor când nu va mai avea nevoie de ei.

Dacă aveți nevoie de o pauză, sigur că da, a spus fostul președinte.

Avocatul s-a ridicat greoi de la masă. Doriți să beți ceva? m-a întrebat și am scuturat din cap. A ieșit din încăpere, dar asociatul junior a rămas. Fostul președinte s-a întors spre mine. Îmi cer scuze pentru colegul meu, a spus pe un ton arogant. A fost un proces lung, foarte obositor pentru noi toți. Vorbea de parcă ar fi făcut el însuși parte din echipa de avocați, bănuiam că, în anumite privințe, era adevărat. Președintele a părut să remarce că nu mă simțeam în largul meu. O expresie de nemulțumire s-a așternut pe fața lui. S-a întâmplat ceva? a întrebat. Am clătinat din cap. Ba da, a continuat. S-a întâmplat ceva. M-am întors spre el, în silă. Fața lui era aproape de a mea, expresia lui — amabilă, ba chiar îngrijorată. Mi-a studiat fața câteva clipe, pe urmă a dat încet din cap.

Aha, a spus. Înțeleg. Credeți că sunt un om rău. În ciuda faptului că se va renunța curând — acum pare aproape sigur — la acuzațiile ce mi se aduc. Știți, avocații mei îmi spun că s-ar putea să fiu eliberat peste câteva săptămâni. Curând voi fi un om liber. A făcut o pauză. Și totuși, aceste acuzații false și depoziii false v-au otrăvit gândurile față de mine. A

ridicat o mână. Nu vă cereți scuze. Deși nu aveam de gând. Dramoleta care s-a jucat aici, la Curte, poate perverti și cea mai clară minte. Priveam fix înaintea mea, imobilă.

Știți, a continuat după o pauză, prima dată când v-am văzut m-am gândit: îmi place această femeie pentru că nu este cu adevărat occidentală. Dar, până la urmă, faceți parte din instituția pe care o serviți. În capătul opus al încăperii, asociatul junior era foarte liniștit, cu capul aplecat deasupra documentelor sale. Fostul președinte a expirat lent. Chiar și așa, trebuie să înțelegeți că aici, la Curte, justiția e departe de a fi imparțială, dumneavoastră veniți dintr-o țară care a comis crime și atrocități cumplite. În alte circumstanțe, inculpatul ar fi Departamentul dumneavoastră de Stat, nu eu. Toată lumea știe acest lucru, în ceea ce privește rasa dumneavoastră — s-a întrerupt, ochii lui s-au ațintit asupra mea. Mă rog, mai bine să nu vorbim despre acea istorie cumplită.

Fără voia mea, am inspirat zgomotos, căldura mi se acumula în piele. În încăpere nu prea era aer. În colț clipea luminița camerei de supraveghere. Fostul președinte

continua să mă observe. A zâmbit, de parcă am fi stat la taclale. Dar pe urmă chipul i s-a înăsprit, orice urmă de simpatie și farmec s-a șters cu o iuțeală amețitoare. S-a lăsat pe spate în scaun. Ședeți acolo cu un aer atât de mulțumit de sine, credeți că nu vi se poate reproșa nimic, a spus. Glasul lui era înăbușit și mânios. Dar de ce? Nu sunteți cu nimic mai bună decât mine. S-a aplecat brusc, astfel încât fața lui a ajuns la numai câțiva centimetri de a mea. Credeți că moralitatea mea diferă de cea a celor de felul dumneavoastră. Dar nimic nu vă separă de mine. Nu există distanță între noi.

S-a lăsat din nou pe spate și m-a concediat cu un gest. Puteți pleca, a spus în timp ce-și aranja cravata și se apleca să studieze documentele din fața lui. M-am ridicat încet și mi-am adunat lucrurile. Am avut senzația că mi se taie picioarele și era cât pe-acți să mă împiedic când am deschis ușa. Nu l-am putut privi pe fostul președinte când am părăsit încăperea, nu mi-am luat rămas-bun. Pe când străbăteam coridorul, asociatul junior a venit în grabă după mine. M-a strigat și am rămas pe loc, sprijinindu-mă de perete. S-a oprit în fața mea, perplex.

De ce nu ați spus nimic? De ce i-ați permis să vă vorbească astfel?

Fiindcă nu a spus nimic care să fi fost neadevărat.

Am stat așa câteva clipe. Ne înțelegeam unul pe celălalt, dar nu eram de acord unul cu celălalt. El era un bărbat care se credea obiectiv. Nu-și putea imagina propria complicitate, nu-i stătea în fire. Dar eu eram altfel. M-am întors să plec. M-am îndepărtat atât de repede încât aproape fugeam, și apoi chiar am fugit. Mi-am recuperat geanta și am ieșit pe ușă afară, afară din întunericul acela, afară la răcoare. Mașinile treceau pe lângă mine, am auzit trâmbițatul unui claxon și am sărit înapoi. Părul îmi biciuia fața. Nu mă puteam întoarce la Curte. Am mers în schimb spre mare, am urcat pe dune, am mers până când am putut vedea apa, iar zgomotul valurilor a acoperit strada, și orașul, și Centrul de Detenție, și pe bărbatul dinăuntru. Am stat acolo multă vreme și pe urmă m-am așezat în nisip. Soarele cobora încet către apă.

Mi-am scos telefonul și am sunat-o pe mama la Singapore. Mi-a răspuns imediat, nu obișnuiam să vorbim periodic și am auzit îngrijorarea din glasul ei, am auzit-o

numaidecât. E totul în regulă? În primul moment n-am știut ce să-i răspund și pe urmă i-am spus că trebuia să mă hotărâsc dacă mai rămâneam sau nu la Haga. Vântul se întetise și ea a spus: nu te aud, legătura e atât de proastă. Unde ești? Pe plajă, am răspuns, vântul e de vină.

O, a spus ea și vocea a părut să i se calmeze. Te-am dus o dată pe plaja aceea. Cea din Haga?

Dunele, am zis. De la marginea orașului

.Da, a aprobat ea. Te-am dus acolo într-un weekend, vremea era oribilă. Dar tatălui tău nici că i-a păsat. Ai urcat, și ai coborât în fugă dunele cu el până când ați fost amândoi epuizați și ne-am dus să mâncăm poffertjes. Mai ții minte? Ai mai mâncat de atunci? Îți plăceau tare mult când erai mică.

Nu mi-am dat seama — n-am știut că mai fusesem aici.

La Haga? Cred că erai foarte mică. Călătoream mult pe vremea aceea. Nu părea să realizeze că ceea ce spunea avea o semnificație deosebită, pentru ea era, poate, doar un fapt mărunț și banal din istoria familiei. Cu toate acestea, glasul i se

încălzise de nostalgie. Vântul îmi lipea din nou părul de față, l-am dat la o parte și am privit împrejur. Am încercat să văd cu claritate peisajul, am încercat să înțeleg sentimentul de recunoaștere care mă împresura în acel moment. Mama a tăcut o vreme și apoi m-a întrebat dacă eram într-adevăr bine. Pari foarte absentă, a spus, și brusc avea un glas plin de dor.

Sunt bine, am răspuns. Sunt bine.

Am închis după câteva momente, dar am rămas pe plajă, iar când m-am ridicat, stăteam deja de ceva vreme pe întuneric și soarele apusese de mult.

Două săptămâni mai târziu s-a renunțat în mod oficial la acuzațiile aduse fostului președinte. Știuserăm cu toții că era posibil, memoriul prezentat de procuror nu fusese convingător. Cazul avusese de la bun început punctele lui slabe, probleme în a dovedi lanțul de comandă. Din punct de vedere moral, bărbatul era vinovat, din punct de vedere legal, era, probabil, inocent. Se înțelegea, desigur, că ambele erau posibile. Dar era altceva să vedem cum se năruie cazul în fața ochilor noștri, să vedem

cum se largesc fisurile una câte una. Am văzut cum se răspândește nesiguranța în clădire, înflorind ca mucegaiul.

Chiar înainte de a se renunța în mod oficial la acuzații, începuse împărțirea vinovăției. Eu am urmărit această activitate de la o oarecare distanță, dar știam că se desfășura cu repeziciune și răutate în cadrul diverselor departamente și nu eram singura care se întreba cât se va mai menține procurorul. Câteva zile la rând, o mulțime de jurnaliști s-au aflat la Curte — în hol, pe coridoare, în unele zile ocupând practic cafeteria, mutând scaune pentru a alcătui grupuri adunate în jurul cafelelor, purtarea lor fiind mereu profesionistă și dominată de urgență. Noi îi priveam deopotrivă cu suspiciune și respect, aveau capacitatea de a dirija atenția către un eveniment, om sau loc anume prin simpla apăsare a unui buton și acum își foloseau acea putere pentru a îndrepta privirea lumii întregi către Curte.

Noi, interpreții, eram doar figuranți trecând prin spatele actorilor principali și totuși ne mișcăm cu prudență, aveam sentimentul că suntem sub

observație. Înțelegeam că se scria povestea procesului și, de asemenea, povestea Curții, a cărei reputație avea să fie profund afectată de acest caz. Fostul președinte publicase deja o declarație în care denunța Curtea drept un instrument al imperialismului occidental, și încă un instrument lipsit de eficiență, din motive evidente se simțea răzbunat de eșecul procesului. Majoritatea jurnaliștilor veneau la Curte doar pentru pledoariile inițiale și cele finale. După ce lipsiseră luni și ani de zile de la proces, reveniseră pentru a observa momentele finale și haosul care le însoțea. Cunoșteau doar fragmente ale narațiunii și totuși aveau să assembleze acele fragmente într-o poveste ca oricare alta, o poveste aparent unitară.

Într-o după-amiază am văzut că un grup de jurnaliști se strânsese ciorchine în hol. De la distanță și pe deasupra capetelor și aparatelor lor întinse, l-am văzut pe Kees stând în mijlocul lor. Gesticula către mulțimea adunată și am văzut cu câtă convingere își comunica mesajul, totul era calculat, de la felul în care privea în obiectiv până la cel în care stabilea contact vizual cu jurnaliștii în mod individual, felul

atent de a se exprima, în timp ce își apropia buricele degetului mare și al celui arătător, urmat de deschiderea largă a palmelor cu un singur gest cuprinzător, de triumf discret, respectuos.

Și-a încheiat declarația și a urmat un iureș de întrebări, telefoane întinse spre el, jurnaliști care-l strigau pe nume. S-a aplecat, ascultând-o pe jurnalista care răzbiise prima, și apoi — de parcă mi-ar fi simțit privirea ațintită asupra lui dintre toate cele șase persoane care-l priveau, șase sau poate mai multe — și-a ridicat ochii din cealaltă parte a holului, de la femeia care-i adresa întrebarea până la locul în care stăteam. Expresia de pe fața lui era de nepătruns, dar nu încăpea îndoială că se uita la mine. Câțiva jurnaliști s-au răsucit să vadă la cine sau la ce se uita. M-a mai fixat o clipă cu privirea și apoi a făcut un semn din cap — de rămas-bun, mai mult ca sigur — înainte de a se apleca din nou către jurnalistă.

În săptămâna aceea i-am spus Bettinei că nu voi putea accepta oferta de a rămâne la Curte. Nu a părut foarte surprinsă, poate se așteptase la asta, dat fiind că întârziase cu răspunsul, poate nu

conta, dată fiind dezordinea care punea stăpânire pe Curte, sau poate începuse să bănuiască ceea ce eu știam deja, și anume că nu eram persoana potrivită pentru această muncă. M-a întrebat totuși, cu un glas blând, dacă exista un motiv anume pentru care refuzam postul. I-am spus adevărul: că nu mă consideram potrivită pentru această meserie. Fața ei a devenit înțelegătoare și am încercat să-i explic, i-am spus că, până la urmă, nu credeam că eram cu adevărat calificată pentru funcție.

Nivelul tău de calificare este excelent, a spus, încrețindu-și nedumerită fruntea. Iar munca ta a fost în mod constant excepțional de bună. Nu ți-am fi făcut oferta dacă am fi avut vreo îndoială cu privire la calificarea ta. S-a întrerupt. Mai există și aspectul temperamentului. Unii oameni nu au temperamentul potrivit pentru această meserie și poate că tu faci parte dintre ei. În acest caz e mai bine să afli mai devreme, atât pentru tine, cât și pentru noi.

Am dat din cap afirmativ. Am înțeles că, în sinea ei, începuse deja să mă îndepărteze din funcție. Aveam sentimentul că-i irosisem tim-

pul. Avea dreptate să spună că era o chestiune de temperament și că eu nu-l aveam pe cel nimerit. Dar nu mai credeam că impasibilitatea era durabilă sau dezirabilă. Coroda tot ceea ce se afla în interior. Nu întâlnisem persoană mai impasibilă decât fostul președinte. Dar era valabil pentru toți — pentru procurori și avocați, pentru judecători și chiar și pentru interpreți. Ei puteau munci. Ei aveau temperamentul potrivit pentru această muncă. Dar cu ce preț interior?

În seara aceea m-am aventurat din casă să-mi iau ceva de mâncare, m-am dus până la cel mai apropiat restaurant chinezesc. Când am intrat, tânăra de la casă mi s-a adresat în mandarină, plină de speranță. Când am clătinat din cap, fața i s-a umbrat și, din acel moment, m-a tratat cu mai multă desconsiderare decât ar fi fost normal. M-am gândit — vreau să merg acasă. Vreau să mă aflu într-un loc în care să mă simt acasă. Unde era acest loc, nu știam.

*M-am întâlnit cu Adriaan într-o cafenea din cartierul lui. Ne făcuserăm obiceiul de a merge acolo

împreună și mai fusesem și singură de câteva ori în perioada cât locuisem în apartament. Dar acum mi se părea un loc străin, de parcă aș fi revenit după o lungă perioadă în exil. Așteptarea sosirii lui alterase cadrul obișnuit. M-am așezat la o masă din colțul cafenelei, cu corpul greu ca plumbul, încât nu credeam că mă voi mai putea ridica vreodată. Trecuse o săptămână de când Adriaan se întorsese la Haga, dar încă nu ne văzuserăm, vorbiserăm doar o dată la telefon, cu câteva zile înainte.

Când răspunsesem la telefon urmasse o scurtă tăcere, după care zisese: mă bucur că ai răspuns. Ai plecat din apartament. Glasul lui era blând, dar, în același timp, exprima ceva mai tăios și mai greu și am înțeles că tăcerea dintre noi avusese o semnificație pentru el. Ai lipsit mai mult decât mă așteptasem, am spus. Am încercat să împiedic cuvintele să spună prea multe, dar nu puteam vorbi despre așteptare, despre ceea ce crezusem odinioară că sper, fără să simt cum se cascadează ceva în interiorul meu. A tăcut o vreme, după care a spus că fusese complicat la Lisabona, dar că se întorsese și că

cel mai bine era să vorbim față în față.

Așa că am convenit să ne întâlnim la cafenea. A sosit la scurt timp după mine și m-am ridicat în picioare de cum a intrat pe ușă. A venit spre mine. M-a speriat tumultul fizic pe care l-am simțit în prezența lui, un sentiment pe care aproape îl uitasem. Nu ne mai văzuserăm de două luni. Ne-am sărutat pe obraz, ca doi străini sau simpli cunoscuți, și apoi ne-am așezat la masă. Părea schimbat într-un mod pe care nu l-am putut identifica imediat, de parcă o altă versiune a lui își croia drum prin exteriorul familiar.

Am văzut știrile despre proces, a spus.

Am dat din cap.

Cred că lumea e consternată.

Eu nu cred că reprezintă o amenințare existențială pentru Curte, cum zic unii. Dar nu e bine, nimeni nu e mulțumit de ceea ce s-a întâmplat.

Ai interpretat pentru el?

Am realizat din nou cât de mult lipsise.

Da.

Cum e?

E meschin și vanitos, dar înțelege profunzimile

comportamentului uman. Profunzimi la care oamenii obișnuiți nu ajung. Și asta îi conferă foarte multă putere, chiar și atunci când e închis într-o celulă.

Am văzut o parte din relatări la Lisabona, la televizor.

Am dat din cap și mi-am ferit privirea. Nu m-am putut împiedica să nu mi-l imaginez în acel oraș pe care nu-l cunoșteam, într-o locuință împreună cu Gaby și copiii, urmărindu-i poate chiar pe jurnaliștii pe care-i văzusem relatând povestea a ceea ce se întâmplase. Cealaltă viață a lui s-a ivit în fața ochilor mei, iar vederea ei era mai dureroasă decât aș fi crezut.

N-am fost niciodată la Lisabona.

E un oraș frumos, a spus-o de parcă nu s-ar fi putut abține să fie sincer. Foarte diferit de acesta. Gaby ar vrea să rămână la Lisabona, dar e dificil cu copiii. Sunt legați de școala de aici, au prieteni aici, nu se pot muta pur și simplu în Portugalia fiindcă asta este ceea ce-și dorește mama lor. Pe de altă parte, au, desigur, nevoie de ea.

Adriaan ezita, nu dorea să-mi spună foarte multe despre ceea ce se petrecuse la Lisabona sau poate nu știa ce cuvinte să folosească. Dintr-

odată a părut obosit și am înțeles că el trăise în felul lui ceea ce se întâmplase, iar eu trăisem în felul meu săptămânile din urmă, și mi-a trecut prin minte că peste mulți ani, într-un viitor posibil, am putea trăi într-o stare de armonie persistentă, că, în ciuda oricăror așteptări, ar fi încă posibil să reușim să îmbătrânim împreună. Am putea fi genul acela de cuplu a cărui înțelegere reciprocă ar avea o asemenea profunzime și un asemenea trecut încât n-ar mai fi nevoie să ne explicăm unul altuia lucrurile, obiceiurile ar fi fost stabilite cu mult timp în urmă, cunoașterea fiecăruia dintre noi despre celălalt și despre relația noastră ar fi absolută. Și, totuși, ar fi posibil ca niciunul să nu-i fi relatat celuilalt ceea ce se petrecuse în aceste două luni din urmă. În oglinda retrovizoare a relației noastre, perioada aceasta ar rămâne într-un unghi mort și ne-am mișca mereu cu grijă în jurul ei, până când actul acestei adaptări ne-ar deveni o a doua natură, până când nici nu l-am mai observa.

Asta înseamnă că Gaby va rămâne la Lisabona? am întrebat.
Da, a spus cu jumătate de glas.
Copiii vor sta aici cu mine și vor

merge la Lisabona în vacanțele școlare. Nu e ideal, am încercat din răpputeri s-o conving pe Gaby de acest lucru. Dar e neclintită în hotărârea ei. Așa că i-am adus pe copii înapoi și iată-ne din nou aici. În multe privințe e o ușurare. Eu mă simt ușurat. Nu e ceea ce sperasem pentru copii, dar abia când m-am întors la Haga mi-am dat seama cât de mult mă apăsase situația. E bine să am acum această claritate, oricât de imperfect ar fi deznodământul.

A făcut o pauză. Sper că-i vei cunoaște și tu curând. Pe copiii mei. Mi s-a oferit un contract pe termen nelimitat la Curte

.E o veste minunată. Am refuzat, înțeleg.

Dar mi-am dat seama că nu înțelegea sau că nu era sigur de sensul cuvintelor, dacă spunându-i că refuzasem postul la Curte îi spuneam și că nu voi mai rămâne la Haga, că nu-i voi cunoaște niciodată pe copiii lui, că nu exista posibilitatea unui viitor comun. A trebuit să iau decizia în absența lui, a trebuit s-o iau singură. După o clipă a ridicat ochii și m-a privit în față.

Din cauza muncii? Sau din cauza mea? Era o întrebare fără ocoliș, dar mi-am dat seama că avea nevoie să afle, fața lui era pură articulare a acelei nevoi. L-am privit din cealaltă parte a mesei și am înțeles în sfârșit sensul spuselor sale, că Gaby va rămâne la Lisabona și că el se întorsese la Haga, că el venise înapoi. Era parcă prea mult pentru a cuprinde cu mintea. Înainte să pot spune ceva, a continuat.

Katie Kitamura

Îmi cer scuze că nu te-am sunat mai des din Portugalia. Îmi cer scuze că am tăcut atâta timp. A clătinat din cap. Totul a fost mai dificil decât mă așteptasem. Adevărul este că ar fi trebuit să fiu mai bine pregătit, doar am fost înșurat cu Gaby mai bine de cincisprezece ani. Dar nu am înțeles cât de mult se degradase situația între noi. M-a privit și a coborât glasul, îmi cer scuze pentru Gaby. Nu știam că avea de gând să treacă pe la apartament, de fapt nu știam că va veni la Haga. Nu ți-aș fi făcut una ca asta cu bună-știință.

Era o anumită tensiune în glasul lui, în modul cum îmi vorbea, și am observat că înțelegea sau începea să înțeleagă prin ce trecusem în săptămânile cât lipsise. Și, deși existau lucruri pe care intenționasem să i le spun, cuvinte care îmi trecuseră frecvent prin minte, cuvinte pe care le considerasem necesar a fi rostite între noi, am spus doar atât: înțeleg. Puteam înțelege orice, în

circumstanțele potrivite și pentru persoana potrivită. M-am uitat la fața lui și m-am gândit că, până la urmă, în pofida a tot și a toate, era posibil ca Adriaan să fie persoana aceea, persoana aceea unică.

Poate pleci de la Curte, a spus Adriaan, dar rămâi la Haga?

Am întins mâinile peste masă. S-a uitat la ele de parcă i-ar fi fost necunoscute sau de parcă abia atunci le-ar fi văzut cu adevărat. Le-a strâns în mâinile lui și m-a privit.

Am urcat pe dune acum câteva zile, am spus. Sunt în apropierea Curții și totuși nu pășisem niciodată pe ele. Nu coborâsem niciodată la mare. Parcă nu-mi venea să cred că locul acesta existase în tot acest timp. Că întinderea aceasta vastă de apă se aflase undeva la marginea câmpului meu vizual. Am coborât privirea, nu prea mai știam cum să continui, cuvintele păreau să spună atât de puțin. Și am aflat că mai fusesem acolo, că stătusem o vreme

Katie Kitamura

la Haga cu familia mea, când eram mică.

Am tăcut. Până la urmă, poate nu era ceva ce să pot explica — perspectiva care se deschisese pentru scurt timp, ideea că lumea mai putea fi remodelată sau regăsită. Era doar o fâșie de nisip, aceeași apă care clipoceă la țărm și altundeva. Și totuși, preț de o clipă, simțisem peisajul din jurul meu vibrând de posibilități, încercam de atâta vreme să așez lucrurile la locurile lor, să trasez o linie de la un lucru la altul.

Vrei să mergem acolo? a întrebat.

Am ridicat privirea, tresărind.

Acum?

Da. E aproape. După cum știi.

Nu am răspuns. Adriaan i-a făcut un semn ospătarului, cerându-i nota. Tăceam de atâta timp, încât tăcerea începea să capete un sens. Trebuia să iau o decizie. Da, am spus cu blândete. S-a răsucit și am observat că în ochii lui era, totuși, o licărire de speranță. Că am putea merge mai departe din acest punct. Că ar putea fi de ajuns. S-a întins să-mi apuce mâna, și-a întors fața către mine și am înțeles că era

posibil să ne cunoaștem. Și atunci am
mai spus o dată. Am spus da.KATIE
KITAMURA

.Noi, interpreții. eram doar figuranți trecând prin spatele actorilor principat) și totuși ne mișcăm cu prudența, aveam sentimentul că suntem sub observație. Înțelegeam că se scria povestea procesului și, de asemenea, povestea Curții, a cărei reputație avea să fie profund afectată de acest caz. (...) Majoritatea jurnaliștilor venea la Curte doar pentru pledoariile inițiale și cele finale. După ce lipsiseră luni și ani de zile de la proces, reveniseră pentru a observa momentele finale șihaosul însoțitor. Dețineau doar fragmente ale narațiunii și totuși aveau să asambleze acele fragmente într-o poveste ca oricare alta, o poveste aparent unitară.”

TRe

i„Un roman atât de unitar, care își urmează firul narativ cu atâta conștiinciozitate, încât până și micile abateri par încărcate de înțeles. Minunat.” KAKI* UVC KNAUSGAASD „Katie Kitaniura este o maestrie a construcției romanelor psihologice captivante care vorbesc subtil despre nesiguranță, ambiție și pierderile pe carele poate suferi cineva.”

Katie Kitaniura predă irilr-un
picgram de scriere aeativ.il.;
New York Ur.jiversity și a
colaborat cu liew *ibria-ces, Vmdkn Canti,*
BOiiB iiașăînc. *TrrpleCanowșirrieze.*

Pnmeteeidouăromar.e,
fionetr *the* faresfși
flielMigsikit, au losl finaliste
Youtig Lions Citlion Avvard
al Bibliotecii publice
dinNewYorV. Tradus deja în

Katie Kitamura

16 liir.bi, cet de-al treilea
roman al său, A Separatori,
finaliit la Frenuo faegorvon
Remjii, a (ost desemnai
cartea anului de
r.umeroasepublicații
șiumeazăsăfe adaptat pentru
cinenatografie

„AKAZOH SOOK Rtvttw

*„Acest poen cu tentă psihologică este o meditație splendidă și
pătrunzătoare asupra a ceea ce înseamnă să riști.”*

ZISKUS REVIEV: S

*„Explorând efectele nebănuite pe care le poate avea o viață dusă în
apropierea puterii și a violenței, Kitamura se întreabă ce impact au
relațiile personale asupra existenței noastre.”*

naî